

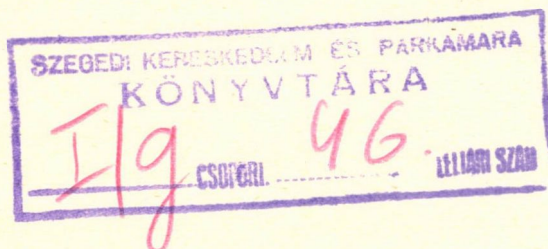

MAGYAR IPARMŰVÉSZEZET

AZ ORSZ. MAGYAR IPARMŰVÉSZEZETI TÁRSULAT, AZ ORSZ.
MAGYAR KIR. IPARMŰVÉSZEZETI ISKOLA ÉS MŰZEUM KÖZLÖNYE

SZERKESZTI:

SZABLYA FRISCHAUF FERENC

XXXVIII. ÉVFOLYAM 1935
BUDAPEST

KIADÓTULAJDONOS: AZ O. M. IPARMŰVÉSZEZETI TÁRSULAT

50632

SZÖVEG JEGYZÉKE

ÖNÁLLÓ CIKKEK

Vitéz dr. József Ferenc királyi herceg: Művészet és élet	1
Dr. Fabinyi Tihamér: A magyar ipar és iparművészet	2
Dr. Hóman Bálint: Trefort célkitűzése	3
Dr. Jalsoviczky Károly: Emlékezés Trefortról	4
Dr. Ugron Gábor: Művészetünk hivatása	5
Dr. Czakó Elemér: Ráth — Radinies — Györgyi	6
Csányi Károly: Az Iparművészeti Múzeum ..	8
Elek Artúr: Iparművészet és képzőművészet ..	17
Fábián Gyula: A kiállítási enteriőr mint művészeti propagandaeszköz	18
Gerő Ödön: Iparművészeti kiállítások	19
Györgyi Dénes: Két nemzedék közt	20
Helbing Ferenc: A műhelyi szellem	22
Kertész K. Róbert: Az állam az iparművészetért ..	23
Dr. br. Kruchina Károly: Iparművészeti és háziipari kivitelünk	24
Dr. Nádai Pál: Ünnepek és hétköznapok	33
Dr. Pachér Béla: A főváros az iparművészetért ..	38
Schöber József: Iparművészet és közgazdaság ..	39
Dr. Spányi Géza: Háziiparunk és a tanítótság ..	40
Szablya Frischauf Ferenc: Küzdelem a kényelmes és ízletes otthonért	49
Szablya János: A magyaros irány útjai	50
Dr. Szónyi Ottó: Egyházművészeti mozgalmak ..	51
Ifj. dr. br. Wlassics Gyula: Iparművészet és iskola	53
Dr. lovag Ybl Ervin: Építészet és iparművészet ..	54
Gr. Zichy István: A Magyar Történelmi Múzeum és az iparművészet	55
Csánky Dénes: Budapest Székesfőváros plakátpályázata	69
A magyar népművészet és iparművészet ünnepnapjai Bécsben	70
Major István: A magyar ötvösség válsága	77
Zrinszky József: Emlékmű a barlangban	77
Siklóssy László: Kuny Domokos emlékezete	93
Lakatos Arthur: Az 1935. évi lipesei nemzetközi vásár	101
Nagy Zoltán: Árkayné Sztehló Lili üvegablakai ..	104
Mihalik Sándor: Régi kisázsiai szönyegek ..	105
Díszközgyűlés és jubileumi vacsora	121
Nádai Pál: A harmincadik Budapesti Nemzetközi Vásár	123

Mihalik Sándor: A Rákóczi-kor műkínesei ..	125
Mesterházy Jenő: Egy híres magyar lovas-szobor	127
Dr. Kovács János: Az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola munkabemutatója	149
Dr. Layer Károly: A régi Buda és Pest iparművészete	150
Dr. Nádai Pál: Az asztalosmunka anyaga ..	152
Dr. Nádai Pál: Iparművészetünk kiállítása Brüsszelben	173
Bárányné Oberschall Magda dr.: Régi magyar kincsesládák	174
Felvinczi Takács Zoltán: Művészi ipar a steppe-népeknél Magyarországon	176
Az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács iparművészeti programja	201
Rosner Károly: Idegenforgalom és idegenforgalmi propaganda	202
Déghy-Branczeiz János: Egy meghalt művészet ..	209
Dr. Czakó Elemér: Feljegyzések ötven éves kiállításunkról	229
Latabár Károly: A jubiláris kiállítás népművészeti anyaggyűjtésének tapasztalatai	232
Dr. Nádai Pál: Iparművészeti ajándékok	243
Szablya János: A Magy. Kir. Külkereskedelmi Hivatal	249

KRÓNIKA

Iparművészetünk küzdelmes éveiből	57
Ágotai Lajos	57
Falus Elek	57
Faragó Ödön †	57
Hosszú István	57
Janszky Béla	58
F. Kovács Erzsébet	58
Kozma Lajos	58
Lakatos Arthur	58
Ligeti Miklós	59
Mátrai Lajos	59
Megyer Meyer Antal	59
Moiret Ödön	59
Nagy Antal	60
Nagy Sándor	60
Nádlér Róbert	60
Pogány Móric	60
Róth Miksa	60

Pályázat ex-librisre	63
A Nemzetközi Vásár újjáépítése	63
A társulat lakásművészeti tervpályázatának eredménye	90
Nemzetközi plakátpályázat	118
A második lakásművészeti pályázat eredménye	146
Pályázati felhívás emléktárgyakra	170
Jubiláris kiállításunk plakátpályázatának eredménye	225
A Magyar Divatesernok tervpályázata	226
A társulat szignetpályázatának eredménye ..	261

SZAKIRODALOM

Norvég könyv a magyar fametszetről	63
Hekler Antal: A magyar művészet története	64
Gáborjáni Szabó Kálmán könyvjegyei	65
Az O. M. Kir. Képzőművészeti Főiskola évkönyve 1933—34	65
Molnár C. Pál 30 eredeti fametszete	65
Szegedi Kis Kalendárium 1935	65
A rögzített adó felmondásáról	65
Vállalkozás — Építkezés	90
Nagy Zoltán: A magyar litografia története a XIX. században	117
Debrecen Város Könyvnyomdájának XVIII. századbeli működése	118
Az Új Idők kézimunkakönyve	118
Rauscher Lajos: Pozitív mélynyomású eljárás tónus és vonalmaratáshoz	118
Dr. Szalai Emil: Előadóművész, gramofonlemez, rádió	140
Új hold. Radnóti Miklós versei Buday György fametszeteivel	140
Magyaros ifjúsági ruhák	145
Egy elragadó pesti bérház	145
A színpad	145
Korszerű nyári házak	145
Angol könyvekről	145
William Morris	145
Building to the skies by Alfred Cl. Bossom ..	145
Buday—Ortutay: Székely népballadák	164
Kooperativa Förbundet	164
A Budapest Szföv. Közs. Díszítő és Sokszorosító Szakirányú Ipartanonciskola évkönyve	164
Schweize rische Reise Almanach 1935	164
Fettich Nándor: A honfoglaló magyarság művésze	169
A kirakat elad	169
Penroses Annual 1935	169
Sign-writing	169
Dr. Berei-Soó Dezső: A mai debreceni grafika	169
Nemzeti Művészet	169
A Tér és Forma	169, 225
A Szépművészeti Múzeum évkönyve	192
Line drawing for reproduction by Ashley	192
Gebrauchsgrafik	197
Szegedi meséskönyv	197
A betűrajzolás	197
A legjobb európai csomagolások	197
Modern photography 1935/36	198
Schey Ilona: A középkori ötvösművészet és az antik hagyományok	198
Royal London	198
Hermann Ullstein: Wirb und Werde	225

Photography Year Book 1935	252
Art in the USSR. 1935	252
Industrial Architecture	252
Sik Sándor: Advent, Buday György fametszeteivel	261
A magyaros rajzú kártyák divatja	261
Gáthy Fülöp: Embersors. Muhits Sándor rajzaival	261

TÁRSULATI KÖZLEMÉNYEK

Lakatos Arthur előadása	119
Az 1934. évre vonatkozó jubiláris L.-ik közgyűlés	119
Az 1934. évre vonatkozó tárgysorsjáték 119, 147, 170	170
Ismeretterjesztő előadások	266

J e g y z ő k ö n y v e k :

L. közgyűlés 1935 május 9	171
Választmányi ülések:	
1934 november 8	67
1934 december 13	90
1935 február 13	92
1935 április 5	147
1935 május 17	172
1935 május 24	199
1935 szeptember 26	228
1935 november 28	267

Igazgatósági és gazdasági bizottsági ülések:

1934 december 13	68
1935 február 7	91
1935 április 3	120
1935 június 27	226
1935 szeptember 26	227
1935 november 28	267

Bírálóbizottsági ülések:

1934 december 3	67
1934 december 19	68
1935 január 31	91
1935 február 21	119
1935 március 12	120
1935 április 30	171
1935 június 18	200
1935 szeptember 24	227
1935 december 2	268

Kiállítási bizottsági ülések:

1934 december 11	67
1934 június 18	199

Propagandabizottsági ülések:

1935 június 19	200
1935 szeptember 23	227

Jelölőbizottsági ülés:

1935 április 5 147

IN MEMORIAM

Szénássy Béla	92
Faragó Ödön	148
Reitzer Jenő	172
Kner Izidor	200
Dr. Majovszky Pál	268

MELLÉKLETEK

A megjelent cikkek német- és angol nyelvű kivonatai. 1—10. szám.
Az O. M. Iparművészeti Társulat választmányának jelentése az 1934. évi működésről. 4. szám.
Az O. M. Iparművészeti Társulat jelentése a II. évnegyedben kifejtett működésről. 7. szám.
Az O. M. Iparművészeti Társulat jelentése a III. évnegyedben kifejtett működésről. 9—10. szám.

KÉPEK JEGYZÉKE

BÚTOROK, LAKÁSBERENDEZÉS

A Savoy Kávéház belső berendezése ..	132, 133
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításáról:	
Tánchelyiség. — Nappali szoba	154
A kiskunhalasi esipkeház belseje	160
Az Iparművészeti Múzeum Régi Pest-Buda kiállításáról:	
Céhláda. — Biedermeier hálószoza	167
Késő empire és Biedermeier-szalón. — Biedermeier-szalón és hálószoza	168
László Pál tervei:	
Hallberendezés részletei. — Ebédlő részlete, nappali kandalló részlete	181
Régi magyar kincsesládák ...	182, 183, 184
Az Erma kézimunkaüzlet új helyisége	221, 222
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról:.....	238
A társulati iroda	238
Cukrászda.....	245
Gyermekszoba — Lakószoba	257
Könyvtárszoba — Hall	258
Női szoba — Dolgozó nő szobája	259
Férfi garçon-szoba — Művész nő hálószozája	260

ARCHITECTURA — INSTALLÁCIÓ

A társulat karácsonyi kiállítása (1899). — A párizsi nemzetközi kiállítás (1900)	9
A párizsi nemzetközi kiállítás magyar osztálya (1900). — A társulat szegedi kiállítása (1901)	10
A torinói kiállítás magyar csoportja (1902). — A társulat karácsonyi kiállítása (1903)....	11
A társulat tavaszi lakberendezési kiállítása (1903)	12
Részletek a St. Louis-i kiállításról (1904)....	13
Részletek a társulat karácsonyi kiállításairól (1904, 1905)	14
A velencei kiállítás magyar terme (1905)....	15
A milanoi nemzetközi kiállítás magyar részének hallja (1906)	16
Részletek a milanoi nemzetközi kiállításról (1906)	25
Ebédlő és művészotthon a milanoi nemzetközi kiállításán (1906)	26
Átjáró a milanoi nemzetközi kiállításán (1906). — A társulat tavaszi kiállítása (1907)	27
A velencei magyar ház (1909). — A társulat debreceni kiállítása (1909)	28

Részletek a Kéve Művészegyesület kiállításáról (1910, 1913)	29
A torinói világkiállítás magyar háza (1911) ..	30
A monzai iparművészeti kiállítás (1923)	31
A társulat jubiláris lakásművészeti kiállítása (1925)	32
A barcelonai világkiállítás magyar pavillonja (1929)	41
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola jubiláris kiállítása (1930)	42
Részletek a milanoi Friennale magyar terméből	43
A társulat lakásművészeti kiállítása (1933) ..	44
A társulat Györgyi Kálmán emlékkiállítására (1934)	45
Részletek a római egyházművészeti kiállításról (1934)	46
A társulat karácsonyi vására (1934)	47
Részletek a társulat karácsonyi vásáráról (1934)	48
Részletek a bécsi magyar népművészeti kiállításról	81, 82, 83
Kirakati reklámdíszek	88
Részletek a Budapesti Nemzetközi Vásárról	130, 131
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi mintabemutató kiállításáról:	
Családi ház. — Hősi emlékmű	153
Falusi ház	155
A társulat pécsi kiállítása	160
A brüsszeli világkiállításról:	
A magyar pavillon.....	177
Részletek	178, 179, 180
Részletek az Egészségügyi Kiállításról	217
Pavillonok az Egészségügyi Kiállításán	218, 219
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról:	
Körterem	233
Részletek a körteremből	234
Az egyházművészeti rész — A háziipari rész dekoratív festménye	235
A kispasztikai fülke — A színpadművészeti fülke	236
A népművészeti fülke belseje — A kerámiai fülke	237
A könyv- és bórdíszmü-fülke	238
A két háziipari fülke	239
Az üveg- és porcellánfülke — Az ötvös fülke	240
A textilfülke	245
A női divatfülke — A kirakatok utcája ...	247
Makettek a színpadművészeti fülkéből:	
Liliomfi — Missa Sollemnis.....	246

TEXTIL, NÉPMŰVÉS ZET

Az Iparművészeti Múzeum szőnyegkiállításáról	116
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításáról:	
Antependium	155

ÖTVÖSMUNKÁK, FÉMMŰVEK

A Báthori-barlang vasrácskapuja	85
Kehely — szőlőmosó	86
A lipcei nemzetközi vásárról:	
Teakészlet	112
Ezüst gyertyatartó. — Gong. — Írókészlet	113
A Rákóczi-émlékiállításáról:	
Süvegforgó. — Serleg. — Fedeles kupa....	142
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításáról:	
Ötvöstárgyak	159
Az Iparművészeti Múzeum Régi Pest-Buda kiállításáról:	
Kehely. — Állóóra. — Önkupa. — Díszkupa	165
Ezüst asztalkészletek	166
Szkitha ékszerek	193
Bronz áldozati edények. — Ezüst szíjvégek a népvándorlás korából.....	194
Népvándorlás korabeli bronz szíjvégek....	195
Honfoglaláskorabeli ékszerek	196
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról :	
Részlet az ötvösfülkéből	255

SZOBRÁSZAT, KISPLASZTIKA, KERAMIA

A Bátor-barlang oltára	84
A diósi hősi emlékmű.....	85
Kerámiai sakkfigurák	86
Ráhmer Mária kerámiai	87
Gr. Klebelsberg Kunó síremléke	109
Zilzer Hajnalka kerámiai	134, 135
A prágai Szt. György-szobor	143, 144
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításáról:	
Plakettek. — Dekoratív szobrok.....	157
Kút terve. — Terrakotta figura. — Keramia asztali készlet	158
Gorka Géza kerámiai	219, 220
Ohman Béla sírkeresztje. — Ohman Béla és Münnich Aladár síremléke	223
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról :	
Plakettek	248
Betlehem, kerámia — Madonna, márvány	253
Bronzszobrok — Terrakotta szobrok	254

ÜVEG, PORCELLÁN

Fajansz-tárgyak Kuny Domonkos budai gyárából.....	97, 98, 99, 100
Árkayné Sztehló Lili üvegablakai	110, 111
A lipcei nemzetközi vásárról:	
Porcellán kávéskészlet	112
Herendi porcellánfigurák	115
A londoni Art in Industry kiállításáról:	
Fejdísz és nyaklánc. — Íróasztalfelszerelés	129

A Rákóczi Emlékiállításról:

Üvegkupa.....	141
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról :	
Részlet az üveg- és porcellán-fülkéből	255
Részlet a kerámiai fülkéből.....	256

GRAFIKA, FESTÉS ZET

Budapest Székesfőváros plakátpályázatáról	
73, 74, 75, 76	
A Tesz részére készült oklevelek	114
Helbing Ferenc üvegablaktervei	136
Claudinyi László dekoratív festményterve	144
Az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola évvégi munkabemutató kiállításáról:	
Plakáttervek. — Cégtáblatervek	156
Üvegfestménytervek	159
Idegenforgalmi plakáttervek ..205, 206, 207, 208	
Leszkovszky György freskói	224
Az O. M. Iparművészeti Társulat jubiláris kiállításáról :	
Illusztráció — Könyvefmlap	256

SZÖVEG KÖZÖTTI KÉPEK

Ráth György arképe	7
Radisics Elemér arképe	7
Györgyi Kálmán arképe	7
Petry Béla: Ex-librisek	71, 78
Bokros Ferenc: Sziget	72
Buday György: Fametszetek 122, 124, 126, 127, 137	
Illusztrációk.....	151, 161
Alaprajz	152, 163
Jánosa Lajos: Fametszet	174
Illusztrációk a Betűrajzolás	
e. könyvből	175, 185, 189, 191
E. McKnight Kauffer:	
Prospektus címlap	204
K. Bartha Ferenc: Sziget	209, 210
Claudinyi László: Exlibris	211
A társulat szignetpályázatáról :	
K. Bartha Ferenc díjnyertes terve	251
Ifj. Richter Aladár terve	252
Kaeszné Lukáts Kató terve	261
Csabai Éhes Lajos terve	263
Gróf József terve	265

MŰMELLÉKLETEK

3. szám:	
Budapest Székesfőváros idegenforgalmi plakátpályázata.	
Idegenforgalmi kiadvány címlapja.	
A bécsi idegenforgalmi iroda évi jelentésének címlapja.	
4. szám:	
Fajansz díszedények.	
5. szám:	
Fametszet.	
8. szám:	
Böröndefímke.	
2 idegenforgalmi prospektus.	
9—10. szám :	
Díszserleg.	
Emlékalbum.	

A „MUSKÁTLI“ MAGYAR KÉZIMUNKAÚJSÁG 1935. ÉVI I. (IV.) ÉVFOLYAMÁNAK
TARTALOMJEGYZÉKE

SZÖVEG JEGYZÉKE

ÖNÁLLÓ CIKKEK

Spolarich László: Olvasóinkhoz!	(1)
Kövessi Edit: A terítő mint lakásdísz	(2)
U. Kerékgyártó Adrienne: Toldásdíszek	(3)
Dr. Gönyey Sándor: A régi bogviszlói hímzés ..	(17)
Hollóné Hatos Kornélia: Kazári népviselet ..	(17)
Karácsonyi Irén: Alkalmi ruhák díszítése ..	(20)
Magyar divatbemutató	(21)
Szellay: A magyar udvarházakhoz!	(25)
Kövessi Edit: Mezőkövesdi matyókötény ..	(26)
Dirner Alice: A csipkekészítés gazdasági jelen- tősége	(35)
Just Krisztina: Az egyenruhákról	(36)
Karácsonyi Irén: Tavaszai blúzok díszítése ..	(37)
Dr. br. Kruchina Károly: Népünk háziipara ..	(41)
Dr. Wiener Tiborné: Hódmezővásárhelyi hímzés	(49)
U. Kerékgyártó Adrienne: Legyünk előrelátók ..	(51)
Farnadi (Feigl) Ilonka: Tavaszai magyar divat ..	(55)
Dajaszászné Dietz Vilma: Mit tanítsunk a polgári iskolában? (55), (66), (101), (117),	(138)
Szellay: Néphímzések a templomokban	(57)
Fries Erzsébet: Szálánvarrott és keresztzemes mintáink felhasználása	(68)
U. Kerékgyártó Adrienne: Toldásdíszek ..	(70)
Szellay: Haladunk	(73)
Drim: Matyó köszöntő	(74)
H. H. C.: Kapuvári népviselet	(74)
Farnadi (Feigl) Ilonka: Magyar estély	(76)
Karácsonyi Irén: Falusi rajzoló asszonyok ..	(83)
Szellay: A nő és a női munka	(89)
H. Hatos Kornélia: Csököly	(97)
U. Kerékgyártó Adrienne: Egynéhány női haj- viselet és fejrevaló	(97)
Farnadi (Feigl) Ilonka: Iskolai formaruhák ..	(98)
Szellay: A szépezzék	(105)
H. Hatos Kornélia: Szada	(106)
U. Kerékgyártó Adrienne: A diósjenői női viselet	(115)
Farnadi (Feigl) Ilonka: Kosztümkabát és a prém	(116)
Szellay: Az O. M. Iparművészeti Társulat 50 éves jubileuma alkalmából rendezett ki- állítás a „Muskátlí“ nézőpontjából	(121)
Kövessi Edit: Kalotaszegi frásos varrottas a modern lakásban	(125)

H. Hatos Kornélia: Kalocsa és vidéke nép- művészete	(128)
Farnadi Ilonka: Estélyi ruhák	(137)
Palotai Gertrud: Népi hímzéseink szín- változása	(140)

INNEN — ONNAN

Kalotaszegi böleső a genovai nemzetközi kiállításon	(23)
Magyaros női zubbony tervpályázat	(23)
Az 1—2. számhoz tartozó szurkált minta leírása	(23)
„Gobelin kutya“ invázió	(23)
Kézimunkakörök	(24)
Keresztöltéses minták	(39)
A 3. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(39)
A matyók igazi selymet kapnak	(40)
A matyóhímzések ellenőrzése	(40)
Mi is az a háziipar?	(40)
A munka emlékszobra	(40)
Matyóhímzés	(40)
A 4. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(70)
Az 5. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(70)
A NOSZ divatbemutatója	(70)
Az Állami Nőiipariskola	(88)
Az Iparművészeti Társulat állandó minta- kiállítása	(86)
A 6. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(86)
Az őszi lakberendezési vásár	(102)
A 7. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(104)
Kaufer Irma virágai	(104)
Halasi csipketervpályázat	(104)
A régi zárdák	(104)
Kérem az előfizetőkhez	(119)
A 8. számhoz tartozó szurkált minta leírása ..	(119)
A magyar viselet	(119)
Az idegenforgalmi szervek	(120)
A ceglédi Mansz	(120)
Közeledik a karácsony	(120)
A Magyar Ifjúsági Vöröskereszt	(120)
A 9—10. számhoz tartozó szurkált minta leírása	(144)
Színes műmellékletünk	(144)
Szerkesztői üzenetek	(144)

KÉPEK JEGYZÉKE

ILLUSZTRÁCIÓK

<p>Bogyiszlói főkötők hátsó része (9)</p> <p>Kalotaszegi szálánvarrott párnacsúcsok (10)</p> <p>Rábaközi lepedőszélek (11)</p> <p>Kalotaszegi írásos terítő. — Kalotaszegi párnavég (12)</p> <p>Mezőségi terítő. — Felvidéki ing hímzése .. (13)</p> <p>Lepedőszél az Új Idők kézimunkakönyvéből. Ingszoknya, nadrág és hálóing (14)</p> <p>Kalotaszegi vagdalásos terítők (15)</p> <p>Kazári népviselet (16)</p> <p>Kalotaszegi menyecske. — Kalotaszegi lány. — Részlet a bánfihunyadi népművészeti kiállításról (29)</p> <p>Erdélyi szálánvarrott hímzés. — Mezőkövesdi matyóhímzés (30)</p> <p>Kalotaszegi írásos terítő. — Kalotaszegi írásos párnák (31)</p> <p>Zsúrterítő zalamegyei fehérhímzéssel. — Mezőségi kendővégek (32)</p> <p>Hódmezővásárhelyi falvédők (45)</p> <p>Hódmezővásárhelyi hímzések (46)</p> <p>Hódmezővásárhelyi hímzésű párnák (47)</p> <p>Tavaszi magyar ruhák. — Boldogi menyaszonyfejdísz. — Törökkoppányi férfiing.. (48)</p> <p>Magyar párnák. — Hódmezővásárhelyi hímzés (61)</p> <p>Rábaközi szálánvarrott párnahéj (62)</p> <p>Régi felvidéki hímzés. — Gömörmegyei rececsipke (63)</p> <p>Rimóci fonólányok. — Régebbi rimóci ruháska — Újabb rimóci ruháska (64)</p> <p>Magyar sarok a Nőiipariskola évvégi kiállításán. — Sarok matyópárnákkal (77)</p> <p>Magyaros formaruhák. — Női hálóing. — Estélyi ruha (78)</p> <p>Kapuvári jegyespár. — Kapuvári népviselet (79)</p> <p>Magyaros alkalmi ruhák (80)</p> <p>Csökölyi vőfély. — Csökölyi nyoszolyólány. — Boldogi vendégház (93)</p> <p>Torockói párna. — Rábaközi szálánvarrott párna (94)</p> <p>Somogynagymártoni menyecskék. — Csökölyi népviselet. — Somogyudvarhelyi menyecske (95)</p> <p>Magyaros iskolai formaruhák (96)</p> <p>A magyaros blúzhímzéspályázat alkalmával készített blúzok (109)</p> <p>Úri hímzések (110)</p> <p>Szadai lányok. — Rimóci kézelődíszek ... (111)</p> <p>Magyaros női kabátok (112)</p> <p>Magyaros ízlésű női estélyi ruhák ... (136), (137)</p> <p>Kalotaszegi írásos (136)</p> <p>Az ebéd. Kalocsa vidéke (129)</p> <p>Urasztalkendő — Erdélyi törülköző (130)</p> <p>Pozsonyi vagdalásos kézimunka — Lepedőszél keresztöltéses hímzéssel (131)</p> <p>Hortobágyi karikásostor — Hortobágyi dohányzacskók (132)</p> <p>Kalocsavidéki asszony hímzett mellénye — Magyaros zsinórozású délutáni ruha — Kalocsai kötény (133)</p> <p>Horgolt terítő — Borsodi színes hímzés (134)</p>	<p>Magyaros ízlésű női estélyi ruhák .. (136), (137)</p> <p>Kalotaszegi írásos (136)</p> <p style="text-align: center;">RAJZOK ÉS SZÖVEGKÖZÖTTI KÉPEK</p> <p>Csíkdísz kalotaszegi párnacsupból (2), (17)</p> <p>Toldásdíszek öltésmagyarázatai; 1—9. ábra (3), (4)</p> <p>Torockói szálánvarrott rúdravaló középrése (5)</p> <p>Matyóhímzés (6)</p> <p>Bogyiszlói főkötő (7), (8)</p> <p>Kalotaszegi párnacsup (18)</p> <p>Torockói rúdravaló (19)</p> <p>Alkalmi ruhák díszítése (20), (21), (22)</p> <p>Mezőkövesdi hímzésmotívumok (27)</p> <p>Szentistváni lepedőszél (28)</p> <p>Keresztzemes párnadísz részletrajza (33)</p> <p>Sárközi főkötő részlete (34)</p> <p>Szabásminta (36)</p> <p>Tavaszi blúzok díszítése; 1—2. ábra (37)</p> <p>Kalotaszegi vagdalásos (38)</p> <p>Tardi keresztzemes hímzés (39)</p> <p>Tardi kézelődísz (43), (50), (51)</p> <p>Boldogi szegélydíszből összeállított blúzdísz (44)</p> <p>Hódmezővásárhelyi hímzésmotívumok; a—g ábra. — Hódmezővásárhelyi hímzések öltésmagyarázata; 2—6. ábra (50)</p> <p>Hímzett nyári blúzok; 6. ábra (52)</p> <p>Írásos csíkdíszek (53)</p> <p>Hálóingdíszek törökkoppányi néphímzések alkalmazásával (54)</p> <p>Tardi kézelődíszek színmagyarázata (55)</p> <p>Fehér selyemruha. — Barna kosztüm. — Fekete selyemruha (56)</p> <p>Keresztzemes minták órhalmi férfi szakácskáról; 2. ábra (58)</p> <p>Tardi fehérsure (59)</p> <p>Erdélyi keresztzemes hímzés (60)</p> <p>Mezőkövesdi lepedőszél (65)</p> <p>Rimóci szakácska díszje (66)</p> <p>Könnyű nyári gyermekruhák magyaros díszítéssel (67)</p> <p>A 4. szám szurkált mintájának színmagyarázata (69)</p> <p>Toldásdíszek öltésmagyarázata; 1—2. ábra (70)</p> <p>Toldásdíszek magyarázó ábrái (71)</p> <p>Hálóing rátétes díszje (72)</p> <p>Mezőkövesdi minták rajza (75)</p> <p>Leánykaruhadísz (76)</p> <p>Torockói szállánvarrott (81)</p> <p>Cserépfalusi fejelhaj (82)</p> <p>Hímzésdíszek (83), (84), (90), (98), (102)</p> <p>Erdélyi keresztzemes párnadísz (85), (86)</p> <p>Ornamentális applikációk (87)</p> <p>Palóc keresztzemes kézelődíszek és szöttesek rajza (91)</p> <p>Tardi keresztzemes kézelődíszek (92)</p> <p>Kalotaszegi vánkoshéj (99)</p> <p>Mikházi székely vánkoshéj (100)</p> <p>Kalotaszegi vagdalásos csíkok (103)</p> <p>Palóc keresztzemes hímzések (107)</p> <p>Erdélyi párnacsup (108)</p>
---	--

Sárközi „fékötő“	(113)	Győrffy Anna ruhaterveinek hátrésze	(141)
Sárközi „fékötő“ hímzésmintája	(114)	Győrffy Anna ruhatervei	(142)
A diósjenői női hajviselet	(115)	A 9—10. szám szurkált mintájának szín- magyarázata	(143)
A diósjenői női viselet	(116)		
Színes szövetrohák rajza; 1—4. ábra	(118)		
Mezőkövesdi lepedőszél	(123)		
Rajzok kalotaszegi díszek elrendezésére	(124)		
Falvédő futóminta beosztása	(125)		
Rimóci kötényhímzés	(126)		
Karikásostor kötése	(127)		
Szegélydíz	(128)		
Szegedi párnavég részlete	(137)		
Csikdíz	(138)		
Férfi ingmelldíz — Keresztöltéses rimóci kézeltő	(139)		

MELLÉKLETEK.

Szurkált minták 1—10. szám

MŰMELLÉKLETEK.

5. szám :
Hódmezővásárhelyi hímzés.

9—10. szám :
Szentistváni hímzés.

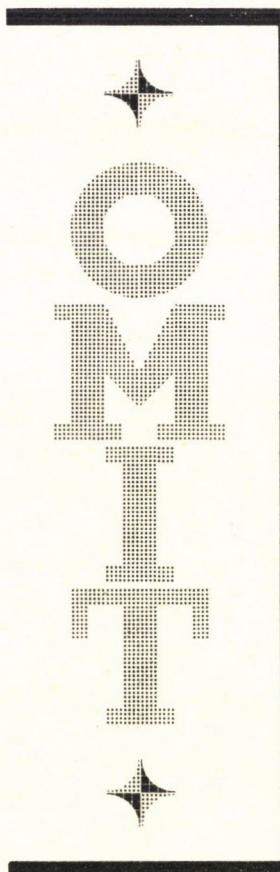
*Az iparművészet,
népművészet
és háziipar minden őszinte barátja együtt az*

Telefon
29-1-15
20-6-78

Országos Magyar Iparművészeti Társulat

félszázados intézménye keretében.

***A rendes
tagság díja
évi 20 pengő.***

*Nemzeti művelődé-
sünket és iparművé-
szetiink gazdasági
céljait támogatjuk
új tagok toborzásával*

Tagjaink illetményei:

A
Magyar Iparművészet
folyóiratunk 10 száma.

A Muskátli
című melléklap, a divat, a kézi-
munka, a magyaros ízlés képes
krónikása.

**Kiállítások,
felolvasások**
ingyenes látogatása a családta-
gokkal együtt.

Tárgysorsjáték
iparművészeti nyereményekkel.

Vásárlási kedvezmény
minden kiállításunkon és vásá-
runkon 2—5%-ig.

Aki új tagot szerez:

Egy új tag fejében
ajándékkul megkapja:

Nádai Pál:
Ház, kert, napfény
című könyvét.
(Bolti ára 12 P)

Két új tag fejében
Divald Kornél:
**Magyarország
művészeti emlékei**
című könyvét.
(Bolti ára 18 P)

Négy új tag fejében
folyóiratunkat egy éven át
ingyen küldjük.

Minden új tagot tessék irodánkban bejelenteni

Budapest VI. kerület, Andrássy út 69.

150 éve már HÓSER ÓRÁK

most új, modern helyiségben I. Attila körút 48 alatt. A tabáni templom és Erzsébet híd között. Telefon: 53-1-39.

Állandóan raktáron tartok a magyarhoni üvegyárak, továbbá a minőségileg európai hírességű Schreiber J. Unokaöccsei rt. kristályüveg gyártmányait és a schlaggenwaldi gyártmányokat.

LIEBHAUSER JÓZSEF ÜVEG- ÉS PORCELLÁNKERESKEDŐ BUDAPEST VII. KIRÁLY UTCA 51

Telefon: 42-8-84. — Postatakarékpénztári csekk számla száma: 27269

BELICZAY BÉLA

mézeskalácsos és viaszgyertyaöntő
BUDAPEST VII, CSÁNYI-UTCA 3

Alapítattott: 1932. — Telefon: 40-5-26

**FIZESSEN ELŐ A MAGYAR
IPARMŰVÉSZETRE
EGY ÉVRE 20 PENGŐ**

BON

D I S K A Y

P2-., azaz kettő pengőről, mely összeget **DISKAY** modern fotoművészeti és arcképfestészeti műterme legalább kilenc pengős rendelésnél

készpénzfizetés gyanánt

a szenzációsan olcsó árakból elfogad

elsőrendű speciálista a műszaki fényképezésben.

VII. Rákóczi út 18 sz. (Lift díjtalan.)

A „Magyar Könyvbarátok“

intézménye különösen gazdag és újszerű programot állított össze az 1936. esztendőre. Mindenki, aki 1936 január 1-i érvénnyel már most bejelenti csatlakozását a „MAGYAR KÖNYVBARÁTOK“ táborához, a **folyó év karácsonya előtt** portómentesen megkapja — mint a jövő év 1. és 2-ik illetményét:

Harsányi Zsolt :

MAGYAR RAPSZÓDIA

című hatalmas regényét. Ez a monumentális mű négy díszes egészvásznonkötésű kötetben Liszt Ferenc életének csodálatos, rejtélyes és romantikus történetét tárja elénk ragyogó írásművészettel.

Ezenkívül minden új előfizető külön karácsonyi ajándékkul megkapja

Endrődi Sándor :

KURUC NÓTÁK

című, új kiadásban most megjelent pompás vers-kötetét, művészi bibliofil díszkötésben.

Ez a rövid áttekintés is szembetűnően mutatja, hogy a „Magyar Könyvbarátok“ itt bejelentett illetmény-köteteinek értéke sokszorosan meghaladja az évi 20 pengő (négy részletben fizethető) előfizetési díjat. Részletes tájékoztatót kívánatra postafordultával küld a

Királyi Magyar Egyetemi Nyomda

Budapest VIII. Múzeum körút 6.

A „Magyar Könyvbarátok“ évi 20 pengős (négy részletben is fizethető) előfizetési díj ellenében a már említettekén kívül még két pompás kötetet ad előfizetőinek az 1936. év folyamán.

Leidenfrost Gyula :

KERINGŐ A KÉKLŐ ADRIÁN

című művét, melyben a kitűnő tudós a titokzatos tengermélységek csodálatos világát ismerteti.

vitéz Náray Antal és vitéz Berkó István :

LÉGITÁMADÁS

című gazdagon illusztrált munkája, melyben a lég-és gázvédelem aktuális kérdéseit ismertetik a kiváló szakértők.

„Magyar Könyvbarátok“

MŰVÉSZET ÉS ÉLET

Írta: Vitéz dr. JÓZSEF FERENC királyi herceg,
az O. M. Iparművészeti Társulat elnöke

Ötvenéves lett az Országos Magyar Iparművészeti Társulat. Egy félszázad, két nemzedék munkáját jelenti a világtörténet nyugodt ritmusában.

De hatalmas tömegmozgalmak, háborúk, megújulások és megesonkítások idején egy félszázad féltucatnyi nemzedéket öröl meg és fal fel. Az a félévszázad, melyre visszanézünk, talán a legviharosabb színjátéka volt az emberiségnek, de tele volt égbetörő lendülettel és villámok tüzijátékával is.

A művészet alkotta meg az élete drámai tündérvjátékaihoz a díszleteket. Aki átfutja a Magyar Iparművészetnek és elődjének, a Művészi Iparnak évfolyamait, megtalálja bennük a szcenáriumot, a kosztümöket, a rendezés, a kivilágítás, a korhú díszletek és bútorok egész mintatárát.

Az indulás idején az iparművészet szelleme még fennkölt, mondhatni múzeális. T r e f o r t Á g o s t, R á t h G y ö r g y, F i t t l e r K a m i l l mintha az örökszép antik, renaissance eszményeket akarnák átültetni kortársaik lelkébe. Az első évfolyamok a gyűjtők, a paloták műkineseit, a régészet és stíluskutatók munkáit mutatják be. A nyugati műveltség nagy templomain és műhelyein csüng a nemzedék tekintete.

A századforduló idején egyszerre a külföldi kiállítások sorozatos sikere befelé fordítja a fényező lámpákat. Meglátjuk annak páratlan becsét, ami magyar, ami a nemzet sajátos lelkületéből fakad fel, az eoizint és a boglárokat, az úrihímzést és a kacásakat, a kopjafát és a parasztkancsót. G y ö r g y i K á l m á n ebben is lelkes, szerény és megértő lélek volt: egyesíteni tudta az iparművészeket egy nagy, közös munkára. Előtte ott lebegett a húszmillió magyar művészi nevelésének gondolata, s mögötte a nagy nyugati nemzetek kiállításainak s műhelyeinek ezernyi tanulsága.

B á r e c z y I s t v á n vezetése alatt ez az iparművészeti törekvés igazi nagyvárosi vezetést kapott. A hajdani fogalomból, az iparművészet szűk, kézműves határaiból nagy, átfogó birodalom lett mindenütt. Azelőtt az iparművészet területe, az otthon, a lakás, a szép könyvek, a plakátok, a szőnyegek, ékszerek és apró dísz tárgyak világa volt. A háború előtti évtizedben szinte villanyjelre kitágult a színpad. A divat, a színház, a kert, a szálloda, a hajó és vasút, a várócsarnok és az utca esztétikája mind az iparművészetnek hódított területévé változott. Festők és szobrászok, tanárok és építők, iparosok és ezermesterek egyszerre kérnek részt ebből a városszépítő és nemzetnevelő munkából.

S minél mélyebbre nyomja le fejünket a sors ökölesapása, annál szebbeket álmodnak alkotó művészeink. A l p á r I g n á c n a k előtérbejutása és vezetőszerpe a háborús és háború utáni világban, mintha jelképe volna az építészet szerepének a jelenkori iparművészetben. Tekintete, lelki szeme fent a citadellák magasságában, az ezeréves stílusok láncolatán jár. De velem az élet reális adottságairól tárgyal : erről a szép Budapestről, a fürdőiről, a megoldásra váró városszépítő s idegenforgalmi problémákról.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat e kimagasló vezetői oldalán sok pompás tehetségű neves művész, műiparos és műbarát dolgozott egyesített erővel azon, hogy a magyar iparművészet teljesítményei minél tökéletesebbek legyenek. Ez a sok kiváló képesség és becsületes törekvés érlelte ki fokozatosan azokat a nagy érdemeket, amelyekről érdekes beszámolót ad Magyar Iparművészet ünnepi száma.

Carlyle mondja: „A munkában végnélküli reménység lappang.“ De a munka nemesak reménység a jövőre nézve, hanem öröm a jelenben is.

Ez a művészi értékű alkotásban való öröm az Országos Magyar Iparművészeti Társulat egyik legszebb hagyománya és ezt őrizzük, ápoljuk és fejlesztjük ma is, a jövőben is változatlan odaadással és lelkeséggel.

A MAGYAR IPAR ÉS IPARMŰVÉS ZET

Írta: Dr. FABINYI TIHAMÉR magy. kir. kereskedelemügyi miniszter

Az ember szükségleteinek fedezésénél két tényező játsza a főszerepet: a nyerstermelés és az ipar. Amíg a nyerstermelés eredményességét erősen — sokszor döntően — befolyásolja a természeti erő, addig az iparnál az emberi ész, az ember tehetősége és leleményessége uralkodik a természet felett.

Az ipar fejlődése nemesak mindig párhuzamos a szociális és kulturális élet fejlődésével, de mint a gazdasági életet nivelláló tényező, ezek fejlődésére is erősen hat. Ipar nélkül a mezőgazdaság sem fejlődhetik és nélküle modern, civilizált nemzet élete el sem képzelhető.

A magyar ipar hagyományai még az őshazába nyúlnak vissza. Honfoglaló őseink seregeinek ugyanis bizonyosan jelentős részét alkotta az iparosság, hiszen Árpád bejövételét nagyszámú sereg harcai tették csak lehetővé és ezek a küzdelmek bizony a szücsök, tímárok, nyergesek, szíjgyártók, kocsigyártók és fegyverkovácsok nagy tömegét igényelték.

Szent István törvényében szintén megtaláljuk az iparúzókat. A tatárjárás után IV. Béla külföldről telepít iparosokat, hogy az ország talpraállításánál segítségére legyenek és Mátyás király korában már olyan fejlett fokon áll a magyar ipar, hogy a szövőiparosok szabadalmait és céhtörvényeit külföldön is mintául veszik. Mária Terézia korának templom-, iskola- és kastélyépítései a magyar iparosság nagy képzettségét bizonyítják.

A XIX. század közepén az ipar az egész világon rohamosan kezdett teret hódítani. Ez a térfoglalás azonban nem minden viszonylatban jelentett fejlődést. Az egész világon elenyészett a céhek szigorú fegyelmező ereje és nálunk a céhrendszert 1851-ben törvény szünteti meg. Az ipari életben már előre veti árnyékát a gépipar és a nagyüzem. A háziszövőszék helyét a textilipar foglalja el, a fazekasmesterség átésűszik a nagy porcellángyárakba, az ötvösök nem tudnak versenyezni a „pakfonkorszak“ olesó rémségeivel. Az ipar szabad tátele, a nagyvállalkozók számának gyors szaporodása, az üzemek fokozatos mechanizálása, az amerikaiizmus terjedésével kapcsolatban fellépő éles gazdasági verseny igen sok esetben az alaki és anyagi minőség rovására ment.

A magyar gyárak egyrésze azonban a változó körülmények ellenére is megőrizte vagy továbbfejlesztette a régi kultúrát. A nagy kartonnyomó-gyár a régi kékfestők szellemében is dolgozott, a herendi porcellángyár munkásai a hazai és külföldi műhelyekből kerültek ki, a nevezetes magyar kocsigyár egyetlen családnak apáról-fiúra szállt hagyományával lett nagygyá és világszerte híressé. A Heckenastok és Landererek egész dinasztijája űzte a szép

könyvek és üzleti papirok nyomtatását. És se szeri, se száma azoknak az asztalos, kárpitos, lakatos és egyéb lakásfelszerelő iparágaknak, melyek az ő megrendelőik ízléséhez simulva, mindvégig „re-mekbe“ dolgoztak, mint valaha régen, mikor még a céhek becsülete kívánta ezt tőlük.

A romlás persze nemesak nálunk, hanem mindenütt, ahol a modern iparosodás jogait követelte, igen nagy reakciót váltott ki. Az industrializmus nagy eltévelyedései ellen elsősorban a régi jó mestermunkák összegyűjtésével, valamint az iparosoknak esti tanfolyamokon való oktatásával védekeztek. A legerőteljesebb hare indult meg az alaki és anyagi minőség érdekében, mely küzdelemnek igen mélyen gyökerező erkölcsi jelentősége van, különösen szociális szempontból.

Ez utóbbi törekvésből született meg a mai iparművészet fogalma. Nem volt szükség iparművészre akkor, amikor a mesterlegény országról-országra vándorolva szívta magába az ízlést, amikor a szűrszabó, bábsütő, kartonnyomó, gombkötő, könyvkötő munkáján éppúgy rajta volt a francia metszetekről ellesett ékítmény, mint a magyar tulipán, a sujtás és a pávatoll motívuma. De midőn a XIX. században a gép térfoglalása a gazdasági életet teljesen átalakította és az ipari termelésből mindinkább kiszorult annak régi művészete, szükségessé vált az ipari termelés szempontjainak olyan értelmű módosítása, amely lehetővé teszi a régebben megvolt egészséges princípiumoknak a modern ipari életben való alkalmazását is.

Röviden összefoglalva: az iparművészetnek az a célja: hogy az ipari termékeknek úgy adjon művészi formát, hogy ez semmiben se korlátozza az ok célszerűségét.

Ennek a gondolatnak minél intenzívebb gyakorlati alkalmazásában igen nagy előnyöket látok a magyar ipari termelés számára, legyen az a nagyipar, kisipar, vagy háziipar.

Egy évszázaddal ezelőtt az „iparművészet“ szó még ismeretlen volt. És mégis mit látunk? Legnagyobb államférfiaink, ha a szót nem is ismerték, minden erejükkel küzdöttek azért, hogy a magyar ipar anyagi és alaki színvonalának emelésével azt versenyképesse tegyék. Kossuth Lajos védegyleti mozgalmában nemesak a magyar ipar mindenáron való védelme a vezetőgondolat. Az első műipari kiállítás kapcsolatban írt cikkeiben boldogan mutat rá arra, hogy milyen életképes a magyar ipar, hiszen szép is, jó is, amit produkál.

A nagy magyar reformkorszak fényessége rávilágít annak iparpolitikájára is. Gróf Széchenyi István nemesak írásaiban elmélkedik az otthonok tisztaságáról, hanem gyakorlatban is mindenütt dolgozik a „Nemzet csinosításá“-n. Alighogy a Lánchíd és Álagút terveivel elkészült, a Dunagőzhajózás vállalatának első hajóberendezéseit is megrendelte az akkori idők híres asztalosának,

Steindl Ferencnek a műhelyében. A biedermeier-korszak kisipari erköleseit mint féltett virágpalántát gondolozza az iparos és az államférfi, a közönség és a sajtó.

A mult század második felében leromlott ipari lelkiismeret megjavulásában igen fontos szerepet játszottak az egyre-másra rendezett világkiállítások is. Nagy versengések voltak ezek a rekordra dolgozó nagyipar és a komoly, szolid eredményekkel büszkélkedő mesteremberek között. Talán a legnagyobb mérkőzés ebben a nemben az 1900-i párizsi világkiállítás keretében volt. És alig hinné az ember, hogy milyen erkölesi és számbeli súllyal szerepelt ott a magyar ipar. Ez volt a magyar iparművészetnek és a feltörő díszítő és berendező műiparnak első nemzetközi hódítása. Mint mindenfelé Európában, nálunk is lelkes iparosok és buzgó építészek, szobrászok, festők alkották az új iparművészet élcsapatát, közöttük a legkiválóbb magyar keramikus nemzeti egyénisége: Zsolnay, a bútortipar atyamestere: Thékendre, a régi híres épületlakatosok gyönyörű kovácsolt vasmunkáival: Jungfer Gyula.

A nagyszerű virágzásnak a világháború egyelőre véget vetett, de az a bizonyos láng, a magyar öntudat új erőre kapott. A megcsontított ország élni-

akarásának folyamánya volt az iparosodás lüktető tempója is. Mindent újra kellett kezdeni és hihetetlen energiánk a kétségbeesés éveiben sem hagyott eszerben. A magyar ipar rendkívül erősen fejlődött az utolsó másfél évtized alatt. Ez elsősorban iparművészeink érdeme. A pompásan szervezett iparművészeti pályázatok, kiállítások, megrendelések, az Iparművészeti Társulat állandó energiaforrásából táplálkoznak és az iparművészeti iskolán át hatással vannak egész ipari életünkre. Sez a legmagasabbrendű eszméktől áthatott kooperáció biztosítani fogja, hogy úgy a háziiparban, mint a kisiparban és nagyiparban az új Magyarország egyik fontos mozgatóereje lesz a magyar iparművész. A magyar ipari termékek alaki és anyagi megfinomítását, a feltalálás művészetét, az alkotásokból kisugárzó nemzeti lelket az ő kiváló tehetségük fogja biztonsággal elénk varázsolni. A magyar gyárosok, iparosok és kereskedők bölcsen cselekszenek, ha ezzel az előnnyel élnek, úgy a maguk, mint mindannyiunk javára.

TREFORT CÉLKITŰZÉSE

Írta: Dr. HÓMAN BÁLINT m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszter

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 1884. évben történt megalakulásakor Trefort Ágoston tűzte ki a társulat célját. Törekedni kell — mondotta — „a társadalom közreműködésének megnyerésére a hazai ipar művészi irányú fejlesztésére“ a továbbiakban pedig „hatni a közönség ízlésére és közgazdasági állapotaink javítására“.

Maga Trefort nagy egyéniségének tekintélyével állt az általa kitűzött cél szolgálatába. A hazai iparművészeti termékek pártolására felkéri a főpapokat, átiratban keresi meg a főrendiház elnökét és a kereskedelemügyi minisztert, a társulat támogatására körlevélben hívja fel a lapok szerkesztősegeit, az írókat és a közönséget. Munkásságával azon van, hogy az iparművészet pártolására irányuló törekvések gyakorlati tere is érvényesüljenek. Ohaja, hogy ahol csak lehet, „építkezéseknél, lakások berendezésénél“ a magyar műipar termékei itthon szerzettessenek be. Igyekszik szerves kapcsolatot létrehozni a társulat célkitűzései és az életigények között mind iparművészeti, mind közgazdasági szempontokból.

Trefort célkitűzésének az Országos Magyar Iparművészeti Társulat mindig igyekezett megfelelni. Az első évek propagáló munkája után jelentkeznek is hamarosan a minden elismerésre méltó szép eredmények. A társulat kiállításai közelebb hozzák egymáshoz a termelőt és a közönséget, a kitűzött pályázatok a tervezőket feladataik művészi igényeket

kielégítő megoldására serkentik, a művészileg tervezett, jól kivitelezett dolgok a közönség ízlését nemesítik. A közönség széles rétegeihez szól a társulat folyóirata szakcikkeivel és válogatott képanyagával. A társulat megbízásából Ráth György szerkesztésében megjelent „Iparművészet Könyve“ három vaskos kötetében bőségesen megvannak mindazok az iparművészeti emlékek, melyeket a mult hagyott reánk. E publikáció sokakat nyert meg az iparművészet ügyének.

A társulat minden munkájában megnyilatkozik az a törekvés, hogy iparművészetünk ősi tradícióinak megfelelően elsősorban és jellegzetesen magyar legyen.

E törekvés vezeti a társulatot azon nagyjelentőségű munkájában is, mellyel már korán hazai népművészetünk emlékei felé fordul; helyszíni felvételeket és emlékműanyagot gyűjt.

Kiváló vezetők irányítása, tervezők és kivitelezők együttműködése, a közönség megértése biztosították a társulat létjogosultságát.

A szépen indult fejlődést azonban megakasztotta a reánk szakadt világháború.

A trianoni határok között újból kellett kezdeni a munkát.

Az új munka célja is csak a régi lehet: a Trefort megjelölt cél felé törekedve, a megoldásokat keresve, észre kell azonban vennünk az újabban előtérbe lépett szociális szempontokat és

ismernünk kell az iparművészetnek csonka hazánkban különösen fontos közművelődési jelentőségét. Ezeket tudva látjuk, hogy a feladatok a régiiek, csak felfokozottak.

A társulat erős volt, mikor határozott programja volt. Most, a második félszázad küszöbén

ez a program kettős: a régi, korunk igényeihez képest kibővítve és az új, mely minden magyar társulatával közös, hatékonyan közreműködni az új magyar lelkiség kialakításában.

A magyar iparművészetnek, mint az Igének, szét kell terjednie mindenütt, ahol csak magyar él!

EMLÉKEZÉS TREFORTRÓL

Írta: Dr. JALSOVICZKY KÁROLY miniszteri tanácsos

Trefort 1835-ben befejezve Pesten jogi tanulmányait, olvasmányai gazdag anyagával: Voltaire, Montesquieu, Mme de Staël, Ségur, Daru Mignet, Shakespeare, Walter Scott, Byron, Gibbon, és Hume műveinek ismeretével 1836 áprilisában külföldi útra megy. Bécsen át Prágába, onnét a jelentékenyebb német városokon keresztül Oroszországba Moszkváig, majd az északi államokon keresztül Angliába visz útja, honnét Párison, Dél-Franciaországon és Észak-Olaszországon keresztül jön haza 1837 februárjában értékes tapasztalatokkal gazdagon. „Úgy tértem vissza“ — írja ő maga „Kisebb dolgozatainak“ előszavában —, „mint józan fiatalember, kibén a világ- s emberismeret a praktikus észz kifejlesztette s ki azóta a legrosszabb viszonyok között sem a maga, sem a haza sorsa fölött soha nem esett kétségbe.“

Trefort 71 évet élt, hosszú élete alatt hazájának sorsa volt jó is, rossz is, ifjúkori útjának a tanulsága azonban biztosította, hogy minden időben, minden körülmények között megtalálja a maga helyét, tevékenységének azt a területét, hol az adott viszonyok között legjobban szolgálhatta hazáját. Ennek az útjának és olvasmányainak a tanulsága kétségtelenül az is, hogy a vagyoni értékekkel a műveltség értékei egyenlőek. Életének és munkásságának célját ezek a tanulások adják meg s egész élete folyamán párhuzamosan küzd Magyarország vagyonosodásának előmozdításán és műveltségének emelésén.

Az a kor, melyben Trefort ifjúvá serdült és külföldi útjára ment, Magyarországon a rendi nacionalizmus végső korszaka. A modernizálódási törekvések megindultak ugyan, de az élet még kizárólag a régi nemesi formákban nyilvánul meg, a nem nemes lakosságnak még nincsen szerepe. Külföldi viszonylatban társadalmi berendezkedésünk elmaradott. Polgári lakosság és városi élet visszamaradt állapotban vannak. A műveltség a kiváltságosaké.

Nyugaton már végét járta a rendi uralom, a forradalmak hatása alatt győzelemre jutott liberalizmus többhelyütt — így elsősorban Franciaországban — helyet teremtett a harmadik rendnek, a városi polgárságnak, mely jómódban él, birtokában van a politikai hatalomnak, műveltségnek. Körükben „vagyon és talentumok tekintélyekké válnak“.

Hazajövet Trefort a városi polgárság érdekében fejt ki jelentékeny munkásságot s az 1843—44. országgyűlésen mint városi kiküldött vesz részt.

Politikai reformok mellett nemzetgazdasági, pénzügyi, kereskedelmi és közlekedésügyi kérdések foglalkoztatják. Minden munkájával a polgárisodás céljait szolgálja, tisztán felismerve, amit írásában ismételt ki is jelent, hogy korának törekvéseit az anyagi érdekek jellemzik. „Az anyagiak azok, melyek az emberiséget a műveltség és jólét magasabb fokára emelik.“ A polgárságot, a nemzet szélesebb rétegét erre a fokra kell emelni. Ezt célozza minden munkássága, melynek eredményeként már 1845-ben megírhatja a Pesti Hirlapban — egy könyvismertetése kapcsán —, hogy amit „tíz év előtt nem mertünk volna remélni, úgy meg vagyunk most győződve, hogy csak egy-két országgyűlés szükséges s a politikai jogok egyedurasága megszűnik“. „A vagyon már itt is rég túlsúlyt nyert a cím fölött“, ami azt jelenti, hogy a polgári osztály beérkezett.

De foglalkoztatja útjának még egy eredménye. Ezen az útján érti és érzi meg, hogy a művészet „nem curiositás, hanem a szellemi élet nagy tényezője“. Egy este — írja ő maga — „élénkebben éreztem ezt, mint máskor“ s megírja cikkét a művészegyesületről. A „Pesten felállítandó Művészegyesület“-nek ez az 1839-ben megjelent programja az első kezdeményezése a későbbi műegyleti törekvésnek.

1848-ban megszűnik a régi világ. Az új korszaknak új emberekre van szüksége s az alig 30 éves Trefort államtitkár lesz Klauzál Gábor mellett a földművelés-, ipar- és kereskedelmi minisztériumban, mikor azonban a „vihár“ kitör, külföldre távozik s csak 1850-ben tér haza. Az abszolutizmus idejét, mint annyi más jeles magyar, birtokán tölti csendes visszavonultságban, tanulmányainak élve, bizakodva az ország sorsának jobbrafordultáiban. 1868-ban már majdnem egy félszázadot meghaladó kor terhével a vállán „az élet harcai és gondjai között megöszülve“ áll orosházi választói előtt.

Ebben a korban, a kiegyezés korában, Trefort ismét résztvesz a politikában s mikor az alkotmányos élet helyreállta után 1872-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter lesz, alkotó egyéniségéhez méltó tevékenységi területre léphet. Az a liberalizmus, melyben Trefort felnőtt, időközben teljesen materialisztikus irányt vett fel, de a materializmus iránt mindig különösen hajlamos Trefort megőriz valamit régi ideális liberalizmusából, abból a liberalizmusból, amelyet nálunk barátja és sógora, Eötvös oly jellemzően képvisel. Látjuk ezt miniszterségének minden alkotásán.

Alkotásokra megvan a tere. A polgárisodás Magyarországon is végbement. A kiegyezés által megteremtett nyugalmi állapotot gyors átalakulás és fejlődés követi, a magyar gazdasági élet alapja ugyan továbbra is a mezőgazdaság, de az ipar és kereskedelem gyorsan bontakozik ki az 1867 előtt fennálló kezdetleges állapotokból. A tőkeképződés is kezd megindulni. Ez a kor az, amelyet jellemzően Ferenc József korának szoktunk nevezni, mely nálunk épp úgy, mint a külföldön, a virágzó polgári korszakot jelenti. E korszak polgári társadalmának megvannak már a kulturális igényei. A kulturális igényeknek a nemzetgazdasági érdekekkel összeegyeztetetten történő kielégíthetése végett alakítja meg Trefort már galambósz fejjel és a Művészegyesület alapítására vonatkozó visszaemlékezéseinek bátorító hatása alatt 1885-ben az Iparművészeti Társulatot.

Trefort az első volt azok között, kik a nyugat

kultúráját idehozták az új életre ébredt Magyarországra. Politikájában meggyőződése volt, miként azt többször is kijelentette, „hogy nekünk mindig nyugat felé kell gravitálnunk, mert csak a nyugati világra támaszkodva élhetünk“. E témával foglalkozva egyik akadémiai megnyitó beszédében bővebben is kifejti álláspontját s a történelmi adatok sorával bizonyítja, „hogy Magyarország mindig akkor volt a legjobb helyzetben, mikor szerepét ekként fogta fel“.

De mikor a nyugatot vette például, a magyar multról sem feledkezett meg. Egyik szép bizonyosága ennek a műemléktörvénye, mellyel több nyugati államot, így a szomszéd Ausztriát is megelőzte.

Nekünk is az ő útját kell követnünk; folytonosan figyelemmel kísérve a nyugati fejlődést, annak eredményeit asszimilálva, a nemzeti hagyományok alapján magyar lelkünk sugallata szerint kell továbbfejleszteni iparművészetünket.

MŰVÉSZETÜNK HIVATÁSA

Írta: DR. UGRON GÁBOR v. b. t. t.,

ny. belügyminiszter, az Országos Irodalmi és Művészeti Tanács elnöke

Valahányszor utam a Nemzeti Múzeum előtt viszl, ráeszmélek arra, hogy nincs olyan épületünk, mely annyi méltósággal, nyíltsággal és oly messzehallatszóan fejezné ki Magyarország nagy reformkorszakát, Kossuth, Széchenyi és Petőfi szellemének aranyéveit, mint ez az épületünk. Belseje, lépesőinek párkánya, még kertje is telve van a legnemesebb emlékekkel. Minden kövéről, márványáról, boltozatfívről a klasszicizmus éreces hangja zeng felénk, gróf Széchenyi Ferenc mecénás alakjától Pulszky Ferenc finom, rómaiás arcvonásáig.

Akkor, mikor más nemzetek csak hatalmas épületkolosszusokkal, Pantheonokkal, Walhallákkal és egyéb építészeti felkiáltójelekkel tudták hőskorukat kifejezni, a mi szerény és buzgó Pollák Mihályunk a legegyszerűbb formák közt és a legolcsóbb anyagokkal építette meg a tudománynak és művészetnek e klasszikus házát. Ez a nemes oszlopsor, a remekül tagolt épülettömeg, a csendes felemelkedést jelentő lépcsőzet mind azzal a néma fenséggel szól hozzánk, mely a nagy államférfiak beszédeiből és a Berzsenyi—Vörösmarty korszak költőinek klasszikus vesszoraiból tör elő.

Ha elgondoljuk, hogy miért tudta éppen a fekete magyarmentés táblabíró-korszak olyan tömör fogalmazásban kifejezni az ő lelkét épületekben, tereken, városrészleteken, mint a Múzeum, a belváros, a belső Lipótváros, a Vár legapróbb formáin is, akkor nem juthatunk más megoldásra, mint arra, hogy erőteljes stílusakarata volt. A függetlenségre

törekvő dunai állam a polgárosuló fővárossal együtt szívta magába a nyugati eszméket és a maga életének természetes formáiba igyekezett őket beolvasztani. Egy éremgyűjtemény, egy szökőkút, egy kép, egy iparművészeti kiállítás éppen olyan fontos közügye volt a nemzet kultúrájának, mint valamely új hajózási kérdés, vagy takarékpénztár a gazdasági törekvéseinek.

A művészet közügy volt. Ezt is eltanulták a klasszicizmus nagy tanítómestereitől, az olasz renaissance apró államaitól, ahol mecénások, kereskedők, polgárok gyakran együtt érlelték meg egy templom vagy köztér összefüggő képét. Ilyesféle lezárt, nyugodt közhangulata volt a régi Pest-Buda egész bensőséges kultúrájának.

Nem volt állami művészetpártolás, mert a társadalom a maga szerény kereteiben még ezt a funkciót is elvégezte. A festők, Barabás, Borsos és társaik arképekben örökítették meg a kor nagyjait, szépeit és polgárait. A szobrászok egy-egy új térbe komponálták emlékszobraikat vagy egy ház falára vagy udvarára tették le hódolatukat a görög múzsáknak. Iparművészet? Az is volt, de nem ennek a szónak mai értelmében. Inkább ízléses mesterművek voltak, jeles műhelyi munkák, egyéniség-hajszolás nélkül, dogmáktól mentesen.

A Fővárosi Múzeumban egész sereg bútor, zongora Déryné ifiasszony remekbekészült selyemviganói mutatják, hogy a finom műiparnak e korból való termékein mennyire keresetlenül érvényesült a

szépség. Szentpéterinek, Gierglnek egy-egy régi ezüstkannájáért mesébeillő árat fizetnek a gyűjtők, mert a multszázadi ötvösségnek e két jeles képviselője, mesterségbeli ízlése vetélkedett a legjobb angol és francia ezüstművesekkel. És hogy a könyvnyomtatók itt már száz évvel ezelőtt milyen szép cégkártyákat, báli meghívókat, táncrendeket, dohányesomagecimeket készítettek, arra is rengeteg példát találni múzeumainkban. Mindezekben a dolgokban sem az állami irányítás, sem a közhatósági iskolázás, sem semmiféle kormányzati művészetpártolás nem érvényesült, egyesegyedül a céheknek még elevenen élő böles szabályai vagy hagyományai éreztették hatásukat. Szűkösek voltak a viszonyok, kevés volt a napoleoni háborúk után a pénz, de azért a mesterember becsülete nagy volt és meglehetősen keresett volt a jó portéka. A híres Steindl Ferenc asztalos biedermeier bútorainak egyik legkiválóbb mestere a múlt század negyvenes éveiben 50—60 legénnyel dolgozott az ő Király utcai asztalosműhelyében. És minden asztala, széke a becsületes műhelyi munka vasfegyelmének bélyegét viselte.

Mindez megváltozott a múlt század második felében, amikor a tőkéstermelés és a versenyszabadság sorra leszedte a céhvilág erkölcsi és szépészeti kötöttségeit a műhelyi munkákról. Az 1851-i londoni kiállítástól csaknem napjainkig örökös a panasz, mely az eliparosodott országok tömegművészetének hanyatlásáról szól. Hozzájárult még az ipari művészetpártoló rétegek, főnemesek és polgárság lassú sorvadása, úgy hogy az egyetlen központi erő, melyből még a művészetek és műhelyek sugárzó energiájukat meríthették, az állami hatalom volt.

Nem hatalmi vágy tette tehát szükségessé az állami képzőművészeti támogatást, iskolák, ösztöndíjak, megbízások rendszerét, bel- és külföldi kiállítások rendezését, hanem az a kényszerítő ok, mely a régi szerkezet helyett új összefogó erőt követelt. S hozzá az iparművészet — még talán erősebben, mint a képzőművészet — kifelé a magyar állami élet öntudatának kifejezője lett. A sok külföldi kiállításon magyar falak, kapuk, udvarok és mindezek művészi tartozékai hangosan hirdették államunk szuverén életét s népünk sajátos színeit. A múlt században független kultúránk, a

jelenben szét nem darabolható egységünk hirdetőivé lettek.

Am a sokféle művészeti intézmény szétágazó hálózatával nehézkessé tette a művészetpolitikai irányítást. Ez a felismerés vezetett egy olyan központi szervezet életrehívásához, mint a nemrég alakult Országos Irodalmi és Művészeti Tanács. Helyenkint — s főleg a művészi szabadság jogos félelemérzéséből — bizonyos ellenzés fogadta ezt a merőben ideális elgondolást. Mint irodalmi és művészeti ügyekben a kormány tanácsadó és véleményező szerve, ennek az intézménynek szinte közvetítő szerepe van az alkotó, tevékeny magyar irodalmi művészeti élet, valamint a kormányhatóság állami intenciói közt. A művészetnek minden ágára kiterjeszkedik figyelme és pályázatok, vásárlások, vállalkozások, kiállítások rendezése, oktatási kérdések, jelentős művészeti alkotások elhelyezése, megóvása mind az ő szemhatárához tartoznak. Ezekben a kérdésekben eljár vagy véleményt ad a kultuszminiszternek, esetleg más minisztereknek is. De fontos ebben a jogkörben az, hogy a szóbanforgó tanács nemcsak felszólításra ad véleményt vagy javaslatot a kormányzatnak, hanem saját kezdeményezéséből is megteheti ezt, amikor szükségesnek tartja.

Azt, ami irodalmunkban s művészeti alkotásaink területén a belföldi terjesztés vagy a külfölddel való megismertetés céljából szükséges, a most létesített széleskörű tanács a rendelet értelmében szintén érvényre juttatja, akár felsőbb óhajtasra, akár spontán elhatározásból. Másszóval: a legmagasabb, legértékesebb művészeti propaganda, a magyar művészetnek elismertetése itthon és külföldön szintén az ő hatáskörébe tartozik.

Művészetünk hivatását a nemzeti kultúra fölényes és verhetetlen hirdetésében látta e megcsónkított ország minden eddigi kultúrpolitikusa. De éppen 50 évvel ezelőtt az első felismerője ennek a szebb idők nagy centralista minisztere, Trefort Ágoston volt. Mikor méceset gyujtunk az Iparművészeti Társulat e nagy alapítójának az emléke előtt, ne felejtkezzünk meg az ő vezérgondolatáról sem, mely a művészet ipari hivatását összefonta az állami öncélúság gondolatával. A művészi szabadságot pedig az Országos Irodalmi és Művészeti Tanácstól ne féltse senki.

RÁTH—RADISICS—GYÖRGYI (A MAGYAR IPARMŰVÉSZET ÚJJÁSZERVEZŐI)

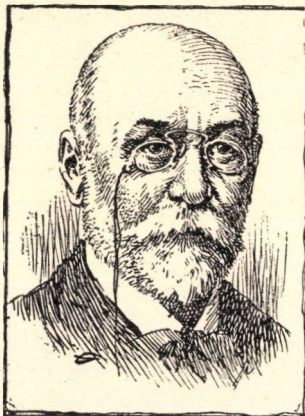
Írta: Dr. CZAKÓ ELEMÉR ny. államtitkár

A magyar művelődésnek egyik legérdekesebb fejezete az, ahogyan a mostani iparművészetünk életre éledni kezd.

Virágzását nem kollektív gondolat vagy közszükséglet hozza létre, hanem úgyszólván néhány lelkesedő ember elméleti elgondolása és apostoli buzgalma.

Már Kossuth Lajos óta a társadalmi és hivatalos világ állandóan a h o n i i p a r megnevesítésére

törekszik. Trefort állásfoglalásától kezdve ugyanez, m ű v é s z i i p a r címen, még határozottabb formát ölt. Végre aztán, az ezredéves kiállítás után, intézményes biztosítékot is nyer. A közszemlére kitett történelmi kincsek szépségei annyira átfűtik a nemzeti köztudatot, hogy a művészet és az ipar összeházasításának eszméje, m a g y a r i p a r m ű v é s z e t néven, szinte romantikus rohamozással halad előre.

RÁTH GYÖRGY AZ ELSŐ ÚTTÖRŐ EGYENISÉG a magyar iparművészeti kultúra elindulási útján. Utána az Iparművészeti Múzeum ágazatát Radisics Jenő fejleszti tovább, az Iparművészeti Társulatnak pedig minden szíve dobbanását Györgyi Kálmán gondozta harmincöt éven át.

Ráth az igazi magvető. Mindenekelőtt az összes segítő erőtevényt összefogja a bíró helyes ítélőképességével, lelkiismeretességével és a magángyűjtő ízlésével, tudásával, céltudatos szorgalmával. Példaadás kedvéért a maga nagy szeretettel gyűjtött kincseit szintén közcélokra adja. Régi Magyar Könyvtárát az Akadémiának ajándékozza a köztük lévő kilencven unikummal együtt. A „Ráth György Múzeum“-ot pedig az egész nemzetre hagyományozza: egy lélekkel bíró otthon egységébe foglal benne össze lakberendező tárgyakat, páratlan értékű képeket, égetett s öntött antik szobrocskákat, vésett kőveket stb. Ilyen magas szellemi rangon kerül a Múzeum s a társulat bölesőjébe. 1878-ban ott van a Múzeum születésénél, résztvesz a szervező s gyarapító munkában, 1886 óta annak főigazgatója. Nemesak ismeri és becsüli a multat, hanem ezek alapján határozott irányelvei vannak a jövőre nézve is. Az Iparművészeti Társulatnak éppen ezért fénykora az a tíz esztendő, mikor ő ül az elnöki székekben. Ez idő alatt évkönyv és lap jön létre, kiállítások, pályázatok, ösztöndíjak élénkítik a társulat életét. Legfőbb műve marad az a háromkötetes Iparművészet Könyve, mely elmélyíti az idevonatkozó tudást, mert módszerében és munkatársait tekintve egyaránt kitűnő.

Ráth György minden munkájába nemesak ész és tudást, hanem szívet és szeretetet is tud adni. Innét van aztán az, hogy amit kezdeményez, az napjainkig terjedő állandósággal bír szervezetben, szervezetben egyaránt.

RADISICS JENŐ AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM VEZETŐJE lesz a millenáris év újabb fejlődési korszakában; harminchat évig van az élén s ez idő alatt nemesak megnövekszik, de európai szintre is emelkedik az intézmény. Radisics ízlése, tudása — kortársai az „ízlés nagymesterének“ szerették nevezni —, to-

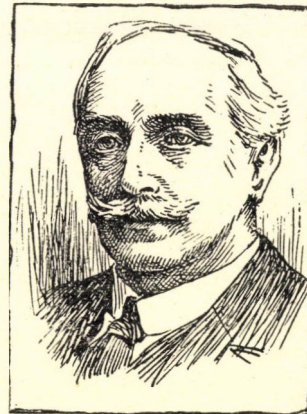
vábbá eleven és tettekre kész munkakedve meg tudja oldani azt, hogy az épület gazdag díszei nem nyomják agyon a múzeum tárgyait. Nemesak választékos, vonzó és tanulságos az a kép, amit ad, de együttesével képes túlszárnyalni a külföld sok hasonló intézetét. Mértéke a külföldhöz emelkedik, ugyanakkor azonban lelke mindig magyar marad. Nemesak a teak-fa szekrényeiért, de külső-belső fajsúlyáért is bátran oda lehetne csatolni a londoni South-Kensington Museumhoz.

Radisicsot világszerte igen megbecsülik, valahogy az igazi magyar úr és a finomult műértő együttesét látják benne. Előkelő modora, nagyszerű nyelvtudása, szakműveltsége, sőt nem egyszer a vörös díszmagyarja és selymes szakállja is nemzetközi népszerűséget biztosítanak számára s mindez eredményeket hoz a magyarság számára a kiállításokon, kongresszusokon, zsűrizéseknél stb. A legremekebb kiállítási anyagot is játszva kapja meg Budapest számára.

Ő viszi az első szót Szent-Pétervárra, Párizsra, Torinóra, Milánóra, Velencére stb. kiállításain. Az igazi, hogy kétkézi munkával is dolgozik, ha kell, de reprezentál is, mintha ő lenne Magyarország napszámosa és nagykövete egy személyben. Haza hozza kiállítani, mint egy muzeális Jason, az 1898-as Art nouveau-tól kezdve, a plakátok, amerikai üvegek, francia ötvösművek, német szőnyegek, svéd háziipar, Walter Crane grafikája, britt iparművészet, a National Competition tervezeteinek gazdag sorozatát. Aztán a régi magyar kincsek több fejezetét mutatja be a magyar közönségnek. Mindezeknek hatását még ma is le lehet olvasni iparművészetünk fejlődési történetén.

*

GYÖRGYI KÁLMÁN, AZ IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT LELKE, a nagy triász harmadik oszlopos tagja. Ők együtt és külön-külön mindazt megvalósítják, miről előttük csak álmodni lehet. Ráth és Radisics a mult alkotásaiból szűrnek le elméletet. Györgyi eljut a valóságos gyakorlatig; nála a holt-tárgyak visszavezetnek az élethez.

Györgyinek így két arculata fejlődik ki: egyik a legmagasabb célkitűzések ideáljai felé, másik pedig a mindennapi élet kis problémáihoz fordulva. Egyrészt kultúrpolitika, pedagógia, főként pedig nemzetszeretet ölelkezik személyében, másrészt pedig azt az utat járja, mely pénztelenséggel, közömbösséggel és kicsinyes makaességgel van kikövezeve.

A műhelyek és műtermek széteső egységét csak szilárd akarattal és lángoló lelkesedéssel lehet össze-

foglalni. Györgyi ezirányú munkássága nem ismer határt; páratlan ügybuzgalma lent és fent egyaránt barátokat szerez számára. Fel tudja emelni a régi és a népi értékeket s a legújabb kitalálásokat is aktuálissá teszi. Nemcsak igazgatja a társulatot, hanem tagjait — a művészeket és iparosokat — irányítja, a megmozdíthatatlannak látszó tömegeből pedig megértő közönség-táborot toboroz, — mindig a magyar horizont fölé emelve. Lelkesedik és lelkesít egyszerre. Szóval erkölcsiége mindig a magyar kultúra kiszolgálásában éri el a maga teljességét.

Csöndesen a háttérbe vonulva ő az, aki előkészíti az élő és fejlődő magyar iparművészet propagálását és gyámolítását, a külföldi kiállítások sikereit, az itthoni lakásművészeti, egyházművészeti, népművészeti s egyéb bemutatókat. Díjakat, elismeréseket, jutalmakat szerez tervezőknek és kivitelezőknek. A tervpályázatok, előadások, mintalapok s egyéb kiadványok fölött pedig mint kupola emelkedik ki a Magyar Iparművészet megtermékenyítő ereje.

Ez a folyóirat mindig több annál, mint amit gondolnak vagy mondanak fölé. Nemcsak kapocs a társulati tagok között, hanem megszervezi az együttérzést és a megbecsülést a mesterség és a művészet számára. Györgyi betűvel és képpel, be-

számolóban és bírálva fáradhatatlanul viszi előre a megismerés és a fejlődés vonalát. Az idegenlelkű iparcikkek divatjából s a hazai ízlésbeli hangzavarból, válogatott munkatársaival együtt, kivezeti a köréje sereglőket. A Magyar Iparművészet hasábjairól észrevétlenül elmaradnak a régibb ízlésutánzatok s új formák, új hangok törnek előre. Egy nagy magyar kultúrparlag formálódik át termővé. Györgyi Kálmánnak ezek révén akkora világitó ereje van korára, hogy fényéből még ma is tiszta ragyogás sugárzik felénk.

*

AZ ŐSÖK ÉS HŐSÖK TISZTELETÉRE a japánok tömjént szoktak áldozni. Mélyen meghajolva, díszes füstölőkbe illatos gyantát hintve, hangosan felsorolják azoknak érdemeit, hogy lelkesítő és köveendő példát nyujtsanak az utódoknak.

Hajoljunk meg mi is Ráth, Radisics, Györgyi nagysága előtt és a nekik szentelt sorok tömjéne szálljon felénk minden érzésünket körülfogva: a nagy úttörők munkásságának példájából a legnehezebb időkben is kivezető tanulságokra fogunk találni.

AZ IPARMŰVÉSZETI MÚZEUM

Írta: CSÁNYI KÁROLY műegyetemi tanár

Az iparművészet fogalmát és nevét a XIX. század állapította meg. Korábban ezek a tárgyak beletartoztak a kézművesség körébe. Iparművészet és iparművészeti stíl oly szavak — mondja Pulszky Károly e tárgyról 1885-ben tartott előadásában —, melyek az utóbbi években a közönséget gyakran foglalkoztatták.

Tanulságos az is, miképpen határozza meg az iparművészet fogalmát. Napjainkban minden ilyen egyes tevékenységi körnek szoros körülhatárolása — mondja Pulszky — rendkívül nehéz. Az ipart a gazdaságtól megkülönböztetni eléggé könnyű: az ipar a legszélesebb értelemben a természetadta nyersanyagok feldolgozása. Mi a művészet? Ezt nehezebb meghatározni, mint azt, hogy mi az ipar. Van azonban egy vonás, melyet, úgy hiszem, mindenki el fog adni a művészi tevékenység legfontosabb jellemzőjéül. Ez az egyéniség jelentősége benne. Ha e vonást arra nézve is elfogadjuk jellemzőnek, hogy mi a különbség az iparművészeti és ipari tárgy között, a felmerült kérdés megoldásához közelebb jutunk. Kimondhatjuk, hogy az iparművészeti tárgy oly valami, ami rendelkezése következtében az ipar körébe tartozik, de melynek alkotásánál a készítő egyénisége is lényeges szerepet játszott. Az alkotó nem csupán hasznossági szempontból készíti a tárgyat, hanem egyszermind azért is, hogy a szemlélőt gyönyörködtesse; ezzel elhagyta a pusztán ipari álláspontot s feladatába művészi célt is vegyítvén, a művészi ipar terére lépett.

Amint látjuk, még 1885-ben is szükség volt arra,

hogy az iparművészet fogalmát ilyen részletesen magyarazzák. E fogalom kialakulását a nagy nemzetközi kiállítások, majd az ezek nyomában megalakult iparművészeti múzeumok segítették elő. 1851-ben volt Londonban az első nagy világkiállítás. Ennek nyomában 1852-ben megalapították a South Kensington- (ma Viktoria and Albert) múzeumot, 1863-ban a bécsi, 1867-ben a berlini Iparművészeti Múzeumot.

A budapesti Iparművészeti Múzeum alapítására vonatkozó tárgyalások 1865-ben kezdődtek és 1878-ban fejeződtek be. Gyűjteményei legelőször a Nemzeti Múzeumban voltak kiállítva, 1877-től 1896 tavaszáig pedig az Andrássyúti régi Múcsarnok alagsorában. A millennium esztendejében foglalta el mostani helyét az Üllőiúti palotában, mely Lechner Ödön és Pártos Gyula építészek magyaros törekvésének egyik legszebb hajtása.

Az Iparművészeti Múzeum virágkorát Radisics Jenő igazgatása alatt élte. Az ő fáradhatatlan tevékenysége, páratlan ízlése, sokoldalúsága, rokonszenves, finom egyénisége olyan lendületet adott a gyűjteménynek, hogy az csakhamar számottevő lett még a külföldi hasonló gyűjtemények közt is. Böles előrelátással kivált a gyűjtésre, a gyűjtemények gyarapítására helyezte a fősúlyt és ebben a törekvésében a vallás- és közoktatásügyi minisztérium anyagi eszközökkel hathatósan támogatta. 1896-ban nyílt meg a gyűjtemény áttekinthető elrendezésében a mostani palotában, amelyben egyúttal az iparművészeti iskola is elhelyezést nyert. Ez az elhelyezés azonban, a gyűjtemény fokozatos

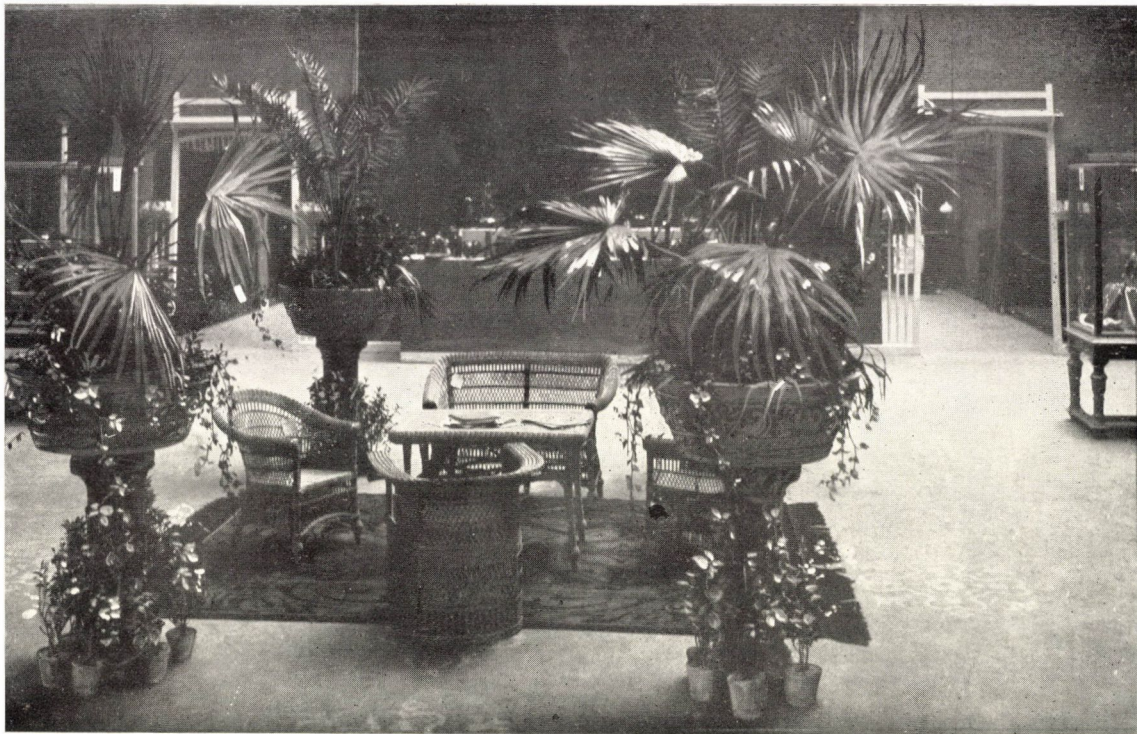

Fent: Részlet a társulat karácsonyi kiállításáról (1899). Lent: A magyar pavillon huszárterme. — Oben: Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellung (1899). Unten: Von der Pariser Internationalen Ausstellung. Der Husarsaal des ungarischen Pavillons (1900). — Above: Part of the exhibition of the Hungarian Society of Applied Art (1899). Below: From the Paris International Exhibition. The Hussar-hall of the Hungarian pavillon (1900).

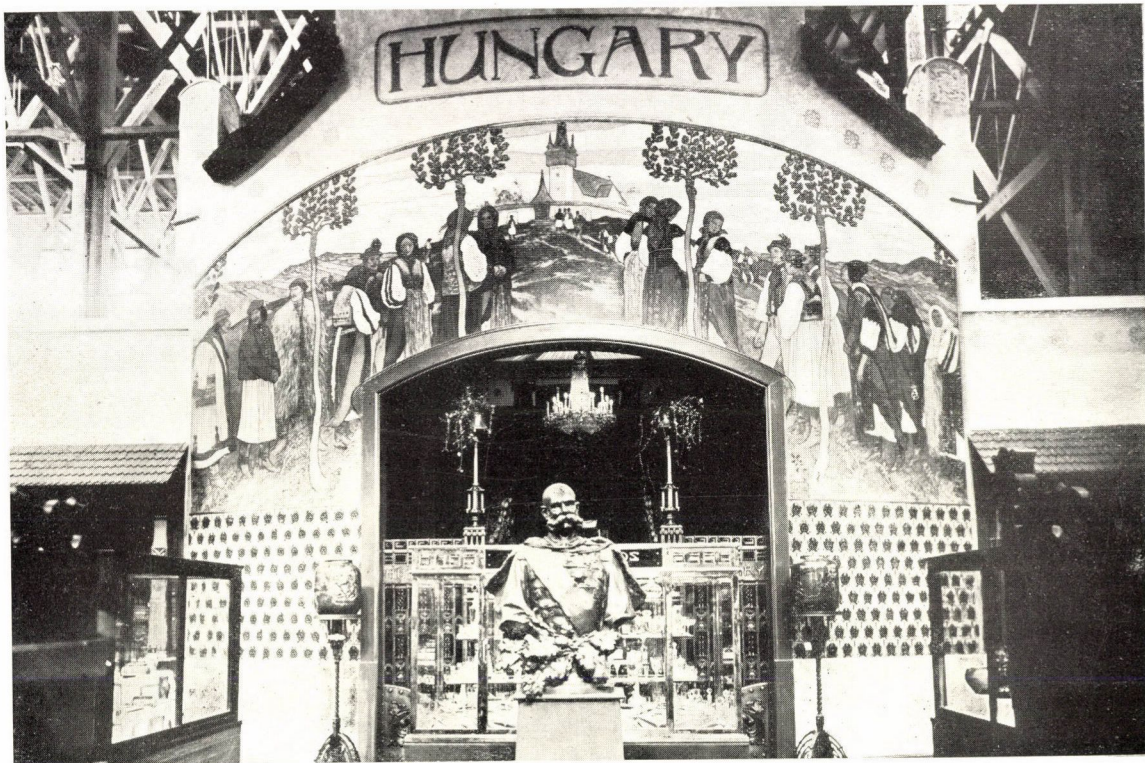
Fent : A párizsi nemzetközi kiállításról. Részlet a magyar osztályból. (1900.) Lent: Részlet a társulat szegedi iparművészeti kiállításáról (1901). — Oben: Von der Pariser Internationalen Ausstellung. Teilansicht der ungarischen Abteilung (1900). Unten: Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe in Szeged veranstalteten Kunstgewerbeausstellung (1901). — Above: From the Paris International Exhibition. Part of the Hungarian Class (1900). Below: Part of the Hungarian Society for Applied Art's exhibition of applied art at Szeged (1901).

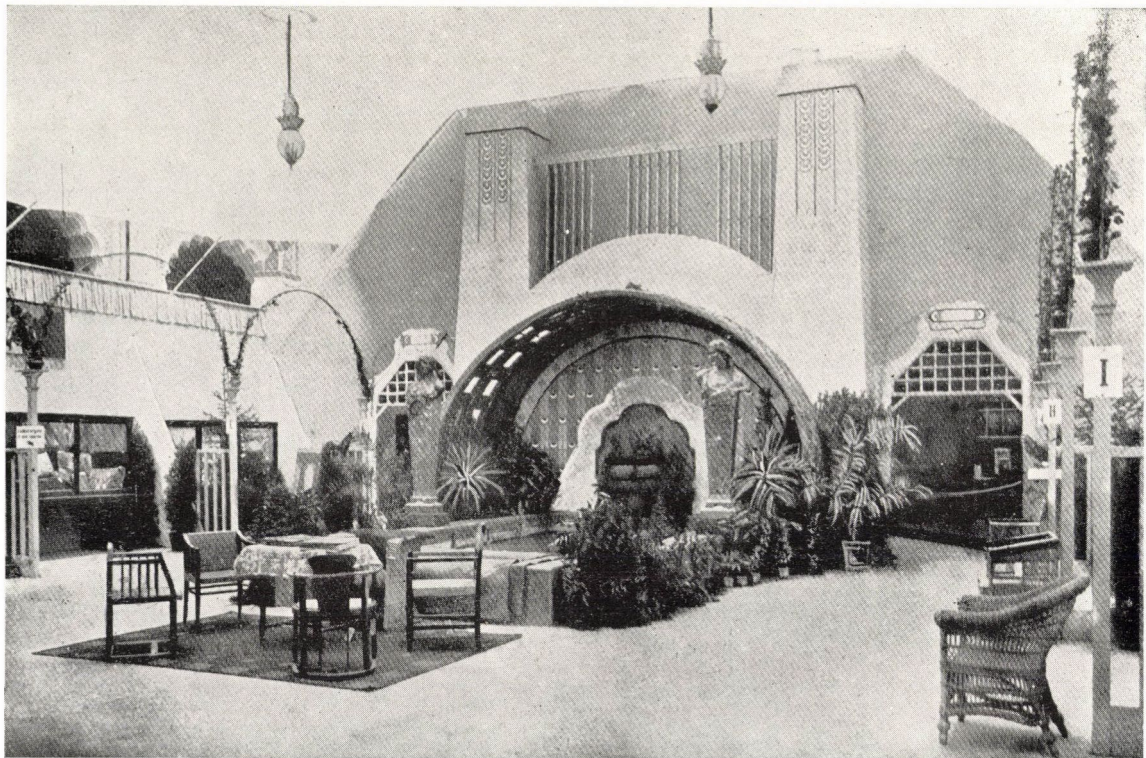
Fent: Részlet a torinói nemzetközi kiállítás magyar csoportjából. (1902). Horti Pál \dagger terve. Lent: Részlet a társulat karácsonyi kiállításáról (1903). Thoroekai Wiegand Ede terve. — Oben: Die ungarische Gruppe der Internationalen Ausstellung zu Torino (1902). Entwurf von P. Horti \dagger . Unten: Von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellung (1903). Entwurf von E. Thoroekai Wiegand. — Above: Part of the Hungarian group at the International exhibition in Torino (1902). Design by P. Horti \dagger . Below: Part of the Xmas exhibition of the Hungarian Society of Applied Art (1903). E. Thoroekai Wiegand's design.

Részlet a társulat tavaszi lakberendezési kiállításáról (1903). Horti Pál \dagger terve. A kutat Maróti Géza tervezte. — Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Frühlings-Möbelausstellung (1903). Entwurf von P. Horti \dagger . Entwurf des Brunnens von G. Maróti. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's fitting exhibition in Spring (1903). E. Design by P. Horti \dagger . The fountain was designed by G. Maróti.

Részletek a St. Louis-i vilákiállításról (1904). Horti Pál † tervei. — Teilansichten der Weltausstellung zu St. Louis (1904). Entwurf von P. Horti †. — Parts of the World exhibition of St. Louis (1904). Designs by P. Horti †.

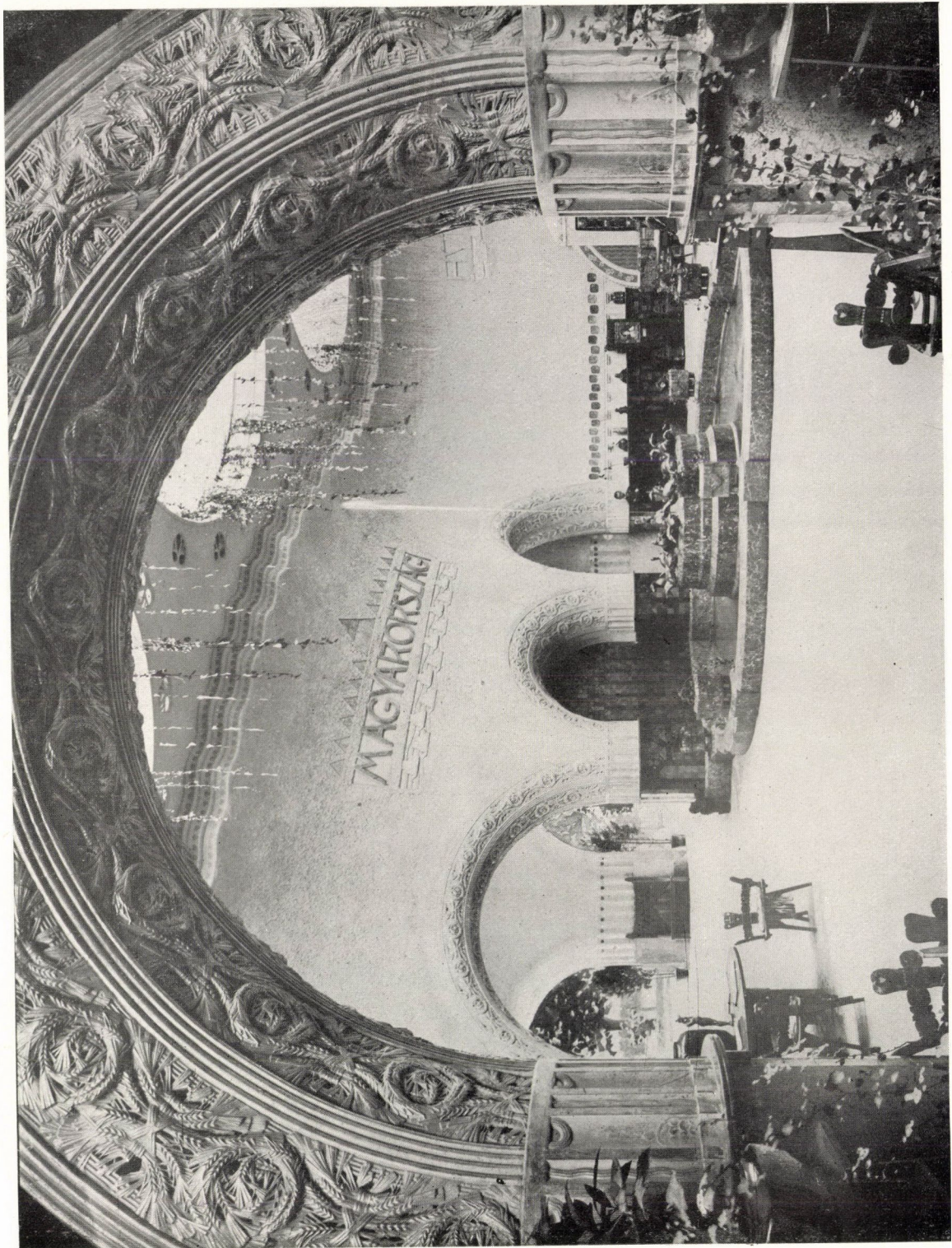

Részletek a társulat karácsonyi kiállításairól. Fent: Maróti Géza terve (1904). Lent: Árkay Aladár † terve (1905).
 Teilansichten der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Weihnachtsausstellungen.
 Oben: Entwurf von G. Maróti (1904). Unten: Entwurf von A. Árkay † (1905). — Parts of the Hungarian
 Society of Applied Art's Xmas exhibitions. Above: Design by G. Maróti (1904). Below: Design by A. Árkay †
 (1905).

1905. velencei kiállítás magyar terme.

A velencei kiállítás magyar terme (1905). Tervezték Bálint Zoltán és Jámber Lajos. — Ungarischer Saal in der Ausstellung zu Venedig (1905). Entwurf von Z. Bálint und L. Jámber. — The Hungarian-hall of the Venetian exhibition (1905). Designed by Z. Bálint and L. Jámber.

A milanói nemzetközi kiállítás magyar részének hallja (1906). Maróti Géza terve. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand. Hall des ungarischen Teiles (1906). Entwurf von G. Maróti. — Hall of the Hungarian Part at the International Exhibition in Milan (1906). Design by G. Maróti.

gyarapodásával, természetesen változott. Az "Ideiglenes Kalauz" 1900-ban megjelent 3-ik kiadása már 48 oldalon mutatja be a látogatóknak a különböző csoportokat, amelyek közül a bútorokat, a gótikus ízlésű tárgyakat, a delfti fajánszókat, a külföldi modern iparművészetet, a kisszebeni gót oltárokat, a népies hímezéseket, a japáni és kínai tárgyakat, a Zsolnay-edényeket, a már akkor is hatalmas holicai gyűjteményt, a keleti szőnyeget és a magyar termet kell kiemelnem. „Abból indultam ki — mondja egy helyütt Radisics —, hogy mindenkit, magunkat is hozzászámítva, a magyar iparművészet ápolására felállított e múzeumban legelsősorban az érdekel, hogy mit hozott létre fajunk? Van-e abban, ami tőle származik, sajátos, mással össze nem téveszthető jelleg s ha van, miben nyilvánul ez meg? Ezekre az érdekes kérdésekre van hivatva felelni a szóban forgó terem.”

A gyarapodást mutatja, hogy a Kalauz 1912-ben megjelent 7-ik kiadása már 68 oldalon ismerteti a gyűjteményt. A csoportosítás és kiállítás rendszerében ekkor két vezéreszme jut kifejezésre: a múzeum magyar nemzeti jellegének kidomborítása és a történeti korok tanulságos bemutatása.

A közönséggel való kapcsolatot nagyban erősítették a múzeum üvegcarnokában rendezett gyakori és nem egyszer nagyszabású kiállítások. Ezeket anyaguk szerint a lelkes gyűjtők, egyházak és magánosok is szeretettel támogatták. Különösen kiemelkedő volt az angol nemzeti verseny rajzainak, Walter Crane műveinek, a régi magyar kelyheknek, a kisplasztikai tárgyaknak, a japáni iparművészeti tárgyaknak és az erdélyi török szőnyegeknek kiállítása.

Ezt a kapcsolatot fokozták a múzeum által rendezett ismeretterjesztő és tudományos értékű előadások is, amelyek nem egyszer a múzeum gyűjte-

ményeinek egy-egy kiemelkedő csoportjával foglalkoztak.

Radisics Jenő 1917 január 4-én elhunyt. Örökét Végh Gyula vette át. Sajnos, a háború utáni idők nehéz anyagi helyzete ránehezült az Iparművészeti Múzeumra is. Így a gyarapodás is alábbhagyott. A múzeum tisztviselői, a korábbi hagyományok szerint, kiállítások rendezésével pótolták a gyarapodás csökkenését, hogy a közönség érdeklődését ébren tartsák. Nem egy nagyszerű kiállítást rendeztek még ez időben is az Iparművészeti Múzeumban. Ilyen volt a keleti szőnyegek, majd a gobelinek kiállítása, az óra-kiállítás, az erdélyi művészet és az ötvöstárgyak bemutatása. A leggazdagabb kiállítást 1931-ben, a Szent Imre-esztendőben, rendezte a múzeum, bemutatván a csonka ország egyházának páratlan értékű egyházművészeti tárgyait.

Közben folytatódott a múzeum gyűjteményeinek átrendezése. Ez még Radisics életében megkezdődött, és most, inkább az anyag szerinti csoportosítást tartva szem előtt, folytatódott és az újból való katalógizálással befejeződött.

Az Iparművészeti Múzeum a régi és újabb iparművészeti termelésből mintegy 20.000 darabot őriz; mindmennyi válogatott példánya az iparművészetnek. Ennek mintegy a harmadrésze magyar eredetű. Ez a gyűjtemény, mely annyi szaktudás, annyi szeretet, annyi munka és fáradozás eredménye, megérdemli, hogy különleges elbánásban részesüljön. Pedig ma a gyűjtemény, a Nemzeti Múzeumba való beolvastás és az anyagi erőknél majdnem teljes hiánya folytán, válságos helyzetbe került. Reméljük, hogy a vezető körök böles belátása megtalálja a kellő eszközöket a múzeum fejlesztésére és önálló létének a fenntartására. Ez a múzeum, Radisics Jenő alkotása, továbbra is hivatott arra, hogy maradandóan örökítse meg az ő életének nemes munkásságát.

IPARMŰVÉSZET ÉS KÉPZŐMŰVÉSZET

Írta: ELEK ARTÚR

Mind a két kifejezés szolgálai módon németből fordított szó és a fogalmat, amely tartalma, nem híven adja vissza. Hogy a két fogalom az utóbbi félszázad során szembekerült egymással, abban a nevüknek is van némi részük. Nevezetesen az „ipar“ jelzőnek, mint a másik fajta művésztől megkülönböztető művészet ismertetőjelének. A művészet sohasem ipar, s amelyik mégis az, az nem lehet művészet. Így vélekedik a képzőművészek túlnyomó nagy része azóta, hogy a művészeteket iskolában nevelik mesterségükre, nem műhelyben.

Az ipar valóban nem művészet, csak kézügyesség. Megtanuláshoz ninesen szükség művészi képességekre: elég hozzá a szorgalom, a pontosság, a becsületesség. De abban amit a francia art déco r t i f-nak — díszítő művészetnek — nevez, az iparszerűségnek elenyésző a szerepe. Vitatkozni

azon, hogy művészet-e, vagy sem az a dekoratív pompa, amely XV. és XVI. Lajos palotáinak belsejét olyan elragadóvá teszi, vajmi fölösleges vállalkozás. Pedig akkor már elszakadóban volt egymástól a kétféle művészet: a pusztán díszítő célú és az ábrázoló szándékú. Az utóbbi egyre inkább önmagának céljává lett. A festés függetlenítette magát születésének eredendő helyétől, a faltól és mindattól a stílusbeli követelménytől, amivel a fal, mint elmozdíthatatlan és a maga eredendő építészeti környezetébe zárt síkfelület, megköti a festő képzeletét és akaratát. Mennél jobban közeledett a festés a természethez, mennél közelebről nézve ábrázolta jelenségeit, annál fölöslegesebb lett számára az építészeti környezethez való alkalmazkodás. És annál idegenebb lett számára a díszítő művészet.

A tizenkilencedik század második felében azon-

ban mindenfelé sok díszes középület támad. Legtöbbjük belső díszítéséhez nélkülözhetetlen volt a festés. Ekkor derült ki, hogy milyen kártevő munkát végzett az egykorú nemzedékben a díszítő elemeknek, az építészeti és ornamentumos formáknak lenézése. Nem tudtak hozzáigazodni a falhoz. Az ornamentumhoz, amely olyan magától kínálkozó összekötő eleme a festésnek és az építészetnek, nem sejdítettek. Szokássá lett, hogy a festők ha ábrázolásaik befoglalására festett keretre volt szükségük, vagy ha a falfelület bizonyos részeit, építészeti kiképzésük mikéntje miatt ornamentumos dísszel kellett kitölteniök, ezt a „mesterembernek való“ munkát áthárították a „szobafestőre“. Az építészek körében is mindennapos jelenség volt, hogy az ornamentális részletek megtervezését a rajzolókra bízták.

Mesterségesen ellentétet teremtett ez a gyakorlat az ábrázoló- és díszítőművészet között. A következmény az lett, hogy a múlt század második felének egész palotái és templomi pompája hamis hangzásúnak hat. A lenézett „iparművészet“ megbosszulta magát a fennhéjázó ábrázoló művészetben. A „szobafestők“ valóban szobafestőkhöz méltóan, vagyis fantázia és eredetiség nélkül dolgoztak.

Igy volt ez az angol praerafaelita mozgalomig. Akkor William Morris és Burne Jones hozzájuk hasonlóan érző bajtársaikat visszavezették a régiak gyakorlatához. Földézték előttük Michelangelo példáját, aki a Sixtina végtelen mennyezetét festett építészettel tagolta fel, hogy megfelelő keretben tudja elhelyezni festményeit. És rámutattak Raffaello példájára, aki a vatikáni loggia felületeinek méltó feldíszítése végett a föld alá szállott le és

elfeledett római díszítő motívumokat alakított át a maga céljaira. De messzebbre is visszamentek a múltba : a gótikus és a románkori templomokba ; megfigyelték bennük, hogy névtelen művészek miként érlelték oszlopfőkön és kapubéletekben ornamentummá a természet növényi és állati jelenségeit, s az ő útjukon indultak meg ők is : a maguk korának szemével nézték meg a természetet és kiki a maga egyéni módján merevítette stílusá a természet önkénytelenségét és felelőtlenességét. Példájuk egész Európa művészetére nagy hatással volt, elsősorban a németekére. A praerafaelita festő-iparművészek működése nyomán alakult az építészet és fejlődött önálló művészeti gyakorlattá az iparművészet. Az angol praerafaeliták megmutatták a kételkedőknek, hogy a teremtő képzelet az iparművészet körében is tud újat és eredetit alkotni. S hogy az ilyen iparművészettel való foglalkozás egyáltalán nem méltatlan az ábrázoló-művészhez.

Milyen minden ízében eredeti iparművész volt néhai Körösfői Kriesch Aladár, aki pedig ugyanakkor — Székely Bertalan óta — a monumentális festés legnagyobb tehetsége is volt nálunk. Ő is, leghívebb bajtársa, Nagy Sándor is, maguk készítették el falfestményeik foglalatát, a festészetből az építészetbe átvezető ornamentumos átmenetet. De festményeik egész környezetének ők adtak alakot és színt : maguk tervezték meg hozzájuk a díszes ablakot, a szőnyeget, a bútort. Hozzájuk mérve milyen szánalmas az a falra festő művész, aki számára csak a maga „grand art“-ja létezik, — ami körülötte van : az ornamentumos keretet tehetetlenül rábízta másra.

A KIÁLLÍTÁSI ENTERIŐR MINT MŰVÉSZETI PROPAGANDAESZKÖZ

Írta: FÁBIÁN GYULA

Minden kiállítási enteriőr tulajdonkép egy kort elevenít meg. Éppen úgy, mint a régi divatképeket, ezeket is érdemes gyűjteni. Ebből is, abból is az ember bújik elénk, a régibb idők embere, aki mindig érdekes. Mily furesák a tizenöt-húsz év előtti divatos ruhák! Éppen ilyen különösek azon kor lakószobái és kiállítási helyiségei is. Szimfóniák, amelyekben megfagyott a zene.

Ha végiglapozzuk egy félszázadra visszamenőleg a kiállítások albumát, mindig megkapjuk a kornak keresztmetszetét s az akkori emberek lelkületének egy darabját is. Ha megnézzük a múlt század (fin de siècle) kiállításait és otthon berendezkedését, egészen mást látunk. Valami nyugtalan hangzavart, furesa és rendetlen festőiséget találunk. Ez volt a Makart-korszak végső kisugárzása. Az 1800. évi párizsi kiállítás enteriőrjei is nagyrészt ilyenek voltak. Félig még a régi sötét drapériák, papírvirágok és tarka cifraságok zsvajva, de félig már az a zajos összevisszasága fülkéknek, állvá-

nyoknak és vastraverzeknek, melyek a kezdődő vas- és vasbetonépítést jellemzik.

Milyen nyugodtan és imponáló történelmi biztonsággal húzódott e kiállítás magyar pavillonján végig a huszárterem! Boltozatos fülkéi, oszlopai, mellvédei közt a történelem és a magyar iparművészet dihirambusai a pihenő, enyelgő és vágató huszárról! Valóságos huszárattak volt ez az összhangzatos szép részlet a kozmopolita művészet erengetegében.

Iparművészetünk megszívlelte e magyar siker tanulságait. Az ezt követő évtizedben csaknem minden két esztendőre esik egy-egy nagy külföldi városban magyar siker — és mindig az építés, a belső berendezés sajátosan magyar légköre teremti ezt meg. Eleinte inkább külsőségek, magyar díszű tárgyak, bútorok, tálak és ötvösmunkák tükrözik a századeleji ízlést. De azóta is újra meg újra egy-egy átfogó, merészívű építógondolat uralkodik az összeségen. Udvar, kapubejárat, pillérek, kút, —

a szerkesztés, a dinamikus tömegek túlsúlya az apróságok iparművészete felett. Lassan-lassan tizedik helyre szorul a sallangos, keleties, bazáros műipar és a magyar építőkedv szinte ifjú lendületét teremti meg fából, lemezpapírból, jutából, mozaik képekből, világítótestekből és cozinbevonásból.

A szorosán vett enteriőr-művészet is lényeges változásokon esik át az 1902-i turini kiállítástól kezdve. Addig a kiállításokon uralkodik a tárlók, üvegszekrények, állványok, polcok s természetesen a műipari tárgyak tömege. Szemet fárasztó, összbenyomást zavaró apróságok tömkelege. Ezen az emlékezetes századeleji olasz kiállításon egyszerre előtérbe jut a — szoba. A párizsi és a darmstadti pavillonnak, melyek afféle polgári és előkelő szalónokat, hálószobákat, living-roomokat mutatnak be, igen nagy a sikerük. Ez az itthoni kiállítás-rendezőket is gondolkozóba ejti. Most már egyre többször érvényesül hazai és külföldi bemutatóinkon a magyar asztalos-, kárpitos- és egyéb lakásberendezők komplett-szobája. Egy-egy pályanyertes úri-szoba, kitüntetett hall- vagy ebédlőberendezés. Az apró művészetek és a dekoratív képzőművészeti munkák ezeken belül, vagy külön, ritmikusan elrendezett üvegszekrények belsejében s azok környezetében találhatnak elhelyezést.

Ugyanekkor már előreveti fényét egy új művészeti tálalásmód, mely a tér, az arányok, a perspektíva építészeti elemeit viszi harcba a művészi alko-

tások érvényesítése céljából. A Kéve kiállításán már tisztán látszik, hogy az új ízlés hangsúlya azon van, amit a „térbe helyezett művészetek“ irányának lehet nevezni. Minden szobor, minden kép, minden műtárgy azt a helyet foglalja el, mely őt a legjobban érvényre juttatja, de amely egyúttal az összhatás tektonikus felépítésénél számára rendeltetett.

Mintha ettől kezdve — a háború utáni első évtizedben pedig végérvényesen — kettős irányban fejlődne tovább a kiállítási esztétika. Egyrészt nyugodt, intim, színhatásokra épített polgári lakószobákat látunk a kiállításokon. (Társulat új otthonában, Lipótvárosi kaszinóban, Technológián stb.) Másfelől a barcelonai kiállításon, majd a Györgyi Kálmán Emlékkiállításán és a milánói triennalen az építészeti szellem, a már említett architektonikus fegyelem fogja rendbe a kiállítás tárgyait. Nagy síkok, oszlopos folyosók, ritmizáló konzolok, helyenként emelkedő szinterek teszik az új kiállítások belvederejét érdekessé. S a fárasztó iparművészeti tömegjátékok helyett egyszerű, jól-eső kirakatok bilineselik le a nézőt.

Az elhibázott, rosszul értelmezett festőiség egy félszázad alatt a helyes tektonikus elveknek adott helyet a kiállítások szervezésénél. S mivel a kiállítások ízléspropagáló ereje mindennél nagyobb, hihetőleg a nagy tömegek is az egyszerűség, a biztos minőség fokozás irányában fejlődnek.

IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK

Írta: GERŐ ÖDÖN

Az Iparművészeti Társulat abban a félszázadban, amelyet most megünnepel, közönségneveléssel is foglalkozott. Másik dolga a művészi ipar fejlesztése volt. Mind a kettő öntudatrakeltéssel járt, mind a kettő az ízlés formálására törekedett, mindkét célt kiállításai szolgálták. Sajátságos a kiállítások és a közönség ízlésének viszonya. Ugyanakkor, amikor ezt az ízlést befolyásolni akarják, alája is rendelik magukat neki. Ízlésre nevelnek és ízlést szolgálnak. Kifejezésre juttatják, hogy a kor mit akar, de azt is, hogy mit kellene akarnia. A divatot szólaltatják meg, de emancipálják is az iparművészetet a divat alól. Aszerint, hogy melyik irányzat nyilvánul benne erősebben, szokványosabb vagy művészebb valamely kiállítás. Az Iparművészeti Társulat kiállításain többnyire a művészi tendencia érvényesült. Az iparművészetnek a művészettel való rokonsága. A művészetnek arra ráeszmélése, hogy a szépség, a hasznosságnak nemcsak nem ellentéte, hanem a megkedveltetője, hogy hasznosság és szépség, célszerűség és fantázia szintézisbe hozható.

Nézem a kiállításokat, mint az ízlés formálóit. A közízlésben csakúgy érvényesülnek elfogultságok és előítéletek, akár a közvéleményben. És az embernek az a hajlama is, hogy ugyanúgy érezzen és gondolkozzon, mint a környezete. A filozófiában

ezt az egyéni akarat és a közakarat közvetlen egységének nevezik, a művészetben az egyéni ízlés és tetszés hiányának, vagy a közízlés és köztetszés alá rendelésnek nevezhetjük. Csakhogy a közakarat és a közvélemény kialakulásában nagy szerepe van az elfogultságnak, a hagyománynak és a divatmámornak. A három közül csak a hagyománynak lehet ízlésnemesítő hatása. Annak a hagyománynak, amely rámutat régi értékesíthető javakra, de nem erőszakolja az értékesítésüket. Ez a hagyomány nemcsak emlékekkel szolgál, hanem belevilágít abba a módba, ahogyan azok az emlékek annak idején korszerűen egyéni művészettel alakítottak. Ez a hagyomány nem mintákat erőszakol ránk, hanem mintájául szolgál annak, hogyan érvényesül a művészi munkában a művészet. A hagyomány lehet tehát alkotásra inspiráló erő, szolgálataira lehet a fantáziának, míg az elfogultság a művészi szabadságot megbénítja, a divatmámor pedig az iparművészt a szép keresésétől eltereli a tetszés hajszolásába.

Az iparművészeti kiállításoknak az a feladatuk, hogy a közízlést megvédjék az elkorruptálódás ellen, és megvédjék az egyéni, a sajátos művészi energiát a közízlés ellen is. Az iparművészeti kiállításokat úgy kell megrendezni, hogy bennük az egyéni szép legalább úgy érvényesülhessen, mint a

műkiállításokon. Ennek a feladatnak eleget tenni iparkodtak az Iparművészeti Társulat kiállításai, noha ezt az igyekvésést nem ritkán megbénította — a lelkeség is. Dilettánsok, amatőrök lelkesége, amely alól nem zárkozhatott el, hiszen propagandát is kellett végeznie, minél szélesebb területre kellett kiterjeszkednie, egyszóval közönséget, közreműködőket kellett toboroznia, ez pedig szükségessé tette, hogy engedményeket tegyen a dilettánsoknak és amatőröknek.

Mert tisztelet adassék a dilettánsoknak. Ők az összekötő tisztek a művészet és a közönség közt. Ők a hevesen érdeklődők, a művészetről való tudat ágensei. A művészekkel, művészettel való az a szolidaritás, amelybe beleképzelik, beleélik magukat, alkalmas rá, hogy a köztudatba belecsempéssze a művészet iránt való érdeklődést. Éppen azért az agitáció, a propaganda szempontjából hasznosak a dilettánsok. És nemesak a művészetben azok. Amikor nem egy iparművészeti kiállításon szembe kerültem dilettánsok rohamával, megvigasztalt az a gondolat, hogy a dilettantizmus mintegy előőrse az utána érkező művészetnek.

De volt a kiállítások szigorúan művészi voltának még egy megbénítója, az, hogy nem zárkozhattak el a háziipar elől. Hiszen a körükbe tartozik a népművészet is, már pedig népművészet és háziipar között nehezen lehet határt vonni. A népművészet naivitása és tudatossága, fantáziája és akárhányszor fortélyos technikája is művészi tehetséges művekkel szolgál, értékes hagyományokat tár föl, leggyakrabban folklorisztikai és etnográfiai érdekességeket tár elénk. Termékei között sok az olyan tisztán hagyomány, a népi sajátság, az egzotikum szempontjából figyelemreméltó dolog, amely egy-egy vidék szokványos háziiparának örökölt formákhoz és technikákhoz való ragaszkodásáról ta-

nuskodik. Nagyon megbecsülendők, mint a népelet értékes jelenségei gazdasági, társadalmi, etnográfiai — még politikai szempontból is, — de nem iparművészeti alkotások. A sajtóságos magyar népies háziiparnak termékei és terjesztésük, piacra hozásuk elsőrangú gazdasági érdek, de nem nyilvánul bennük a magyar iparművészet fejlettsége, korszerűsége, kvalitásra való törekvése. Iparművészeti kiállításaink mégsem rekeszthették ki őket s nem utalhatták oda, ahová valók: az érdekes, a néplelkületet dokumentáló népművészet, népipar és házi mesterségek kiállításai.

Ezek az észrevételeink, természetesen, nem vonatkozathatók a magyar formanyelvnek az iparművészetben való érvényesítésére. Ha valakinek nem, nekem nem kell védekezni az ellen a vád ellen, hogy a magyar stíltörekvéseket, a magyar jelleg kidomborítását ellenzem. Négy évtized óta elől küzdök az építészeti és iparművészet nyelve magyarságáért. A kiállítások ennek a magyarságnak a megbecsülésére is nevelték a közízlést. És természetesen magukat a művészeket, a tervezőket, a műhelyeket, mestereket és legényeket is. A szecesszió korában magyaros szecessziót portáltak és most, a fantáziahíjas objektív műipar idejében, a magyar ritmus szépséglehetőségeire kell rámutatniok. Az objektív hasznosságot tegye művészi elemmé a szubjektív szépség, ez a szubjektivitás pedig legyen magyar.

Az iparművészeti kiállításoknak most új, nagy feladata támadt: új elfogultságok, új előítéletek, új babonák, új divatmámor ellen kell megvédeni a közízlést. Tanítsa arra, hogy a szépet szépnek érzékelye. Ez az értékelés az ízlés, az egyéni és a közízlés. Van ideális hasznosság is: az, hogy szép legyen az, ami a miénk, ami a környezetünket alkotja. Ennek a hasznosságnak az érvényesülését segítsék elő az iparművészeti kiállítások.

KÉT NEMZEDÉK KÖZT

Írta: GYÖRGYI DÉNES műépítész, tanár

A mai nehéz időkben az alkotó embernek nagy, megnyugtató érzéseket két forrásból lehet merítenie: a multra való emlékezésből és a jövőbe szegzett reménységekből. Tulajdonképp abban a feladatban van a mi legnemesebb emberi hivatásunk, hogy a történelemnek ezt a folytonosságát szakadékoktól mentesen biztosítsuk.

A mult...

Erről nagyon sokat beszélhetünk, mert lelkem telve van emlékekkel. Negyven évre visszamenőleg a magyar iparművészet fejlődésének küzdelmes korszakát a lehető legközelebről és a legközvetlenebbül láthattam, mert ebben nevelkedtem fel gyermekkorom óta. Több generációra visszamenőleg művészesaládból születtem és így az átöröklött művészi érzék révén átéltem a magyar művészet fejlődésének főbb mozzanatait. Ezek a gyermekkori élmények oly intenzívek voltak, hogy ma is a legtisztábban állanak előttem.

Emlékezem, amikor néhai édesatyám, Györgyi Kálmán 1894-ben két csomag iratot hozott haza és gondosan elzárta akkor még egészen frisskeletű írószekrényébe. Gyermekes kíváncsisággal érdeklődtem az új szekrény titkai iránt. S mikor megtudtam, hogy abban az Iparművészeti Társulat irattára pihen, átéreztem, hogy az igen komoly ügye lehetett édesatyámnak. Így is volt, amint azt csaknem négy évtized el nem lankadó munkája mutatta. Kevés irat volt ez még, mert két fiókban elfért. De ezek az iratok máris néhány esztendő alapvető, nehéz munkájának dokumentumai voltak.

A 80-as években kereskedelmünket a párisi és bécsi műipar termékei árasztották el. Az 1886. évi kiállítás szervezése alkalmával tűnt ki, mennyire hátramaradt a mi műiparunk. Akkoriban egy lánglelkű férfiú: Trefort Ágoston ült a kultuszminiszteri székhelyben s az ő kezdeményezésére — tehát a legfelsőbb hivatalos fórum kezdeménye-

zésére — alakult meg szükségszerűen az Iparművészeti Társulat. Nagyjelentőségű nemzeti feladat megoldása várt rá. Nehéz volt a kezdet, de a társulat önmagához való bizalma rendíthetetlen volt. Milyen nagy lelkesedéssel írnak ki pályázatokat egyes műipari tárgyakra, amelyeknek révén megkezdődik az első tervező művészgárdának toborzása.

Nagyon jól emlékezem, hogy, mint második elemibe járó kisgyerek, hogyan figyeltem 1892-ben édesatyámnak pályázati munkáját. Az új városháza főpolgármesteri székére vonatkozott e pályázat, melyet egy másik követett: a főpolgármesteri emelvény mögé tervezett faliszőnyegé. Mindkettőt megnyerte, s már mint kis gyermek nemesak hogy a legközelebről láthattam bele lépésről-lépésre az alkotó munka születéseinek titkaiba, de édesatyám akkor már magával vitt a műhelyekbe és láttam, hogyan faragják ki tervei szerint a szék háttámlájának szobrászati díszét, hogy csinálják a szőnyeg esomózását stb. Ezek a gyermekkori megfigyelések rendkívül mély hatással voltak reám. Erre az időre esik még nagybátyámnak, Györgyi Géza műépítésznek jelentős iparművészeti munkássága is, amelyeket magánosok számára végzett s amelyek az ezredéves kiállításon is láthatók voltak. Az ő munkásságát azonban főleg egy nagyszabású művészi feladat kötötte le évek hosszú során át: a királyi palota belső kiképzésének hatalmas feladata. Mindezeket a tervezéseket már mint kisgyermek a legközelebről megfigyelhettem és atyám szinte kézenfogva vezetett abba a kismesterek műhelyeibe, amelyekben jeles terveiknek elgondolásait faragták, vészték, öntötték vagy gyúrták formába. Kettőzött erővel folyt a munka, hiszen az ország akkor készült a nagy ünnepre; az ezredéves kiállításra. Ezt megelőzően 1894-ben vette át édesatyám, Györgyi Kálmán, Pasteiner Gyulától a társulati ügyeknek intézését és az ő feladata volt az 1896. évi millenárius kiállítás iparművészeti részének megszervezése. Az elnöki székben egy lelkes, fáradhatatlan műbarát, Ráth György ült, akinél nagyon sokszor fordultam meg, mert én vittem lakására atyámnak összes iratait s később üzeneteit s akitől szintén igen sokat tanultam.

A mult képei felrajzanak a gyermekkori távlatából körülöttem. Látom az ezredéves kiállításon végzett gondos munkásságot, mikor Schikedanz Albert, Faragó Ödön bútorait, Nádler Róbert, Hány Gyula, Csizik Gyula és mások műtárgyait helyezgette el édesatyám személyesen és újra átélem azt az örömet, mely eltöltött bennünket, mikor az első külföldi siker mosolygott a fiatal társulatra: a szentpétervári kiállításon. Ezt a még szűkkeretű szereplést követte a nagyarányú párizsi világkiállítás dicsőséges félesztendeje. De érdekes, hogy ebben az akkori világeseményben mi ragadt meg bennünket leginkább.

A párizsi világkiállítás igazi szenzációja számunkra a kis finn népek eldugott kis pavillonja volt, melyből azonban monumentális művészet áramlott felénk. Építészet, festészet és szobrászat megragadó harmóniában, szinte stílusalkotó erővel. Csodás lélektani hatással volt ez a magyarságnak nemzeti öntudattal amúgy is telített, ezredéves

ünneplő szívére. Mi, akik a műegyetem építészeti előadótermeiben már a népművészet nemes példái felé tekintve készültünk leendő hivatásunkra, szinte érzelmi közösségben éltünk azokkal a művészekkel, kik Lechner Ödön asztala köré gyülekezve hallgatták az ő annyira sugalmazó beszédjét, élükön Lajta Bélával, ezzel az oly korán elhunyt kiváló mesterrel. Persze a gyors egymásutánban következő külföldi kiállításokon csak gyarapodott az a nemzeti génusz, melynek sok-sok jelesünk, mint Körösfői Kriesch Aladár, Nagy Sándor, Horti Pál, Maróti Géza hagyományait bogyozták ki és szótték tovább azon idők szellemében. Györgyi Kálmán ez időben indította meg nagyjelentőségű munkásságát, melynek célja nemzeti kultúránk csodás kincseinek: népművészetünk emlékeinek összegyűjtése, feltárása s megörökítése volt.

Atyám pótolhatatlan értékű gyűjteményt szerzett a társulat számára, amelyeknek szépségeire fáradhatatlanul figyelmeztette a tervezőket és iparosokat. Folyton agitált mindenfelé, az elemi iskolák padjaitól kezdve a legmagasabb kormánykörökig. A fiatal iparművészetnek nagy gárdáját támogatta s küldte az ország minden irányában nemzeti művészetünk kincseinek felkutatása céljából, az ő tanácsait a fiatalok szívébe zárva, kamatostól busásan meghálálták a segítő kezét, mert az így szerzett felismerésekkel művészi szempontból igen nagyjelentőségű gyűjteményre tett szert a társulat, melyeknek legszebb példái különféle kiadványokban több-
több ízben leközölve, immár közkincsnek tekinthetők.

Még sokat lehetne mondani a rövid pár esztendő-ről, mely izzó lelkesedésben telt el és amelynek legfőbb érdeme: hogy korszerű modern művészetet alkotott, de amely itt, e hazai földben fakadt s nemzeti lélekből született meg.

A magyar művészetnek emez önálló fejlődését a külföld is a legnagyobb elismeréssel méltatja és világsikerek születnek. Csak egynéhány világsikert jelentő állomás Milanó, St. Louis, Torino. És néhány kiváló művésznak és megértő segítő barátnak neve: Körösfői Kriesch Aladár, Nagy Sándor, Maróti Géza, Horti Pál, Koronghi Lippich Elek, Pogány Móric, Árkay Aladár, Kós Károly, Kozma Lajos, Janszky Béla, Undi Mariska és a többiek, akik különféle helyeken különféle feladatban egyaránt szolgálják szívéik minden hevével a közös célt: nemzeti iparművészetünket. Ezidőben volt elemében édesatyám s akkor volt legholdogabb, mikor a legnagyobb munka nehezedett vállaira. Hiszen a magyar iparművészet virágot hajtó kertjében kerteszkedhetett már...

És ezt a nagy nemzeti művészeti fellángolást, ezeket a virágzó eredményeket a világháború örökre gyászos négy esztendeje s az utána következő nemzeti csapás teljesen tönkretette...

Jöttek a forradalmak, jött a gazdasági összeomlás s az ország egész kultúrája romokban hevert. E romokból kellett felépíteni a teljesen elárvult és elhagyatott, nagy küzdelmeket folytató Iparművészeti Társulatot is.

Már mint felelős és vezetőállásban lévő művésztanár láttam édesatyámnak heroikus győtrődését és göresös ragaszkodását, amellyel menteni óhajtott az, ami még menthető volt. Ez a munka nehezebb

volt, mint a kezdetnek úttörő munkája. Akkor nagy reményekkel, örömmel és lelkesen néztek a jövő munkája felé, most pedig gyászos letargia mellett, minden külső segítség nélkül, s egy nagy összeomlás romjain kellett tovább folytatni a munkát.

De ezt a munkát a legnagyobb nélkülözések s a legszomorúbb viszonyok között is fűtetlen helyiségben, lefagyott ujjakkal, — rendíthetetlen és fanatikus hittel végezte. És ha ezek az évek nem is mutattak fel olyan látható eredményeket, mint a nagy sikerrel záródó világkiállítások, — mégis ezekben a szomorú esztendőkből születtek meg az új alapvető munka kicsinek látszó eredményei. Ez a nehéz munka több éven át tartott a trianoni nemzeti átok után; s hogy örültünk néhány honi kiállítás szerény eredményeinek, mert éreztük, hogy e nehezen összegyűjtött anyagnak a jövőben újból oly nagy hatása lesz, mint az első iparművészeti tárgyagnak az alapítás első éveiben.

S így is volt.

A háború utáni gyászos évek hatalmas erőfeszítésének egyik határkövét jelenti a Barcelonában megépített világkiállítás magyar pavillonja és iparművészeti kiállítása. Újból nagy sikert hozott ez a mostoha és rendkívül nehéz viszonyok között új erőre kapott iparművészetünknek.

S folyt tovább a buzdító újjáépítő munka. Nagy akaraterevel és lankadatlan lelkesedéssel. Egyszerre azonban a túlfeszített munka következtében élete hirtelen kettétört.

Halálos ágyán is mindig a társulat jövőjét féltette. Lázálmaiban is a társulat ügyeit intézte, akkor is rendelkezett, agítált.

Életének legfőbb kineve a társulat volt s ennek érdekeit még családjánál is előbbre tartotta s ennek áldozta egész életét, — szívének, lelkének minden szeretetét!

*

Sokat beszélhetnék a multról, de még többet szeretnék mondani a jövőről, a ma feladatairól.

De most a multat ünnepeljük. Az ötvenéves multra tekintő társulatot, amelynek munkájában habár azt legközvetlenebbül és a legközelebből láthattam, aktívan mégsem vehettem részt, mert édesatyám puritán gondolkozásával féltékenyen örködött azon, hogy amíg ő volt a társulat igazgatója, — fia állandó kapcsolatot ne találjon a társulattal. Pedig annak minden ügyét megbeszélte velem.

Nekem más szerep jutott. Mindazokat az élményeket és tanulságokat, amelyeket az életben a művészet áhítatos szolgálatában szereztem, megtisztítva és leszűrve a magyar művészifjúságnak, a magyar iparművészet jövő generációjának óhajtom átadni, immár több mint 25 éven át: az Iparművészeti Iskolában. — E negyedszázad ideje alatt sokan kerültek ki kezeim alól, akik hivatva vannak majd tanításomat továbbfejleszteni.

Az Iparművészeti Iskola tanári munkássága megerősített az alapvető igazságban, hogy csak az építészeti szellem figyelmébe illeszkedő iparművészet hozhat létre nagy alkotásokat. A modern lakásszükségletből fejlett új építőformának ez éppen annyira fontos törvénye, mint az előbbi jó korszakokban volt.

Ha tehát a jövő nagy álmait akarjuk valóra váltani, ennek az igazi „építőszellem“-nek kell érvényre jutnia; iskola, ifjúság, új alkotó-nemzedék csakis ennek a tudatos felismerése után lehet nagy ideáljaink megvalósítója!

A mai művészifjúság jövőnk munkásságán keresztül köszöntöm az Iparművészeti Társulat dicsőséges jövőjét, a következő jubileumot, de szívből kívánom, hogy ez egy virágzó és boldog Nagy-Magyarországban ünnepeltessék, amilyen az, a társulat alapításának első éveiben volt!

A MŰHELYI SZELLEM

Írta: HELBING FERENC, az O. M. K. Iparművészeti Iskola igazgatója

A régi idők iparosai és művészei mindig nagy szeretettel, odaadással és ambícióval dolgoztak készülő munkáikon. Még akkor is, ha ezek a leg-egyszerűbb háztartási célokat szolgálták.

Elmerültek a feladatok által felvetett problémákban; megküzdöttek az anyag okozta nehézségekkel és korlátozásokkal; a szerszámok diktálta lehetőségekkel és így önkéntelenül fejlesztették magukban azt a stílusérzékét, amely minden régi munkából kiárad.

Azon igyekeztek, hogy az anyag szépségét érvényre juttassák, a szerszámok artisztikus nyomait meghagyják és műveiken mindenütt ott volt annak a lelkesedésnek nyoma, amivel a gyakorlott kéz a holt anyagnak művészi, élő formát tud adni. Mindezek azt bizonyítják, hogy volt akkor nevelő és fegyelmező műhelyi szellem, amely nélkül igazi értékkel bíró alkotásokat létrehozni nem lehet.

Az „örök mesterség“-ből indultak ki! Ezen volt

a fősúly s ez adta meg minden készülő tárgynak sajátos jellegét és értékét.

Az akkori ipari és művészeti oktatás szerepét egyedül a műhelyi nevelés töltötte be. Ez adta meg a leendő iparművészeknek úgy a mesterségbeli, mint a művészeti tudást és fejlesztette a már bennük élő — de még ki nem fejlődött — ízlést és stílusérzékét.

Az akkori mesterek általánosan ismert művészeti alkotásai mind a mesterségből, tehát műhelymunkából fakadtak. Ezek még ma is elismerést és bámulatot váltanak ki a szemlélőből értékes mivoltukkal.

Ezek a művek egyúttal fokmérői az akkori művészi kultúrának.

A mai iparművészeti munkát és iparművészeti alkotást is ennek a műhelyi szellemnek kell vezetnie! Ez az a szellem, amely fegyelmez és komoly elmélyedést követel úgy a mestertől, mint a tanítványtól.

A mai iparművészeti oktatásnak a régi tapasztalatok és tanulságok mellett éberem fel kell figyelnie az új idők követelményeire és az általános haladás jelenségeire; sőt még a jövő követelményeit is jóformán előre meg kell éreznie, hogy az oktatásból a túlhaladott és már életképtelen módszereket idejében kiküszöbölhesse. Mert minden tanítvány egy darab jövőt jelent és nem szabad az iskolát úgy elhagynia, hogy tarisznyája egy esomó elavult és használhatatlan holmival legyen megterhelve. Reális tudással és technikai felkészültséggel kell felfegyverezve lennie az élet küzdelmeire.

A műhelyi szellem az, amely a tanítványokban a mesterség iránti szeretetet fejleszti és őket alkotómunkára serkenti.

Ez a műhelyi szellem vezeti a leendő iparművészeket, amidőn olyan önálló feladatok elé állítja őket, melyek gondolkodásra kényszerítenek. Ezáltal találékonyságukat is fejleszti, hogy minden kínálkozó lehetőséget a legjobban tudjanak majd kihasználni.

A műhelyszellem a régi kipróbált technikának konzerválását és fenntartását, az új technikák elsajátítását, valamint az új anyagok és kiviteli lehetőségek megvizsgálását és kipróbálását követeli.

A papíron készült tervek használhatóságáról is csak ezen az úton lehet meggyőződni.

A mennyiségbeli és művészeti képzés párhuzamosan halad és szorosan összefügg a gazdasági tudással.

Vezető állások betöltésénél ma már nem elég csupán a technikai és művészeti képzés, hanem éppoly fontos és szükséges a gazdasági és kereskedelmi tudás is, amely kiegészítője a műhelyi szellemnek és nélkülözhetetlen kelléke az önállóan alkotó iparművésznek.

A műhelyi szellem alapja a termelő munkának s ez a szellem van hivatva arra, hogy a mai iparművészetet ismét visszaállítsa arra a megbecsült helyre, melyet a régi időkben elfoglalt.

AZ ÁLLAM AZ IPARMŰVÉSZETÉRT

Írta: KERTÉSZ K. RÓBERT ny. államtitkár

Az iparművészetnek ipari kapcsolata, — az egészségesen felfogott iparművészeti életgyakorlat, — olyan értékes gazdasági erőket tartalmaz, hogy azok aktivitása lehetőségének biztosítása az államra nézve nemzetgazdasági és közgazdasági vonatkozásában nem lehet közömbös.

A szellemi művelődésnek egyaránt kifejezői az építő-, szobrász-, festő- és iparművészetek, ezek az olyannyira hatalmas kulturális tényezők a nemzeti életben, — amelyek egyúttal mezői is a nemzet művelődési elhivatottságának.

Meg kell azonban állapítani, hogy amíg a szobrász és festőművészet termelése túlnyomó részében a szellemi művelődésnek a gazdasági léttől távolabb álló területein éli ki magát, addig az építő- és iparművészetek legszorosabban kapcsolódnak bele a mindennapi gazdasági élet problémáiba. És mint ilyenek, kell, hogy az állam felfokozott figyelmét felhívják magukra. Különösen vonatkozik ez a mai korszak mellett az iparművészetre. Ma már az iparművészetben nem a mindenáron művésziessé váló ipari produkciót, vagy az önmagában haszontalan és öncélú díszítő vágy kielégítését, a gazdaságilag jobban szituált osztályok fényűzését szolgáló *pièce unique* előállítását látjuk, — hanem azt az egészséges törekvést, hogy a legszélesebb társadalmi rétegek mindennapi használati tárgyai és eszközei is tetszetős, a használatnak legmegfelelőbb képzést kapják, — anyag, forma, szín, vonal, technikai megoldozás tekintetében, — az iparművészet ereje által.

A helyesen értelmezett iparművészet ma tömegművészet. Abban az értelemben, hogy nem az egyesekért vagy kevesekért van, hanem a társadalom nagy tömegeiért, amelyeknek tömegtárgyait

kívánja az ízlés, — ha úgy tetszik a művészet erejével kialakítani úgy, hogy az életszépség átlagos szintje emelkedjék.

Az iparművészet elindult a műteremből és visszatér az ipari műhelybe és a gyárba. Azért, hogy mindenkié legyen, azért, hogy mindenkinek életét kellemesebbé, kényelmesebbé, — szebbé tegye. A boldog céhrendszernek összeomlása után az elmúlt évszázadban, amely korszak összeesik az építőművészetnek a történeti stílusokat utánzó eklektikus korszakával, — az iparművészet úgyszólván elvált az ipartól, azzal minél lazább kapcsolatot tartott fenn és mindinkább a „l'art pour l'art“ gondolatával kacérkodott. Visszahúzódtott a műterembe.

A szociális viszonyok megváltozása, a háborúszülte igényeloskodás és amellet a világgazdasági helyzet súlyosbodása és a mindezekkel együttjáró tisztultabb ízlés — most visszakényszerítik az iparművészetet a műteremből oda, ahol született és ahol a korai középkortól kezdve hosszú évszázadokon át virult, a műhelybe, — és annak utódjába, a kollektív munkarendszer diktálta gyárba.

A mai iparművészet tehát, — most ne beszéljünk az esztétikai kérdésekről, ezek más lapra tartoznak, — jelentős gazdasági tényező. Ilyennek mutatkozik a nagy kultúrnemzetek mai életében.

Legelőbb a németek ismerték fel ezt az igazságot, amikor megszervezték a „Werkbundokat“, melyek ma a minőségi munka jegyében élik ki magukat. A háború után a megifjodott Itália fordult meglepő intenzitással az iparművészet felé. A két évenként megismétlődő monzai kiállításokat az állam vette kezébe és rendezte most ezeket három évenként Milánóban, Olaszország legnagyobb ipari centrumában.

Ezek hatása alatt az olasz iparművészet újjászületett. A régi limlom-csecsebecsestermelés helyébe életerőtől duzzadó modern ipari művészet lépett. Ugyanezzel a törekvéssel találkozunk a többi kultúrnemzetnél is.

És ideirányul a fejlődés vonala minálunk is.

Az iparművészetnek része van nálunk az állam gondoskodásában. Nem úgy, mint Angliában vagy az Egyesült Államokban, hol az állam a maga sorsára bízta. Ezeknek az államoknak mindenkor kedvezőbb gazdasági jóléte a társadalmat elég erőssé teszi, hogy maga gondoskodhassék a kultúrának erről az ágazatáról is.

Az államhatalomnak segítőkeze lehetővé teszi a

külföldi nemzetközi kiállításokon való bemutatkozásainkat a világpiac és a világkritika előtt; hazai kiállításaink rendezését támogatja, ezzel a magyar közönség meggyőzésének, felvilágosításának és kiművelésének munkáját is; az ipari művészeti gyakorlat széles körben való elindítását szorgalmazza. Fél százados, eredményekben gazdag multra tekint vissza az állam által fenntartott Iparművészeti Iskolánk. Ipari művészetünk társadalmi és szakmabeli szervezetei is élvezik az államhatalom gyámoltását. És így joggal hiszünk egy boldogabb és szebb jövőben és abban a magyar iparművészetnek életerős, — az egész országra áldásos felvirágzásában.

IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZIIPARI KIVITELÜNK

Írta: Dr. báró KRUCHINA KÁROLY miniszteri tanácsos

A világháború sokféle eltolódása közt a régi fogalmak is új értelmet kaptak. Így van ez az iparművészetrel is. Régebben sokkal szűkebb köre volt ennek a szónak, mint manapság. Díszes, szép tárgyakat értettek alatta, javarészt az otthon szépítéséhez valókat. Mozaikképek, gobelinek, érmek, plakettek, berakott bútorok, díszüvegek, ezek mind, azt mondhatni, a fényűző élet járulékaik voltak. De amint gondolkozásunk gyakorlatiassá változott, az iparművészet is inkább a hasznosság szolgálatába szegődött. Ma nem annyira szép üvegek és szövött falikárpitok kellenek a leméretezett viszonyok közt, hanem inkább egyszerű bútorok, jó étkezésszervizek, olesó gyermekjátékok és mindenféle divatos, hímzett textiliák.

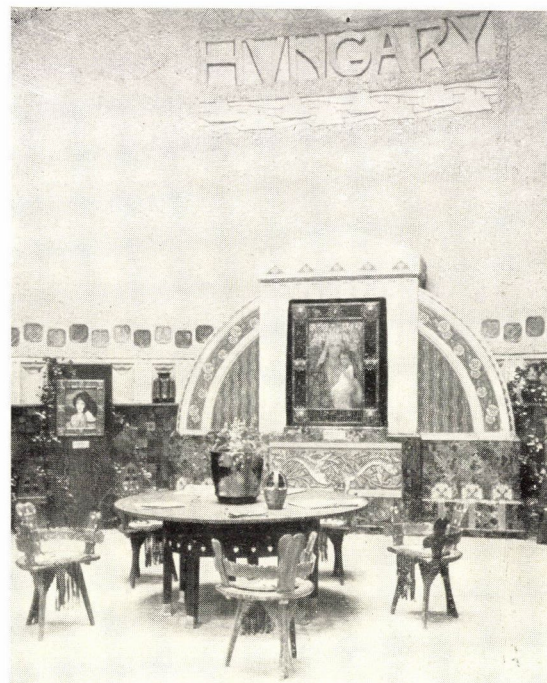
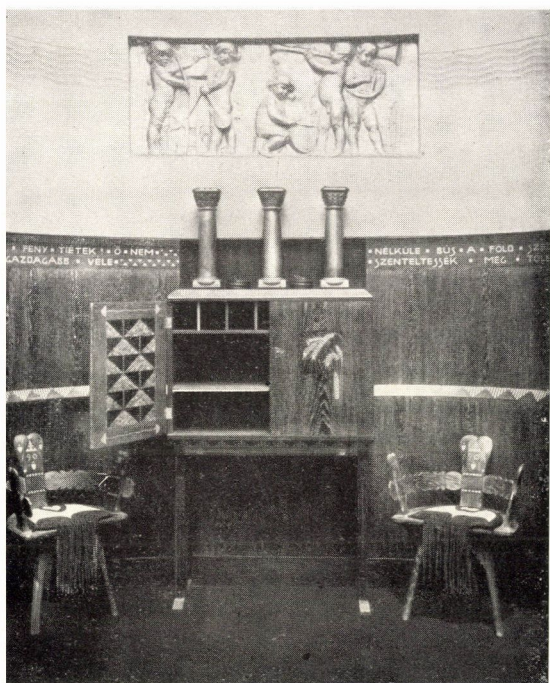
A háború előtt tehát inkább művészi és ízlésbeli színvonalunk kirakata volt iparművészetünk. Büszkék voltunk rá, hogy Herend, a Zsolnay-gyár és a magyar ötvösműhelyek jellegzetes alkotásai kikerültek a külföldre, s ott esillogtak, villogtak a finom kiállításokon és a nagy áruházak asztalain is. Kétségtelen, hogy ezek a kiviteli cikkek is jelentős összegekkel szerepeltek ipari kivitelünk áru statisztikájában. De az 1890-től 1914-ig terjedő időben mégis inkább reprezentálni igyekeztünk velük, s örömmel hallgattuk vagy olvastuk a kiváló pécsi kerámikusnak, Zsolnaynak világhírnevét, a párisi kiállítás magyar szobájának, vagy a turini kiállítás „Attila“-sátorának, szintúgy a milánói kiállítás „galambos udvar“-ának nagyszerű bemutatkozását. Igazi kézművesség és magasrendű művészi tervezőmunkák frigye volt az ilyen siker.

A háború utáni iparművészetünk — amellett, hogy a magas kvalitásméreteket átmentette — mégis inkább a nemzetgazdaság egyik fontos tételévé alakult át. Műiparosaink, kézműveseink s háziiparosaink termelnek, hogy ezzel a magán- és a közgazdaság sodrának folyamát erősítsék. Valamikor minden ipari és művészi tevékenység az egyén, a család, vagy otthon körén belül maradt.

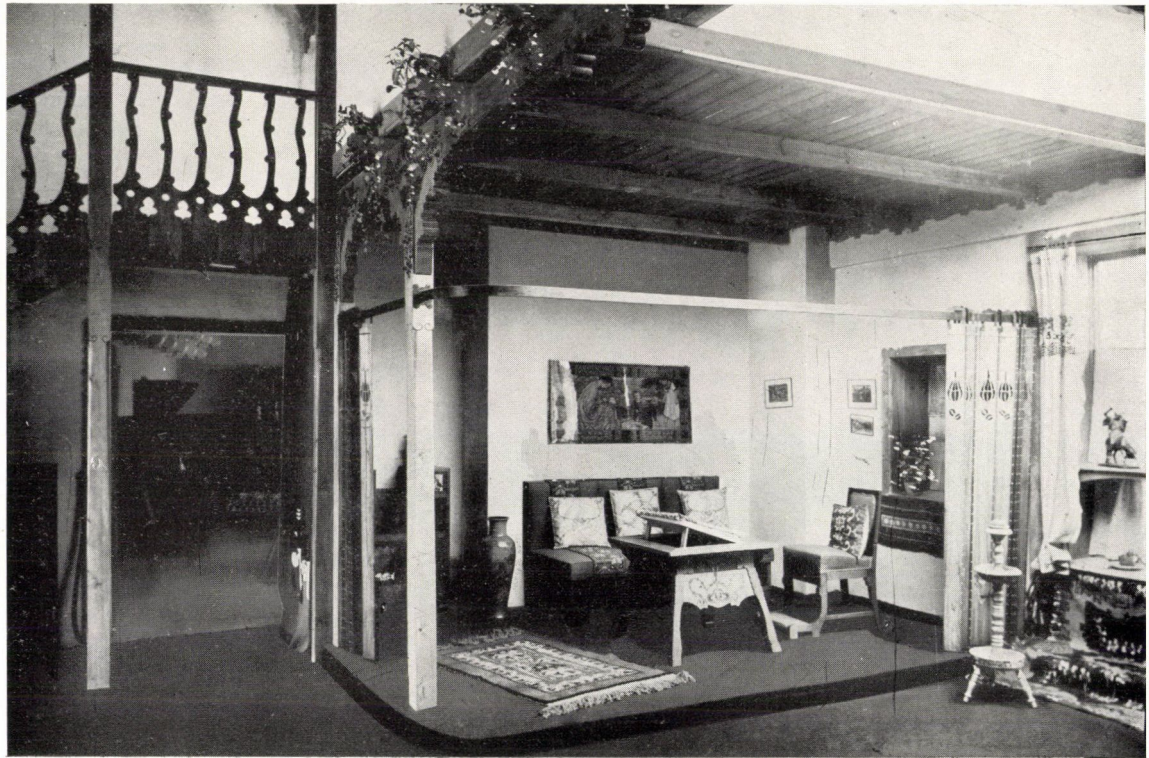
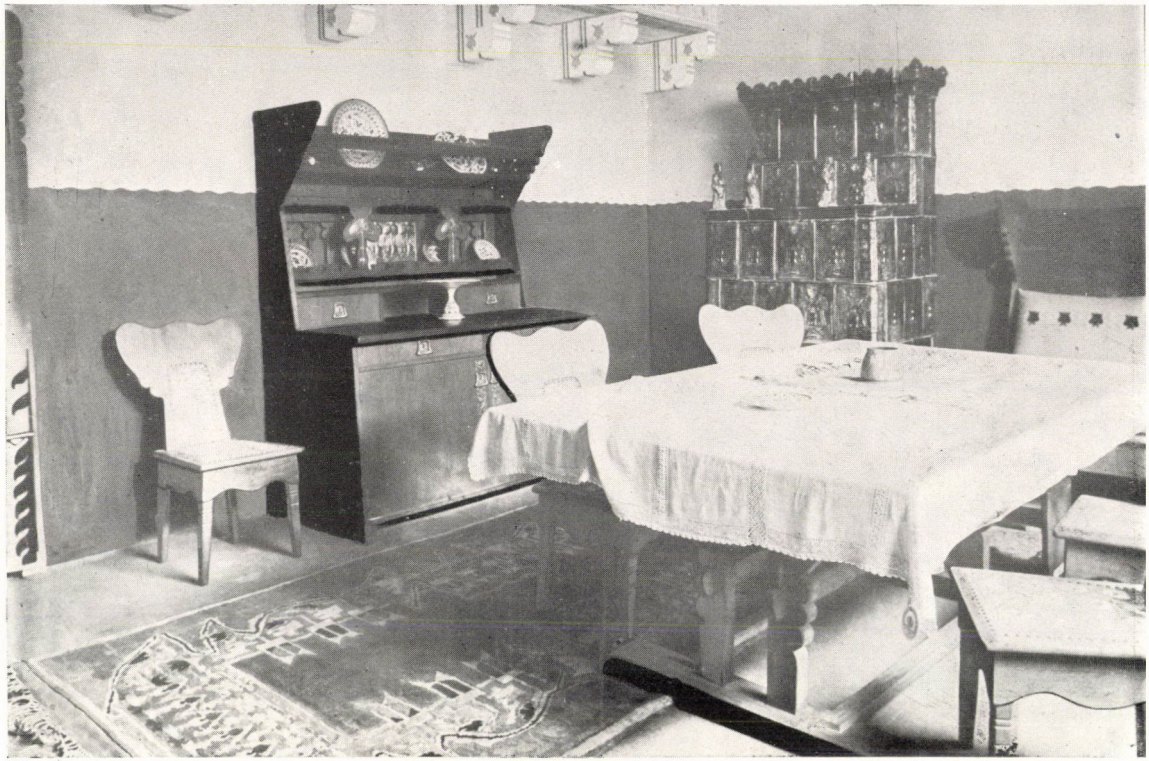
De minél inkább fejlődik a nemzetközi árucseré, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy a művészi, vagy népművészeti alkotás mindenki közkinésévé váljon.

Ez a folyamat igazán hatalmas lendülettel, leginkább az utolsó két-három évben indult meg. A kisebbrészen „úri“ jellegű, nagyjából „népi“ stílusú iparművészet feltűnő gyorsasággal hódította meg a nyugateurópai és északi államok fogyasztópiacait. Ezt talán elsősorban azzal a nagyszerű propagandával és szervezetséggel értük el, melyet az új életre támadt Országos Magyar Iparművészeti Társulat a Külkereskedelmi Hivatallal együttműködve, igen magas fokra emelt. Ennek az eszközei — mint minden szakember tudja — vásárok itthon és a külföldön, kiállításokon magyar ízléssel épített sátrak, szakmai érdekképviseletek, háziipari telepek, anyagbeszerzés és elosztás központosítása, előnyös devizapolitika, ízlésbeli irányítás az egyes telepeken és műhelyekben. Mindezekkel elértük, hogy alig két év alatt az exportcélokra alkalmas háziipari és iparművészeti áruknak igen nagy tömegét sikerült a külföldi nagyvárosokban elhelyezni. A kisiparos és háziiparos, aki a helyes iparművészeti irányítás alá kerül, egyre jobban hozzáismul a külföld igényeihez, s egyre inkább megtanulja, hogy amit odakünn keresnek, az a h a s z n o s t á r g y a k n a k s z i n e s, m a g y a r o s d i s z i t é s e. Amíg tehát fejkötőket, katrincákat, mézeskalácsokat, hímzett bekecseket próbáltak odakint elhelyezni, ez a törekvés meddőnek mutatkozott. De a hímzett blúzok, gyermekruhák, kendők, sálak, tarsolyok, különféle esipkék, játékok, babák, fadobozok, korsók és egyéb praktikus tárgyak iránt egyre fokozódik az érdeklődés.

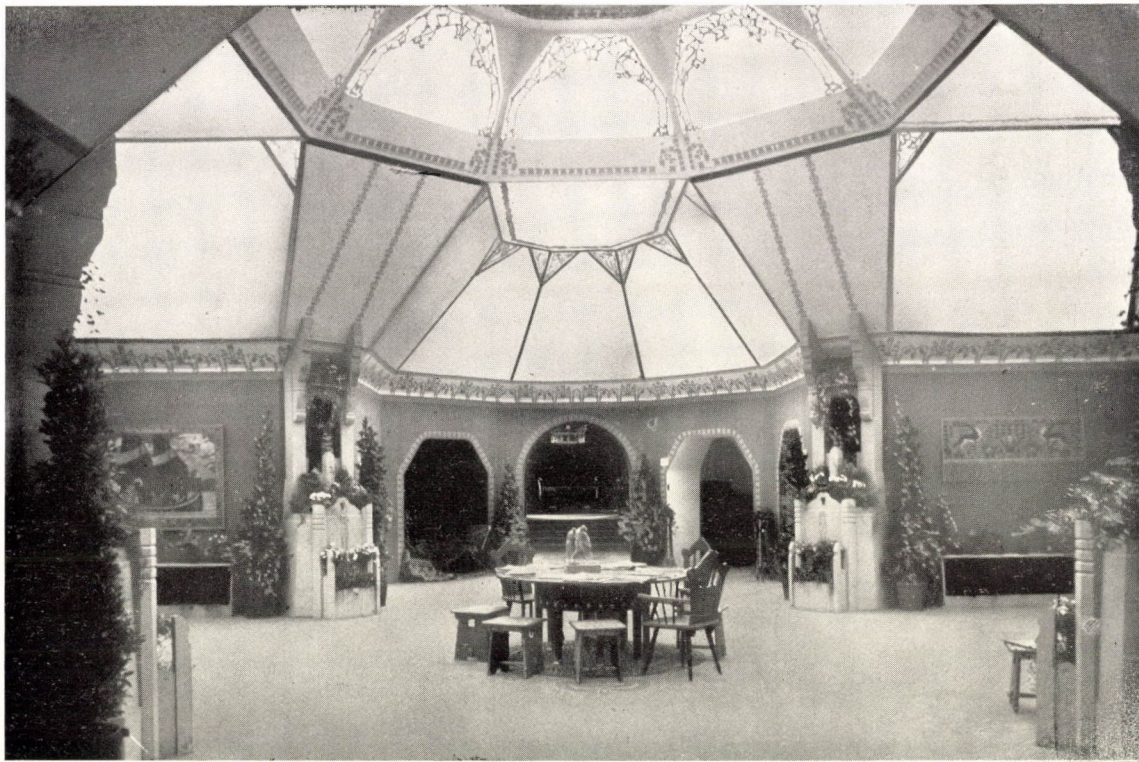
Mezőkövesd híres hímzőasszonyai manapság már alig foglalkoznak a „rossz matyó“ gyártásával, hanem blúzokat hímeznek. Sárköz asszonyai sem a parittyák (fejdísz) készítését erőltetik, hanem

Részletek a milanói nemzetközi kiállításról (1906). Maróti Géza tervei. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Entwürfe von G. Maróti. — Parts of the International-Exhibition in Milan (1906). Designs by G. Maróti.

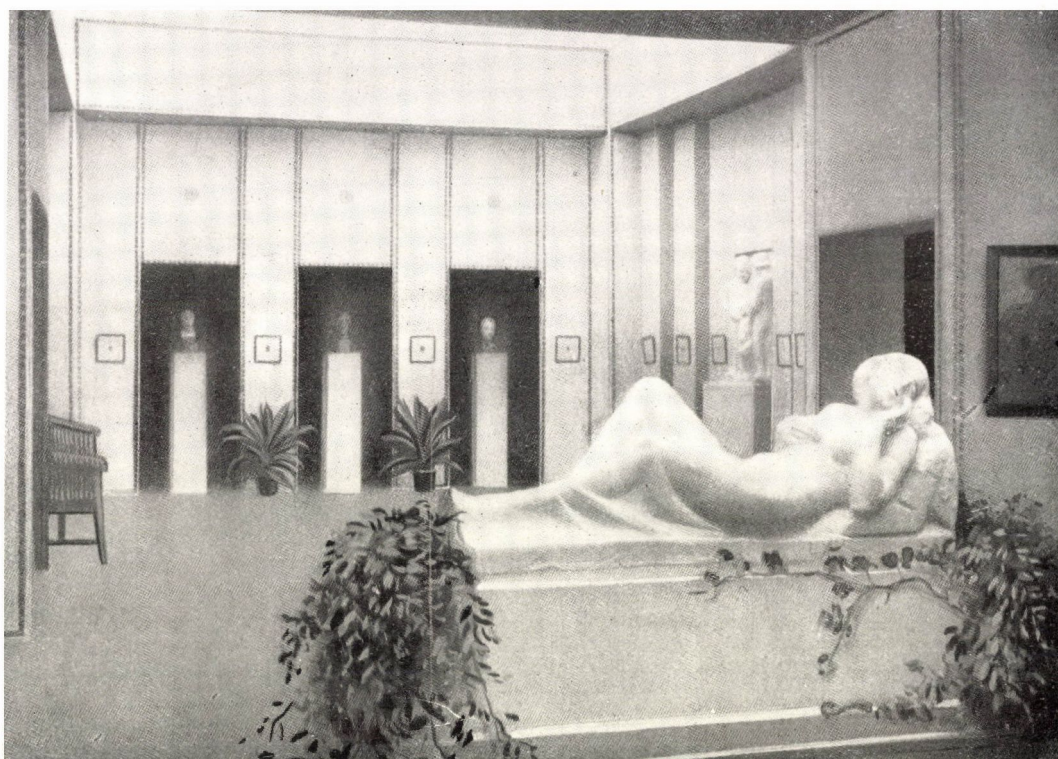
A milanói nemzetközi kiállításról (1906). Fent: Ebédlő. Körösfői Kriesch Aladár † terve. Lent: Művészetthon részlete. Nagy Sándor terve. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Oben: Speisezimmer. Entwurf von A. Körösfői Kriesch †. Unten: Teil eines Künstlerheimes. Entwurf von A. Nagy. — From the International Exhibition in Milan (1906). Above: Dining-room. Design by A. Körösfői Kriesch †. Below: Part of an artist's home. Design by A. Nagy.

Fent: A milanói nemzetközi kiállításról (1906). Átjárók részletei. Faragó Ödön tervei. A baloldali festmény Körösfői Kriesch Aladár \ddagger műve. Lent: Részlet a társulat tavaszi kiállításáról. (1907). Janszky Béla és Tátray Lajos terve. — Oben: Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Durchgänge. Entwürfe von Ö. Faragó. Die Wandmalerei links von A. Körösfői Kriesch \ddagger . Unten: Von der Frühlingsausstellung der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe (1907). Entwurf von B. Janszky und L. Tátray. — Above: From the International Exhibition in Milan (1906). Passages in the new pavillon. Designed by Ö. Faragó. The picture on the left is A. Körösfői Kriesch's work \ddagger . Below: Part of the Hungarian Society of Applied Art's (1907) spring-exhibition. Design by B. Janszky and L. Tátray.

Fent: Részlet a velencei magyar házból (1909). Maróti Géza terve. Lent: A társulat debreceni iparművészeti kiállításának központi esarnoka (1909). Györgyi Dénes terve. — Oben: Teil des venezianischen ungarischen Hauses (1909). Entwurf von G. Maróti. Unten: Mittelhalle der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe in Debrecen veranstalteten Kunstgewerbeausstellung (1909). Entwurf von D. Györgyi. — Above: Part of the Venetian-Hungarian-House (1909). G. Maróti's design. Below: Central-hall of the Hungarian Society of Applied Art's exhibition of applied art in Debrecen (1909). D. Györgyi's design.

Fent: A Kéve Művészegyesület kiállításáról (1910). Az installáció Szablya Frischauf Ferenc, a díszítés Kozma Lajos terve. Lent: Részlet a Kéve Művészegyesület kiállításáról (1913). Szablya Frischauf Ferenc terve. — Oben: Teilansicht der von dem Künstlerverein Kéve veranstalteten Ausstellung (1910). Entwurf der Installation von F. Szablya Frischauf. Dekorative Wandgemälde von L. Kozma. Unten: Teilansicht der von dem Künstlerverein Kéve veranstalteten Ausstellung (1913). Entwurf von F. Szablya Frischauf. — From the exhibition of the Society of Artist's Kéve (1910). The installation was designed by F. Szablya Frischauf, the decoration of L. Kozma. Below: Part of the exhibition of the Society of Artist's Kéve (1913). Designed by F. Szablya Frischauf.

Részlet a torinói világkiállítás magyar házából (1911). Tervezték Pogány Móric és Tóry Emil ű. — Teil des ungarischen Hauses auf der Weltausstellung zu Torino (1911). Entwurf von M. Pogány und E. Tóry ű. — Part of the Hungarian-House at the International-Exhibition in Torino (1911). Designed by M. Pogány and E. Tóry ű.

Részlet a monzai iparművészeti kiállításról (1923). Maróti Géza terve. — Teilansicht von der Kunstgewerbeausstellung zu Monza (1923). Entwurf von G. Maróti. — Part of the Exhibition at Monza (1923). Design by G. Maróti.

Részlet a társulat jubiláris lakásművészeti kiállításáról (1925). Az installációt Menyhért Miklós, a bútorokat Tóth Gyula tervezte. — Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Jubiläums-Wohnkunstausstellung (1925). Entwurf der Installation von M. Menyhért, Entwurf der Möbel von Gy. Tóth. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's anniversary exhibition of home art (1925). The installation was designed by M. Menyhért, the furnitures by Gy. Tóth.

hímzésbeli tudásukat tarsolyokon, ruhadarabokon érvényesítik.

A régi népművészet gazdag motívumai, pazar színei kelnek újra szárnyra, de már nem mint egzotikumok, használhatatlan különlegességek — melyekről gyakran helytelen, a gatya, fokos, pusztas és betyár színvonalán mozgó, ránk nézve cseppet sem hízelgő megállapításokat vonnak le jelenlegi műveltségünkről —, hanem szárnyra kelnek ezek, mint egy magas kultúrájú nép mindennapi életének természetes jelenségei.

Még nem állanak részletes számszerű adatok iparművészeti exportunk válfajai tekintetében rendelkezésünkre, mégis képet kapunk a statisztika adataiból ennek az exportnak nagy életképességéről. Így megállapíthatjuk, hogy az 1933. évben a magyar háziipari és iparművészeti kivitel összértéke 1 millió 300.000 pengőre rúgott, s ebből az összegből kosár- és gyékényárakra mintegy 300.000 pengő esett, különféle egyéb fajtájú árukra 100.000 pengő, míg a megmaradó 900.000 pengőn csaknem kizárólag hímzett, szövött s egyéb fajta magyaros textíliákat vittünk ki külföldre. Hogy ez aránylag mily hatalmas tétel exportunkban, akkor tűnik ki leginkább, ha tudjuk, hogy ugyanebben az évben (1933-ban)

konfekcionált ruhákban az összkivitelünk 1 millió 768.000 pengő volt. És ha tekintetbe vesszük, hogy a mostan lezárult 1934. évben a magyaros kézimunkák, s ruházati cikkek kivitele a tavalyihoz képest körülbelül újabb félmillióval 1.8 millió pengőre emelkedett és ha ehhez hozzászámítjuk azt a belső láthatatlan, igen jelentős exportot, melyet a külföldi látogatóink itthoni vásárlása jelent, úgy fogalmat alkothatunk arról, mennyire nagyarányú az iparművészeti tevékenység, melyet mű- és háziiparosaink ezen a téren kifejtenek.

A magyar iparművészet géniusza most útban van, hogy meghódítsa a világot. Mint a skandináv államokban s újabban Itáliában, a mi kis országunkban is új élet támad a régi szövőszekek, rokkák, hímző- és csipkeverő-asztalok körül. Mindazt, ami ebben etnikailag érdekes, szívesen fogadják tengeren túl és távoli világrészekben is. Ehhez persze, nemcsak a magyaros színek és népművészeti motívumok muzsikája szükséges. Ezekkel együtt át kell vinni a régieknek erős anyagi szolidaritását, festékeik, fonalaik színállóságát, a díszítmények technikai finomságát s mindenekfelett azt az iparművészeti etikát, mely még az exportlistán is legfőbb biztosítéka a sikernek.

ÜNNEPEK ÉS HÉTKÖZNAPOK ÖTVEN ÉV TÖRTÉNETE DIÓHÉJBAN

Írta: Dr. NÁDAI PÁL

Ötven évvel ezelőtt, 1884 október havában nyolc kiváló férfiú ült le egy tanácskozással, hogy az ország művészi iparának sorsát megbeszéljék. E nyolc férfiú névsora: Hegedüs Károly, Ipolyi Arnold, Keleti Gusztáv, Pulszky Ferenc, Ráth György, Széchenyi Pál gróf, Trefort Ágoston és Zichy Jenő gróf. Megbeszélések eredménye nem jegyzőkönyvek, hírlapi kommunikék és pohárköszöntők sorozata lett. Szerényen és észrevétlenül megszületett a Magyar Iparművészeti Társulat. Aki végigkíséri fejlődését mustármagtól a cédrusfáig, felismeri benne a mult századnak egyik legizmosabb művelődési intézményét. Mint az a nyolc férfiú, azonképen az ő közös alkotásuk is nem a szónokló, hanem a cselekvő hazafiság világító példája lett. Öröm, bátorító érzés végiglapozni ennek az ötven évnek hiteles krónikáit. Mert nemcsak, hogy nincs hozzá hasonló tevékeny, sokoldalú és örökké megifjodó művészeti egyesülete ennek az országnak, de egy jókora darab magyar történelem is visszacsillan a tükréből. Nehéz megállapítani: vezérei voltak-e nagyobbak vagy közkatonái? Mint ahogy bajos eldönteni: ünnepei érdekesebbek-e vagy hétköznapjai? Az ötven évnek története még a hűvös szemlélet távlatából is nemes ötvösékszernek tűnik fel, melyben smaragdok, zománcok és kristályeseppek illeszkednek egymás mellé.

A h o n s z e r z ő m u n k a .

Mint minden kulturális mozgalomnak, az Iparművészeti Társulatnak is megvan az ő mithoszi

kora. Az 1885 február 8-án megalakult társulat tizenegy évig húzódott meg az Andrássy út és Vörösmarty utca sarkán, az akkori Zeneakadémia földszintjén. Szűk kis iroda, mellette olvasószoza, ennyi volt a bibliai mustármag. Az első elnöke: Trefort közoktatási miniszter innen irányította a társulat munkáját, melyben felváltotta később Liphay Béla báró, majd a nagyszerű művészeti fogékonyságú Keglevich István gróf. Lassan, nagy nehézségek közt indult meg a munka. Kilenc éven át csak ügyvel-bajjal, de egyébként igen érdekes tartalommal jelent meg a társulat folyóirata, a Művészi Ipar. Utóbb 1895-ben és 96-ban már csak évkönyv formájában. Mint folyóiratnak, Pasteiner Gyula, a nagynevű műtörténész adott neki gazdag változatosságot. De már a megalakulás másnapján megindult a hare a magyar művészi iparosok termékeinek népszerűsítésére is. Az irodahelyiségektől két házzal odább, ugyanott, ahol ma kiállítási és irodahelyiségei tágas sora van, találta meg karácsonyi bemutatóinak első termeit az ifjú társulat. Ott volt akkor az Iparművészeti Múzeum és innen kelt szárnyra nemcsak a két intézmény nagy fel lendülése, hanem az a néhány kiváló egyéniség is, aki röptüket irányította.

A z a l k o t á s m e g i n d u l .

Nemcsak a most élő régiek, de fiataljaink is jól tudják, mit jelent a nemzet életében a millennium éve. Az ezeréves Magyarország ragyogó öntudatának fényében odarakta a világ elé kultúrája

értékeit. Ő, nem kirakat volt ez, hanem egy ifjú óriás nagy ünnepi seregszemléje s új meg új alkotásokban fellobogó vágyainak hőskora. 1896-ban elkészült a millennium évének egyik legnagyobb épülete, Lechner Ödön gyönyörű palotája az Üllői úton, mely most már hosszú évtizedekre magába foglalta a mult és jelen reprezentáns intézményeit: az Iparművészeti Múzeumot, a multak hagyományait és az Iparművészeti Társulatot izmos fiataljaival. A kétféle eszmény csodálatosan dobbant össze egyetlen szívben: Ráth Györgyében. Az ő hatalmas koncepciója összefogta a történeti multat és az új irányok közt tétovázó jelent s mint egy elkésett reneszánsz-főúr ragyogott, lelkesített, tett-vett, megbízásokat adott s munkások hadait irányította. Egyik oldalon Radisics Jenő finoman érzékeny historicizmusa, másik oldalon az ifjú Györgyi Kálmán ipari s művészi fogékonysága, — úgyszólván egy emberöltőre biztosította általuk szívének e nagy ügyét. A társulat már eredményekkel is rászolgált a bizalomra. Hiszen az ezredéves kiállításán, az Iparcsarnok külön pavillonjában már ott voltak sikeres szobái, bútorai és apró tárgyai, melyek friss levegőt lélekzettek azon idők ó-német és neorokokó füledt stílusbútorai közt.

Művészek és iparosok.

Mint az a többi európai nemzetnél is megszokott jelenség volt, a kilenvenes évek végén hatalmasan előretörő iparművészetnek élharcosai nálunk is — a képzőművészek voltak. Ha végignézzük a nagy-sikerű kiállítások tervezőinek névsorát, lépten-nyomon ilyen nevekkel találkozunk: Nádler Róbert, Háry Gyula, Nagy Lázár, Székely Árpád, Deák-Ébner Lajos, Vaszary János. A festészet, a szobrászati véső és a rajzoló-ón jeles mesterei maguk csak akkor kezdték a műhelyek anyagait, szerzőségeit tanulmányozni s lassan közülük kerülnek ki az iparművészet legszívósabb élharcosai, mint például az ugyancsak festőből lett bútor- és kerámia-tervező Horti Pál. Talán csak Faragó Ödön volt az egyedüli azon időben, aki az anyagok és a gyalupad iskoláját úgyszólván gyerekkorában végezte el. Persze, a másik oldalon, a társulathoz tartozó jeles iparosok sok mindent kiegyensúlyoztak abból, amit a „papirostervező“ elvétett. Mint az egykori „nagy gárda“ fényes nevei sorakoznak fel évről-évre a karácsonyi, majd a tavaszi bútorkiállításokon: Thék Endre, Zsolnay Vilmos, Jungfer Gyula, a ma is tevékeny Róth Miksa, Fischer Zsigmond stb., stb. Nem esoda, hogy az amúgy is merész képzőművészeti fantázia az uralkodó szecesszió szabados vonalai közt gyakran túllőtt a célon. A kivitelező iparos néha csóváltatta a fejét. Szegény jó Rippl-Rónai, aki pedig Maillol és francia művészbarátai példájára szintén mindent tervezett: bútort, szőnyeget, hímzett paravánt, könyvkötést, össze is kapott kiesít Thék Endrével, mikor az Andrássy-ebédlőnek bútorain a realitás nem adta vissza teljesen az elgondolást. Még meg is neheztelt érte, hogy 1898-ban nem ő nyerte el a társulat aranyérmét, hanem Róth Miksa. Pedig sem neki nem volt igaz, sem azoknak nincs igazuk, akik ma e „szecessziós“ vonalvezetésű tárgyakat az izléstelen-ségek múzeumába süllyesztenék. Egy ragyogó

művészet tigriskörmeinek játéka ez a papiroson. És hősi emléktárgyak abból az időből, mikor Andrassy Tivadar gróf művészetpolitikát hirdetett a parlamentben — és az otthona falain belül.

A s z e n t t a v a s z.

Különös zamatja van ezen korszak magyar iparművészetének. Nyugateurópai és magyaros egyidejűleg. Csaknem minden tervező ezt a kettős feladatot érzi. Egyik oldalon a francia „art nouveau“ iparművészete sugalmazta a stílusoktól való elszakadást, másik oldalon a Huszka—Lechner-féle hagyományoszeretet a népi díszítmények friss fuvallatát. A szomszéd Ausztria iparművészete költői és zenei tartalmat adott a maga Ver Sacrum-gondolatának, Olbrich, Klimt Hoffmannsthal, Bahr esztétikai mozgalmának. Nálunk a szecesszió iparművészetét a millennárius falu népművészete festette alá. Igaz, ebből hamis vágányokon komikus túlzások is fejlődtek. Zongoraszerű cimbalom magyaros virágintarziával. Királyi sátor a MÁV sínei mellett cifraszűrös hímzésekkel. De volt ebben a tavaszi levegőben valami nagyszerű erjesztő illat, amely leszürve, kifinomodva megmaradt a magyar iparművészet külön parfümjének.

Persze, ezzel a szent elragadtatással megjött az ellenhatás is. A Magyar Iparművészet páratlan tárgyilagossággal már 1898-ban bemutatja a Park Klub új bútorait, melyeket sorra angol bútorosoktól rendelt vagy másolt le a lelkes Aczél Béla báró. „Majd végül Waring fiókinzetet fog nálunk berendezni“ — vágta szemébe az új irányok lelkes fiataljai. De a stílusbútorokhoz hű báró nem hagyta magát. „Hát talán a magyarosnak esűfolt tulipános ládákat az Árpádok, Nagy Lajos, vagy Mátyás udvarának művészei találták ki?“ Bizonyos dolog, hogy már a kilenvenes években is sok kritika éri az új irányt és mikor Spiegel Frigyes itt a párizsi Bing példájára „Modern lakás“ címen műhelyboltot létesít, abban a józanabb angol iparművészet s Walter Crane meg Morris iránya lett otthonos, nem a túlzó német-belga irány.

Kiállítások évtizede.

De már benne is vagyunk a magyar iparművészet diadalmenetének korszakában. Az új évszázad harangütésére vonul ki a magyarság történeti és új ipari műkincseivel s a világ nagyvárosaiban sikert sikerre halmoz. E dátumok s e városok ma már annyira ismertek, hogy részletezésük szinte felesleges. 1900 — a párizsi világkiállítás évszáma. Bálint és Jámber épülete, a magyar történelmi pavillon az ő ezredéves kiállításról ismert műkincseivel s benne a nagyszerű „huszárterem“ Vágó Pál és Pataky László vásznaival és mindazzal, ami a magyar huszárt dicsőíti, — egyszerre rohamlépésben hódított meg minden látogatót. De a Faragó, Thék, Zsolnay, Teles és más jelesek alkotásai ugyanannyira. Igen nagy hatása volt ennek a kultúr-diplomáciai cselekedetnek nemzetünk életében. De befelé is: a szecesszió, a keletázsiai izlésvonal, az érem és plakett, valamint az öntött bronzszobrok művészi kultusza, melyeket Radisics vásárlásai legjobb oldalukról plántáltak át hozzánk, mély

hatást keltettek művészeinkben. Múzeumunknak még ma is nagyrabecsült kincsei e korból: Lalique ékszerei, Roty, Chaplain érméi, Barbedienne szobrai, Christofle evészközei stb.

1902-ben már a turini kiállítás sikerei tetézik iparművészetünk dicsőségét. Horti Pál itt már mint nagyszerű rendező mutatja meg csodásan sokoldalú tehetségét, melyet azután két évvel később St. Louiseban nagyobb terepen, szélesebb skálán vitt még nagyobb dicsőségre. Itt, e két kiállításon új szépséghatások érik az iparművészetet. Egyfelől az angol és skót iparművészet finom, opalescens szobái, átszellemült díszítőstílusa, másfelől az amerikai Tiffany és társai üvegmetsete, amely a magas lángon olvasztott fémek színpompájával ragadtatott el.

1906-ban következett a milánói kiállítás diadalmas magyar világsikerével és annyira gyászos tűzhalálával. Megint csak egy finoman ívelő és átfogó magyar gondolat: a galambos udvar a siker fő tényezője. Ma is hálával kell gondolnunk Maróti Géza és Faragó Ödön nagyszerű architektúrájára, melyet Nádler, Mátrai, Menyhért, Ligeti, Zsolnay, Kriesch, Nagy Sándor, Wigand, Medgyaszay s annyi más jeles művészi közreműködése tett még hatásosabbá. A végzetes tűzkatasztrófa csak megvédte az energiákat. 1908-ban már a velencei Magyar Művészház építésénél jelenik meg a mi díszítőművészetünk. Maróti Géza ünnepi hangulatú magyaros építése nagy sikokat teremt, amelyekben mozaik színekben csillan fel a gödöllői művészek elképzelése Attila fejedelem egykori udvaráról.

Így lehetne még vagy féltucat pirosbetűs dátummal folytatni a ragyogó magyar sikerek krónikáját. 1910-ben Wien az ő nemzetközi vadászkiállításával. A magyar főúri vadáskasztyélyban (építé Fischer József) csupa érdekes, természetillatú interiór. Mindjárt utána új jelentős állomás: Turin 1911. A magyar ház, Tóry Emil és Pogány Mór kemény, csaknem könyörtelen szigorúságú vonalvezetésével a kor jelképe. Vasbeton és magyar formatörekvés. A hármashalmot jelképező kupoláktól a szemöldökfákig minden a magyar előidőkre emlékeztet.

Mint a magyar szívárvány útja, úgy ível felfelé a magyar dicsőség ebben a nagyszerű, nemzetközi iparművészeti vetélkedésben.

Míg egyszerre csak minden vértengerbe merült.

A h é t k ö z n a p o k .

Nem, nemesak a külső sikerek útján kulminált ekkor a magyar díszítő-erő. Itthon, bent is ekkor ért el az Iparművészeti Társulat a maga hőskora legszebb napjaihoz. Lapja, a Magyar Iparművészet, megerősödve a két és félezernyi tag támogatásától, szebbnél-szebb számokkal nyújt képet az európai és magyar alkotásokról. Benne éppúgy hangot kap a svéd, mint a francia, a gödöllői, mint a kalotaszegi művészet. Egy-egy testes száma a színház-, a gyermekművészetnek szól. Már megmutatkozik a München, Bécs felől közeledő új biedermeier-művészet s ugyanakkor régi hazai polgári és népművészetünk, budai patricius-házaink,

valamint muzeális kincseink szinte minden számban új oldalról ragyognak fel.

És egyik hazai kiállítás a másik után. 1902-ben Szegeden, utána úgyszólván évről-évre egy-két más vidéki városban: Kaposvár, Arad, Pécs, Miskolc, Debrecen, Kassa a főbb állomások. A fővárosban az Iparművészeti Múzeum, majd a Technológia a kiállítások színhelye. Legnagyobb a sikerük természetesen a bútorkiállításoknak. Ezekben 10—15 belsőség keretében jeleskednek bútortervezőink s iparosaink. De más iparművészeti alakulatok („A Műhely“, „Budapesti Műhely“, „Műbarátok kiállítása“) is nagyrészt a társulati kiállítók tevékenységével rendszeresítik működésüket. E mellett gazdag eredményű pályázatok, felolvasások, mindenféle ankétek és kezdeményező munkák teszik valósággal virulóvá a társulati életet a világháborút megelőző mástól évtizedben.

Emeljük ki itt — bővebb méltatás híján egyszerű felsorolással, — hogy a társulat a lelkeskedő papság ízlésének fokozására pompásan szervezett egyházművészeti tanfolyamokat rendezett 1910-től kezdve négy nyáron. Hogy közbenjárt a földművelésügyi miniszternél a sportversenytárgyak iparművészeti vásárlása érdekében. Ugyancsak a társulat lelkes munkájának eredménye volt a „Virágos Budapest“ egyesületnek életre hívása, mely igen sok jutalmat, propaganda-nyomatványt osztott ki az utca esztétikájának fokozására. S ebbe a rovatba tartozik a társulat két nagyszerű kiadványáról való megemlékezés is. Egyik az iparosok ízlésfejlesztését szolgáló „Mintalapok“ kiadása, mely a kereskedelmi minisztérium támogatásával 1905—1908-ig jelent meg. Másik a maga nemében páratlanul álló „Iparművészet Könyv“-nek három kötete, mely Ráth György szerkesztésében máig is hirdetője e nagyszerű műbarát sokoldalú tehetségeinek.

Hogy a művészi nevelés és rajztanítás fokozásáért, ami különösképen közel állt néhai Györgyi Kálmán érdeklődéséhez, hányféle akciót indított meg a társulat, azt elsorolni is lehetetlenség volna. 1914-ben, a „kiállítások nyarán“, mikor külföldön is mindenütt nagyszabású vetélkedés folyt az iparművészetben, egy ritka érdekességű gyermekművészeti kiállítás nyílt meg a társulat rendezésében. Csupa kedves tanulószoba, színes játék, művészi falikép, könyv, bábjátékok vidámsága töltötte meg a kupolatermet. S mikor a művészet legvonzóbb közelségébe jutott a gyermekléleknek, egyszerre legördült a végzetes függöny...

A múzeum vidám színteréből egy hét alatt vöröskeresztes komor műhely lett...

C s ö n d e s , s z o m o r ú é v e k .

Ami ezután következik, azt maró szerszámokkal írta mindnyájunk emlékezetébe a történelem. Nem hirtelen, de lassú összezsugorodás. Katonásírok és hadiemlék-akciók. Vörös ördögök a karácsonyi vásárokon. (Nem is vásárok már ezek, csak háborús bazárok.) Inséges iparművészekért való segítségkérések. Elvétve sines bútorkiállítás. Nehéz esztendők, melyek lassú pergésében szinte hősiességű tartják össze a vezetők a társadalmi

érdeklődést. Van egy-két kisebb külföldi szereplése is iparművészetünknek (Szófiában, Sztambulban), van egy pár igen szép száma a folyóiratunknak (mint például a Károly király koronázását ismertető 1917. évi első szám), de egészben a remények és esüggedések váltakozása tükröződik a művészi életben. Míg azután a forradalmak, az összeomlás és a nyomukban járó társadalmi elernyedés szinte letargikussá tette a társulati életet is. S hogy ennyi nélkülözés, szomorúság és vész közben is szilárdan álltak a Ráth György által megalapozott pillérek, az nem kis részben az elnökségben való utódok érdeme. Előbb két évig Szalay Imre, majd 1912-ig Hadik-Barkóczy Endre gróf következett az elnöki székben. Utánuk Bárczy István foglalta el ezt a méltóságot, de nagyvonalú programjának, sajnos, nem minden pontját valósíthatta meg. De az állandóság, az erő és a bizalom örök forrása ez évtizedekben mindhaláláig Györgyi Kálmán igazgató maradt, az ő 1894 óta tartó böles, férfias tevékenységével s az ő nagy emberi tulajdonságai-
val.

A népművészet virágos kertje.

„A vidéken utazgató tagtársainktól 1906-ban arról értesültünk, hogy élelmes külföldi ügynökök összevásárolják, vagy csereberélgetéssel elszedik népünk hímes munkáit. A kapott figyelmeztetések és az akkoriban megindult romboló hatású iparosító törekvések arra indították társulatunkat, hogy rendszeresen gyűjtse az egyre gyérülő népművészeti emlékeinket.“ Így írt szerényen, személytelenül néhai Györgyi Kálmán ama nagyszerű akciójának kezdetéről, mely egymaga is méltóvá tenné őt az utókor hálijára. A népművészet értékének helyes, korai felismerése, kiapadhatatlan szerelme és önzetlen gyűjtése talán egyik legmaradandóbb érdeme. Csaknem háromezer tárgy, túlnyomórészt hímzés, kevés cserép, fafaragás, amelyekhez járult a fiatal iparművésznövendékek vidéken készült rajzainak s vízfestményeinek tömege, ez volt háromévtizedes gyűjtésének eredménye társulatunk javára. Pár száz darabot másfelé is juttatott: múzeumok, iskolák, gyűjtemények részére, de az anyag, mely gondos kezeléssel ma is megvan, csodás hagyaték s ki nem meríthető szépségforrás. Györgyi nemesak e gyűjtemény útján, hanem cikkek és mozgalmak segítségével is sugalló hatással volt az ő kedves eszményének, a „magyaros ízlés“-nek népszerűvé válására. Szinte művészettörténeti eseményszámba ment annak idején a Magyar Iparművészet kalotaszegi száma (1905), mely K. Lippich Elek, Edvi Illés Aladár, Kőrösfői Kriesch Aladár és mások részvételével, helyszíni tanulmányaival ráterelte építészaink s iparművészeink figyelmét Erdély paraszti kincsestáira.

A esüggedés és az erőmegújhdás éveiben a magyar iparművészetnek e virágos kertjébe mindig jóleső érzéssel lehetett betekinteni. Kiállítások anyaga, legszebb folyóiratszámaink éltető színe volt az a sok bűvös-bájos holmi, melyben e nép évezredes szépségzomja van összesűrítve.

Virradás és újjászületés.

Mint egy hosszú, rossz álmokkal átszótt éjszaka: úgy fest emléünkben az a hét-nyolc esztendő, mely alatt a Magyar Iparművészetnek évfolyamonként átlag három-négy füzeté és itt-ott egy-egy kiállítás volt a Társulat életnyilvánulása. De az ölmos hangulat is lassanként felengedett. Elmultak azok a zugkiállítások és vásári lázak, melyeket a konjunktúra lovagjai rendeztek jobbra-balra s újból elkövetkezett 1923-ban a nemesebb irányú akciók ideje. Egyelőre félénken, de máris szép eredménnyel nyílt meg több mint tízéves szünet után a társulat első bútorkiállítása a Lipótvárosi Kaszinó nyári helyiségében s ugyanezen nyáron a monzai királyi kastély termeiben már bútorművességünk külföldi szereplése is új reményeket ébreszt. Két évvel később már a monzai kiállítás 12 termében szerepel a magyar iparművészet, melynek szép keretét Maróti Géza rendező-keze teremtette meg. Egy év múlva, 1926-ban Philadelphíában pedig Faragó Ödön válogatott iparművészeti anyaggal győzi meg az amerikai kiállítás közönségét magyaros törekvéseink érdekes eredményeiről.

1925-ben azután a társulat életének új fordulata következik: a mai hajlékába költözik be és a negyvenéves jubileumot meg az új fészkalapítást méltó ünnepek keretében üli meg. Alpár Ignác elnök emlékezetes szép beszédben köszönti a társulat vezetőit s mecénásait, elsősorban vitéz dr. József Ferenc főhereceget, aki nagy őseink szépítő-tevékenységét hozta magával a társulat vezetőségébe s azután Klebelsberg Kuno grótot köszöntötte, aki, mint az iparművészeti társulat védője, követte egykori nagy alapítónk szellemének irányvonalát. Ugyanez évben most már saját otthonában mutathatta be a társulat új lakáskiállítását. A régebbi berendező-gárda mellett az ifjabb nemzedék törekvései is bemutatkoztak itt egy-egy finoman leszűrt lakószoba keretében.

Jogos önbizalommal indult el a társulat az új sikerek útján. Az 1929. évi barcelónai kiállításon Györgyi Dénes és Menyhért Miklós nagyszerű modern keretet adtak a régi dicsőségben megújult iparművészetünknek. A gyönyörű főkapun, a nemes egyszerűségű vártorony-falon át a lépesősor magasságában megint felragyogott külföldön a magyar tehetség. A következő évben az Iparművészeti iskola jubileumi kiállításán még közelebről mutatkozott meg, mennyire átérzi itt a régiek s újabb nemzedék az új életnek új építészeti, térképző és díszítő igényeit.

De mintha tépő balsorsunk nem akarta volna a fejlődés új vonalának zavartalanságát. Kidöntötte a társulat legrégebb, legerősebb oszlopát és utána megrecsegettette annak egész szerkezetét.

Zavaros évek és új célok.

Györgyi Kálmán halála 1930 januárjában nemcsak megrendítette barátait és sok-sok ezer hívét, de a társulat életében szinte pótolhatatlan vesztésnek hatott. A következő évek zürzavarai, a vezető személyek sűrű változásai meglehetősen gyors ütemben igazolták e sötét aggodalmakat. Elég szerencsés körülmény, hogy a társulat legerősebb

összefogó tényezője, a Magyar Iparművészet rövidesen végleges gondozót kapott Szablya-Frischauf Ferenc társulati alelnök személyében, aki 1931 óta biztos kézzel emelte föl a folyóiratot, a legszebb évek eszményi színvonalát tartva szem előtt. Kisebb-nagyobb átmeneti zökkenő után 1933-ban a társulat adminisztratív vezetése is erős kezekbe került. Szablya János előbb mint választmányi tag, azután mint ügyvezető alelnök új — mondhatni fundamentális — reformokkal támasztotta alá a társulat egész építményét. Az 1933. évben kapott felhatalmazással élve, a régi háziipari mozgalmak tengődő maradványait új, széleskörű és friss akcióval helyettesítette. A gazdasági és elsősorban exportlehetőségeket jelentő mozgalom egyidejűleg megteremtette háziiparunk vidéki munkaműhelyeinek új, becsületesebb ízlésirányát is. A társulat helyiségeibe friss élet, munkaritmus költözött. Irodái mellett, hogy munkatermek, egyúttal exportkiállítási anyagok gyűjtőhelyei. Az elmúlt két évnek a munkatempója már egész fővárosi népművészeti s vidéki (Szolnok, Debrecen, Nyiregyháza) kiállítások mellett egy nagyszabású lakáskiállításra (1933. Technológia) tekinthet vissza. De ezenfelül egy olyan finom sokszorosító művészeti kiállításra is, mely 1934 nyarán Györgyi Dénes rendező elgondolása nyomán egy csapásra a legmagasabb európai színvonal légkörébe állította grafikai művészetünk termékeit. Ha e mellett a sokféle külföldi árumintavásáron, valamint a milánói Triennálén való szerencsés szereplést is számbavesszük, máris igazoltnak látszik az új rezsim alapvető célkitűzése: a magyar iparművészet és háziipar külön-külön úton, de végeredményben egységes stratégiával fogja feltámasztani társulatunk, művészeink meg iparosaink régi lendületes életét.

In memoriam.

Az Iparművészeti Társulat igazi erkölceit a múlt s jelen értékeinek szoros együttműködése tartotta fenn. Ennek az ünnepi számnak más lapjain találja az olvasó a nagy alapítókra vonatkozó emlékeztetéseket. Itt azoknak alakját és szellemét akarjuk egy percre megeleveníteni, kik a csendes és szívós harcok közben eltűntek s minden ünnepen és minden évfordulón megérdemlik az emlékezés mécseslángjait.

Ilyen hős katonája volt a magyar iparművészet első élesapatának néhai Horti Pál (1865—1907). Igazi hősi halottja a magyar iparművészet szent ügyének. Apjának kisiparos házából hozta magával azt a nagy rajongást, mely a magyar ipar minden kis és nagy megnyilatkozásához fűzte. Iparrajziskolai tanár, külföldet járt művész, sokszor kiűntetett tervező, mikor 1904-ben kimegy Amerikába, hogy a st. louis-i kiállítást rendezze. Utána New-Yorkban telepszik le, de a munka és a tudás olthatatlan szomja világkörűli útra kergeti.

Mexikóban, az indián kultúra ősi kincseinek formavilágát tanulmányozva lepte meg a sárga láz, mely végre is leterítette nemes ábrándok között, melyeket az ősmagyar díszítőmotívumok indián rokonságáról szőtt. 1910-ben az Iparművészeti iskola igazgatóját s lapunknak, a Magyar Iparművészetnek három évén át volt szerkesztőjét: Fittler Kamillt vesztettük el. Ő is nyugateurópai városokban szerzett nagy építészeti tudását boesátotta az oktatás és iparművészeti szervezés szolgálatába. A világháború annyi fiatal hősi halottja közt 1915 őszén elesett egy nagy reménységünk is, dr. Sztrakonieczky Károly, alig huszonhatéves korában, Tomanovacnál. Csupa lobogó lelkesedés a szemében; kedves, vidám grácia az alakjában; a színpadnak, a nagyvárosnak, a szépművészeteknek hódoló tisztelete a szívében, — így maradt meg egyénisége kegyeletünkben. 1922-ben különösen dús aratása volt a halálnak sorainkban. A nagyérdemű múzeumigazgatón, Radisics Jenőn kívül elvesztettük dr. Fieber Henriket, a tudós esztétikust és az egyházművészeti mozgalmak szorgalmas szervezőjét s ugyanerre az évre esik Körösfői-Kriesch Aladár elhunytja is. Másutt és sokfelé esik szó művészi munkájának átfogó íveléséről. Itt csupán az Ő vonzó nevelő- és sugalló egyéniségének akarunk hódolni. Egyfelől a népművészetnek, másfelől az angol prerafaélita-mozgalom kézműves eszményeinek ápolásával csak gazdagabbá tette életének nagy opusát. Két évvel később, 1924-ben követte őt spiritualis eszméinek lelkes híve és barátja, Koronghi Lippich Elek, aki szóval, tollal, az akták közt is hevültni tudó lélekkel támogatott mindent, ami a magyar iparművészet javára szolgált. A finn művészet, a kalotaszegi népművészet ismertetése s mozgalmaink egész sora hirdeti az ő meleg szívének felszínre jutását. 1928-ban Bartóky József dr., államtitkár a Virágos Budapest mozgalomnak sok-sok évén át volt irányítója távozott az élők sorából. 1931-ben egy nagyérdemű, szerény, de fáradtságot nem ismerő tudósunk, Divald Kornél okozott fájdalmat időelőtti távozásával. Múzeumunk kincseinek s társulatunk népművészeti gyűjteményeinek bőséges anyaga az ő vándorlásainak, felvidéki sétáinak köszönheti, hogy sértetlenül és szinte fillérekért jutott az utókor birtokába. Kedves, derűs arca pedig mindig ránk mosolyog, ha magvas műtörténeti tanulmányait, vagy érdekes háttérű történeti regényeit lapozzuk. Legutóbbi évi veszteségeink közé tartozik Szőnyi László könyvtáros is, aki sok-sok alapos könyvismertetés révén írta be nevét folyóiratunk történetébe.

A krónikás meghatott érzésekkel teszi le tollát, mikor a félszázad filmje fényes és gyászos pillanatképeivel lepereg előtte. S értékmérések helyett megállapítja, hogy ebben a két viharos emberöltőben egyformán hősként küzdött ezen a mi vitorlásunkon tiszt és közlegény, matróz és kapitány, távoli, ismeretlen, nagy célok felé haladva s szerény hajón.

A FŐVÁROS AZ IPARMŰVÉSZELETÉRT

Írta: DR. PACHER BÉLA székesfőv. tanácsjegyző

Mikor az Országos Magyar Iparművészeti Társulat félszázados évfordulója visszavezet a magyar iparművészet multjába, ebben a multban joggal kérhet helyet a székesfőváros is.

A legelsők között volt azok sorában, akik támogatással, mecénáskodással állottak a kezdő művészeti ág oldala mellé. Már akkor, a legelső időben, megértéssel, megbecsüléssel fordult az iparművészet sokak előtt távoli, vagy idegen céljai felé. A belső lényeg helyes értékelésével, a nemes törekvés teljes méltánylásával megadta az iparművészetnek az őt megillető rangját a művészetek hierarchiájában.

Az iparművészet, mint a műipar új, művészileg színezett aequivalense, félő próbálkozással akkor tette első lépéseit. Elkezdett önállóvá, fogalommal lenni. Jólesik megállapítanom, hogy a székesfőváros azonnal hívőül, támogatójául szegődött és ahol tere nyílt reá, felkarolta, igénybevette ezt az iparművészeti fórumot.

Budapest régi iratai közt lapozgatva, olyan örömmel kellett ezt a tényt megállapítanom, hogy kötelességemnek tartom, most a jubileum alkalmával, legidősebb megemlékezéséül feljegyezni.

Ismétlem, nem is abban látom Budapest székesfőváros ilyen irányú tevékenységének legnagyobb jelentőségét, hogy iparművészeti megbízásokat adott, hogy esetről esetre a magyar iparművészetet is foglalkoztatta, bár ez is feljegyzésre méltó. Fontosabb azonban az a másik körülmény, hogy a székesfőváros ebben az időben, tényekből megállapíthatóan mindannyiszor, amikor az iparművészet alkalmazásának csak lehetősége is felmerült, ezt a lehetőséget megragadta és tudatosan, mindig az iparművészetet hívta segítségül ott, ahol valami magasabb cél, komolyabb rendeltetés, emelkedetebb alkalom a mindennapinál szebb, művészibb megoldást kívánt.

Úgy érzem, az iparművészet feltétlen alkalmazása és ebből folyóan a feltétlen bizalom jelenti a helyes utat és az igazi támogatást. Ez azonban — valljuk meg őszintén — azóta sem tud teljes egészében gyökeret verni. A feltétlen bizalomnak ez a hiánya, az igénybevétel kivételessége teszi az iparművészekre nézve olyan határozatlanná és bizonytalanúvá a helyzetet.

Néhány kiragadott ténnyel szeretném igazolni a mondottakat.

Budapest székesfőváros törvényhatósága az 1880. évi március hó 3-i közgyűlésen foglalt nyíltan állást a magyar művészet mellett, évenként visszatérő rendszeres támogatást szavazván meg „hazai képzőművészeti célokra“. Ennek az összegnek felhasználására a közgyűlés külön bizottságot küldött ki, s ez a bizottság irányította attól fogva a székesfőváros művészi ténykedését.

A határozat kifejezetten képzőművészeti célokról szólt, mégis a legelső intézkedések között meg-

lepően sok történt az iparművészet érdekében. Azt bizonyítja ez, hogy az iparművészet céljai világosan állottak az intézkedők előtt. Azt egyenrangú s a támogatásra éppúgy méltó művészeti ágnak tekintették, mint a képzőművészetet. Szinte azzal a magától értetődéssel, mint talán a renaissance korában, mikor az ötvösmű és a templom tervezője egyazon rangfokozaton állott.

Mindjárt az egyesítés után merült fel a székesfővároshoz méltó közgyűlési terem belső díszítésének szüksége és a képzőművészeti bizottság nemcsak arról gondoskodott, hogy a falakat Lotz Károly mély értelmű freskói díszítsék, hanem ugyanakkor arról is, hogy „az elnöki emelvényre két karosgyertyatartó, egy tintatartó és egy esengetyű szereztessék be“. Ezeknek terveire pályázatot hirdetett a bizottság és pedig 20, illetve 30 aranyos (tehát elég magas) első díjakkal. Egy használati tárgynak ilyen megbecsülése egyben az iparművészet megbecsülésére is vall, melyet segítségül hívtak a székesfőváros méltóságának hangsúlyozására.

Kedves kötelességemnek tartom megemlíteni, hogy ezen a legelsők közé tartozó pályázaton N á d l e r R ó b e r t műve aratott nagy sikert.

Ugyancsak ez a bizottság arról is gondoskodott, hogy a közgyűlési teremben szükséges óra megfelelő művészi kivitelben készüljön, nemkülönben, hogy a terem üvegablakainak terve a teremmel összhangban maradjon.

A Vigadó nagytermének díszítésénél is felmerült egy adat, mely külön említést érdemel. A terem Duna felőli ablakaira Feszli Frigyesse l tervezettek gobelin szőnyegeket, ezzel is megmutatva, mennyire érvényesíteni kívánták az igazi művészi ízlést a legkisebb felszerelési tárgyban is.

Mellőzve azokat a határozottan iparművészi jellegű megbízásokat, amelyeket a székesfőváros M á r i a V a l é r i a főhercegnő esküvője és M a r g i t K l e m e n t i n a főhercegnő esküvője alkalmából adott az üdvözlő feliratok elkészítésére (a megbízottak S c h i k e d a n z A l b e r t, H á r y G y u l a, J a u e r n i k N á n d o r) még egy érdekes adat is szembeötlök, melyet Liber Endre alpolgármester „Budapest szobrai és emléktáblái“ című művében ismertet.

A bizottság pályázatot hirdetett — kifejezetten azért, hogy „a figyelmet az iparművészet ezen ágára felhívja“ — egy kovácsolt vasból készítendő közkút terveire. A közkút gondolatát a bizottság más alkalmakkor is szeretettel karolta fel. Ebben is iparkodott nyomában járni Pest város tanácsának, mely a terézvárosi templom előtt álló közhasználati kútra már 1802-ben, a Ferenciek (akkor Barátok) terén álló közkútra pedig 1828-ban hirdetett pályázatot. Érezték, hogyha a kútra gyakorlati okokból szükség van, annak mindenesetre művészinek kell lennie.

Új ebben a gondolatban az anyag megválasztása: a kovácsolt vas. Ennek az elhanyagolt, jóformán lenézett ágnak művészi jelentőséget tulajdonítani, úttörő elhatározás volt. A vas, a maga változatos alakíthatóságával, az anyag törvényeiből folyó különös zamatával pompás művészetrejtő lehetőség. Hogy ezt tudták, ez a bizottság biztos mérlegelését bizonyítja, de azt is bizonyítja, hogy az iparművészetnek az alaptörvénye sem lehetett előtte ismeretlen, az anyagszerű szépségnek, a megmunkálás igazságának törvénye.

Ez a kút, bár a pályázat sikeres volt, nem készült el soha. Nagy kárára a város képének.

Csak néhány kiragadott adat, de úgy vélem, eléggé megvilágítják a székesfőváros viszonyát a zsenge korában levő iparművészethez. Ne felejtjük el, hogy a nyolevanas évek elején vagyunk, a székesfőváros műpártolásának ez idején, egyben az Országos Magyar Iparművészeti Társulat legelső éveiben.

Eredménynek kell minősítenünk már az akaratot is, mely az új művészet, az iparművészet nevében és céljaiért indult küzdelembe.

Ennek az időszaknak méltó folytatása volt azokban az években, amidőn a társulat elnöki székét Budapest székesfőváros polgármestere, B á r e z y I s t v á n töltötte be. Ezek az évek egyben a székesfőváros nagyarányú építkezéseinek évei is, melyek keretében — gondoljunk csak a székesfőváros iskoláinak a legkisebb ajtófélfáig, ablakkilincsig gondos és lelkes megtervezésére — a magyar iparművészet is bő foglalkozást talált!

A jelen a multra épül, a jövő pedig erre a jelenre. Ha a jelen olyan körültekintéssel és lelkiismeretességgel teljesíti teendőit, mint a most érintett múlt, akkor az iparművészet mai ingoványos életpályája is biztosabb alapokra jut.

Milyen jó volna, ha ez a figyelmeztetés szükségtelennek mutatkoznék!

IPARMŰVÉSZET ÉS KÖZGAZDASÁG

Írta: SCHÖBER JÓZSEF igazgató

A praeistoria az ember létezését a földön attól az időponttól kezdve látja beigazoltnak, amelyből szerszámai maradtak reánk. A geológiai harmadkor homo primigenius-áról egyetlen esontvázat sem találtak, de létezését a formás chellesi kőszakócák tanúsítják. A szerszámoknak döntő jelentősége van az emberiség történetében. Franklin „tool-making animal“-nak, szerszámcsináló állatnak nevezi az embert. Ez a megállapítás igazságtalan. Hiszen a szerszámkészítésben, vagyis a gépek felállításában már kicsillan az isteni szikra, amelyik a természet erőit járomba töri. De kegyetlen ez a mondás, mert a diluvium ősemberénél is megállapítható az a lelki kényszer vagy esodálatos varázs, ami őt művészkedésre kényszeríti. A legelső szerszámokon karcolt ornamentikát találunk. A díszítés révén a harci eszköz nem lett célszerűbb, de szebb és értékesebb. Ez volt az első iparművészeti munka. És e ködös őskortól a mai napig változatlanul áll az iparművészet fogalma: célszerű tárgyakat szebbé, értékesebbé tenni.

A létért folytatott harc termelte ki a különböző eszközöket és szerszámokat, viszont egy mélyeséges vágy a szép után megteremtette a művészetet. Ilymódon az iparművészet a komoly valóság és a művészi elgondolás, a röghözkötöttség és a magasan való szárnyalás egybefogását jelenti. Anatole France azt mondja valahol: ez a cselekvő agyak és gondolkozó kezek harmóniája.

Felmerülhet az a kérdés, hogy az iparművészet nem jelent-e hiábavaló erő kifejtést, hogy a kezek és az agyak nem végeznek e céltalan munkát? Nem volt-e már az őskorban munkapazarlás a nyilvesszőnek, a csonttűnek vagy a törnek a díszítése? Nem felesleges-e ma, hogy a házakat nemcsak lakályossá, hanem széppé építjük, a bútorokat díszítjük, az asztalterítőt hímezzük?

A problémát természetesen nem a művészet oldaláról akarjuk megközelíteni, mert az öncélú, értékkel felmérhetetlen, mert absztrakt fogalom. Bennünket e pillanatban az a kérdés érdekel, hogy gazdasági szempontból nem pazarlás-e az iparművészet? Vajjon erről az oldalról nézve hasznalhajtó-e az iparművész elmélyedése és tervezgetése, munkája és kivitelezése? Hiszen kétségtelen, hogy az előállított tárgy használhatósága a ráfordított szellemi és kézi teljesítmények ellenére sem emelkedik.

A közgazdasági tudomány erre a kérdésre határozott kedvező választ ad: a termelés legfőbb célja nem anyagok, hanem értékek előállítása. Az anyag, a tőke és a munka háromszögéből az iparművészeti termelés sohasem lépett ki. Bizonyos, hogy gyári berendezéssel, tömegsorozatban előállított tárgyak piaci értékének meghatározása — általában véve — könnyebb feladat, mintha iparművészeti termékekről van szó. A művészeti megmunkálás által előállított többletérték meghatározása néha egyenesen lehetetlen. Egy-egy tárgy annyit ér, amennyiért az adott pillanatban értékesíthető. Ez a megállapítás nem vonatkozik a praetium affectionisra, ami külön elbírálást igényel, de általában minden művészeti termékre. A felhasznált nyersanyag, a megmunkálás bére és költségei az eladási árnak legtöbbször kisebb részét, néha töredékét jelentik. Különösen ingatag alapokon nyugszik az úgynevezett haszonkulcs hozzáadása. Számításaink szerint a hímzésekknél 15—20%, a esipkéknél 4—5%, a kerámiai tárgyaknál 12—15% csupán a felhasznált nyersanyag ára. A megmaradó rész a feldolgozási költség, a munkabér és a vele egybenőtt művészi tevékenység ellenértéke. Ezekben a számvetésekben nemesak az anyagnak, hanem a tőkének sincsen különösen szerepe, mert az iparművészeti termelés a mesterség, illetve a

háziipar kereteit csak ritkán lépi túl. Egyes szakmák, mint például a sokszorosító ipar, kivételek. Általános érvényű szabályokat felállítani nehéz, az elmondottakból is kiviláglik azonban, hogy a nyersanyag és a tőke ebben a termelési ágban elenyészően csekély szerepet játszanak.

Ha már most magyar szemmel vizsgáljuk a problémát, megállapíthatjuk, hogy iparművésztünknek éppen közgazdasági szempontból milyen nagy fontossága van. Abból, hogy a colbertizmus és manchesterizmus korában nem lettünk iparosország, nagyon sok hátrányunk származott. Az ország jövedelemben és ezért vagyonban messze elmaradt a Nyugat mögött. Ama kevés előny között, amit a visszamaradottság magával hozott, a leglényegesebbeknek egyike az, hogy át tudtuk menteni népművészetünket. A későbbiek folyamán pedig felépítettük részben ebből táplálkozó, részben külön utakon járó iparművészetünket. Olyan magas fokra, amiért sok nemzet joggal irigyelhet bennünket. A mi helyzetünknek az a jellemzője, hogy tőkében szegény ország vagyunk, de sok a tehetséges ember, sok a munkáskéz, amelyik foglalkoztatásra vár. De azért semmi okunk a kétségbeesésre. Smith Ádám korszakalkotó munkájában, az Inquiry-ban azt fejtegeti, hogy valamely ország gazdasági jövője szempontjából fontosabb az a képesség, hogy értékeket tudjon termelni, mint maga az érték. A mi közgazdasági programunkban tehát nagy szerepet kell játszania az iparművészetnek, amelyik aránytalanul kevés anyagból, számba nem jöhető tőke felhasználásával egészen nagy, egészen komoly értékeket tud termelni. Ha a kormány és társadalom ezt az igaz-

ságot teljes mértékben felismeri és vállalva segít ezt a termelési ágat fejleszteni, akkor a magyar gazdasági életet egy pillérrel támasztja alá.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat körülbelül egy évvel ezelőtt indította meg azt az akciót, amelyik népművészeti és iparművészeti cikkek kivitelének előmozdítását célozza. Ha van kívánatos export egyáltalában, úgy ez az. Egy esztendő nem nagy idő, de az eredmények máris mutatkoznak. Azt igazolják, hogy ezen a téren sokat lehet és kell tenni. Az exportértékek örvendetes szaporodása további munkára serkent. Úgy látszik, hogy a nemzetközi kereskedelemnek mai rendkívüli nehéz helyzetében is eredményes lehet a kivitelre való törekvés, ha jó anyagot, becsületes munkát és igazi művészetet adunk. Gazdasági és szociális szempontból beláthatatlan fontossága van annak, hogy egy megfelelően megszervezett export révén a legtöbbet szenvedő középosztály és egy mezőgazdasági népréteg nagy tömegei előtt új kereseti forrás, egy új megélhetési lehetőség nyílik meg.

Van azonkívül a kivitt jó portékának más jelentősége is. Mégpedig az a legszerencésebb propagandája a magyar munkának, tudásnak és ízlésnek. Nem sokat érnek a megfizetett tiszavirágéletű cikkek, hivatalban csinált propagandafüzetek. Minden századik ember ha elolvassa őket. Mennyire más az a pompás magyar hímzés vagy nemesformájú váza, amelyik az idegen ember lakását díszíti. Egy-egy kedves darab belopja magát a gazdája szívébe és a szépség nemzetközi nyelvén napról-napra figyelmezteti arra, hogy él és virul a magyar kultúra.

HÁZIIPARUNK ÉS A TANÍTÓSÁG

Írta: Dr. SPÁNYI GÉZA

Évtizedek óta figyelem, hogy háziiparunk, amely igen sok helyen, mondhatnám a legtöbb helyen régi, világszerte híres népművészetünk színvonalán állott, hogy pusztul, hogy esik vissza és süllyed el a háború utáni idők közönyébe, szinte helyrehozhatatlan kárt okozva nemzeti büszkeségünknek, de gazdasági érdekeinknek is.

Tudjuk nagyon jól, hogy itt nemesak a szép kultuszáról van szó, nemesak arról a csorbáról, amely nemzeti hiúságunkon esett, hanem arról a csorbáról is, amely szegény és legszegényebb embereink kenyerét zsugorította össze, a falvak és tanyák szegény zselléreinek kenyerét.

Az ország sok vidékén a népipar és népművészet nem szűnt meg, de elfajult, ízléstelenné vált, nem magyaros a szóttesek és varrottasok díszítő motívumainak vonalvezetése sem, színezése sem.

Ki az, aki ezeknek a földhözragadt szegényeknek nyomorúságos viskóiba be tudja és be akarja vinni a népművészeti, a népipari foglalkozás gondolatát?

Már régen hiszem, vallom és hirdetem, hogy csupán egyetlen olyan orgánus van az ország-

ban, amely az egész nép minden rétegével érintkezik napról-napra, és pedig szervesen — és ez a h a z a i t a n í t ó s á g.

Mi tehát a teendő? A magyar tanítósággal meg kell ismertetnünk nemzeti iparművészetünk minden ágát, és pedig nyári, minden évben megismétlődő tanfolyamok útján minden megye székhelyén.

Szabolcsvármegyében a pusztai gondolatnál már jóval előbbre vagyunk; a nemrég tartott megyei tanítógyűlésen, amelyen mintegy hatszáz tanító és tanítónő vett részt, nagy örömmel és lelkesedéssel fogadták eszmémet és a tanfolyam előreláthatólag nagyon látogatott lesz.

A vármegye kir. tanfelügyelősege is a legnagyobb megértéssel pártolta a tanfolyam eszméjét.

Pillanatra sem kételkedem, hogy a mi kultusz-miniszterünk, felismerve a kulturális munka nagy és gazdaságilag sem közömbös voltát, a mozgalmat pártolja.

Szabolcsvármegyében tehát már biztosítottak vehető a tanfolyamon résztvevők elszállásolása és étkeztetése.

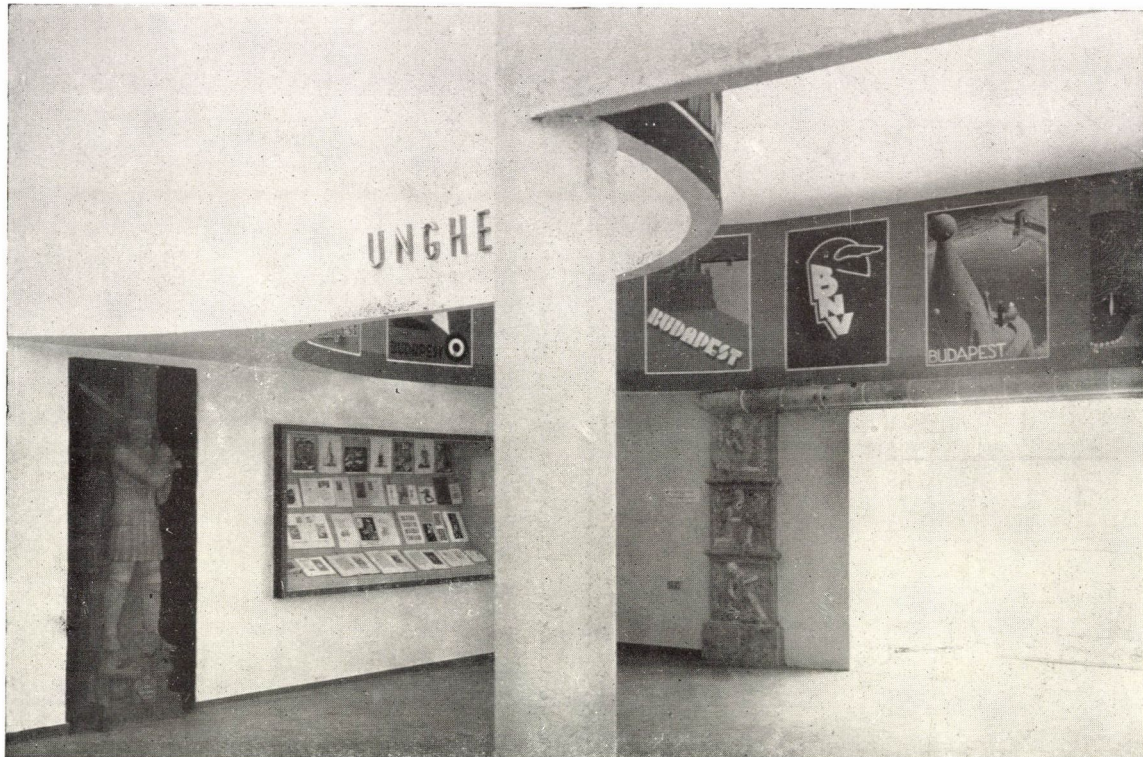
Lényegesen, sőt elengedhetetlenül szükségesnek

A barcelonai világkiállítás magyar pavillonjának lépcsőháza (1929). Tervezték Györgyi Dénes és Menyhért Miklós. — Treppenhaus des ungarischen Pavillons auf der Weltausstellung zu Barcelona (1929). Entwurf von D. Györgyi und M. Menyhért. — From the World-Exhibition at Barcelona (1929). Part of the well of the staircase. Designed by D. Györgyi and M. Menyhért.

Részlet az O. M. Kir. Iparművészeti Iskola jubileumi kiállításáról (1930). Györgyi Dénes terve. — Teilansicht der von der Kunstgewerbeschule veranstalteten Jubiläumsausstellung (1930). Entwurf von D. Györgyi. — Part of the anniversary-exhibition of the School of Applied Art (1930). Designed by D. Györgyi.

Részletek a milánói Triennale magyar terméből (1933). Tervezték dr. ing. Bierbauer Virgil és Kaesz Gyula. —
 Teile aus dem ungarischen Saal auf der Triennale in Mailand (1933). Entwurf von Dr. Ing. V. Bierbauer
 und Gy. Kaesz. Parts of the Hungarian hall at the Triennale in Milan (1933). Designed by dr. ing. V. Bier-
 bauer and Gy. Kaesz.

Részlet a társulat lakásművészeti kiállításáról (1933). Urbányi Vilmos terve. — Teil der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Wohnkunstausstellung (1933). Entwurf von V. Urbányi. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's home-art exhibition W. Urbányi's design.

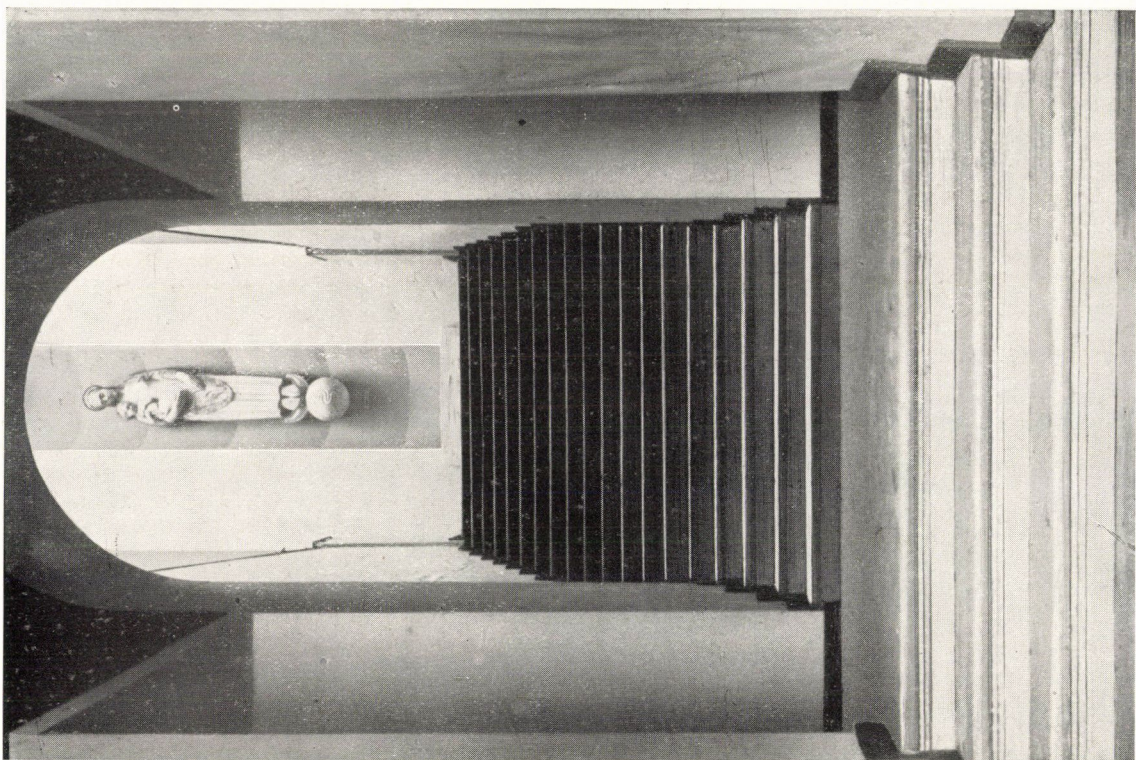
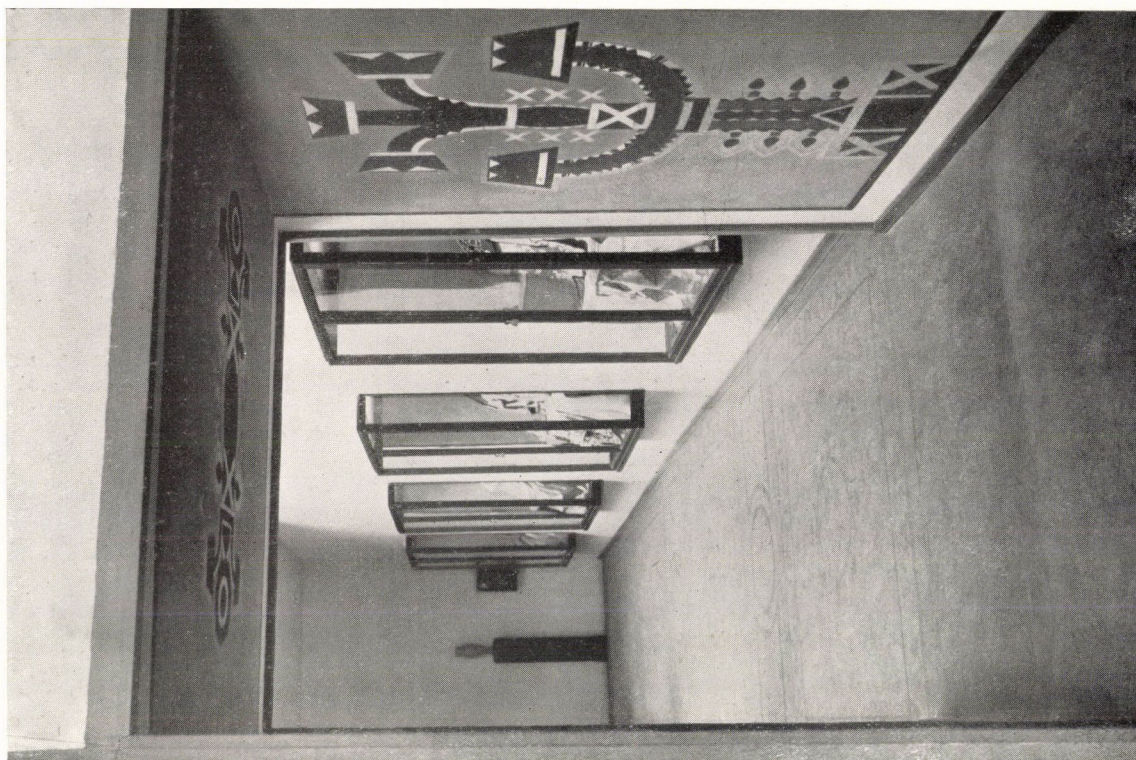
Részlet a társulat „Györgyi Kálmán-Emlékkiállításáról (1934). Györgyi Dénes terve. — Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten „Kálmán Györgyi Gedächtnissausstellung“ (1934). Entwurf von D. Györgyi. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's „Kálmán Györgyi's Memorial-Exhibition“ (1934). Designed by D. Györgyi.

Részletek a római egyházművészeti kiállítás nagyterméből (1934). Árkay Bertalan terve. — Teilansichten des ungarischen Saales auf der Ausstellung für Christliche Kunst in Rom (1934). Entwürfe von B. Árkay. — Parts from the Hungarian hall of the ecclesiastical-exhibition in Rome (1934). Designed by B. Árkay.

A társulat karácsonyi vásáráról (1934). Részlet a nagyteremből. Csavlek András terve. — Von dem Weihnachtsmarkt der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe (1934). Teil aus dem grossen Saal. Entwurf von A. Csavlek. — From the Hungarian Society of Applied Art's (1934). Xmas fair. Part of the great hall. A. Csavlek's design.

Részletek a társulat karácsonyi vásáráról (1934). Fent: Átjáró. Lent: Részlet a lépcsőházból. Az installációt Csavlek András tervezte. — Von dem Weihnachtsmarkt der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe (1934). Oben: Durchgang. Unten: Teil des Treppenhauses. Installationsentwurf von A. Csavlek. — Parts of the Hungarian Society Applied Art's (1934) Xmas fair. Above: Passage. Below: Part of the well of the staircase. The installation was designed by A. Csavlek.

tartom annak a hangsúlyozását, hogy a tanítóságot a tanfolyammal kapcsolatban semmiféle anyagi megterhelésnek érnie nem szabad és nem lehet; vagyis a tanfolyamok ingyenesek. A szakelőadónak lehetőleg sokoldalúaknak kell lenniök, akik az iparművészeti szakmák többféleségét tudják a tanfolyam hallgatóinak előadni. A vezetésnek mindenesetre az Iparművészeti Társulat kezében kell maradnia, az irányítást, az előadandó anyagot, a minőségi színvonalat csak a társulat tarthatja nyilván és csakis a társulat jóváhagyásával volna előadóként alkalmazható helyi tanerő. Egy-egy tanfolyamot négyhetesnek gondolok, és pedig egy júliusit és egy augusztusit. A szükséges helyiségek minden városban az üres iskolai tantermekben, esetleg tornatermekben rendelkezésre állnak.

A tanfolyamokon a tanítóságnak előreláthatólag igen nagy része vesz részt és a felveendők számát limitálni nem is szabad. Szabolcsvármegyében többszáz tanító nyerhet iparművészeti kiképzést; kisebb vármegyékben megfelelőleg kevesebb.

A Székesfővárosban és Pestmegyében ugyanilyen elgondolás szerint jól megválasztott, centrális helyen fekvő iskolahelyiségekben, illetőleg járási székhelyeken volnának tartandók a tanfolyamok.

Az előadó képesített iparművész tanárok fizetésének kérdése megoldható, mert erre a célra az iskolán kívüli népoktatás alapja bizonyára meg fogja találni a módozatot.

Nincs az az eldugott község, nagyobb uradalom mezőgazdasági eselédállománya, tanyája, ahová a tanító vagy tanítónő el nem jutna, ahol ne toborozhatná össze az ő munkahadseregét, akik előtt ki ne fejthetné propagandáját és ahol a munka megindulásakor irányító tevékenységét ki ne fejthetné.

Száz iparművészeti képzett vagy teljesen kiképzett tanító vagy tanítónő már több ezer munkáskezet tud foglalkoztatni, lelkes buzdítása mellett hangsúlyozva a téli munkának jóvedelmezőségét is.

Tervezetem szinte végnélküli lehetőségeket nyújt a legjobb, legmagyarabb, legizlésebb munkák nagy tömegeinek készítése számára, de lehetőséget nyújt oly irányban is, hogy a sokhelyütt elmaradt izlésű vagy izléstelen szóttések és varrottasok, csipkék vagy hímzések helyett újvonalú és színezésű, modernebb, keresettebb munkák készítésére serkentse népünket.

KÜZDELEM A KÉNYELMES ÉS IZLÉSES OTTHONÉRT

Írta: SZABLYA FRISCHAUF FERENC, a Magyar Iparművészet szerkesztője

Évszázadokra, sőt évezredekre kellene visszanyúlni, hogyha azt az emberi törekvési akaróknak ismertetni, melynek a ház, a lakás megszépítése volt a célja. De a minél kényelmesebb otthon megteremtésével sokkal rövidebb ideje törődik az emberiség. Az ember munkájának, pihenésének, társaséletének biztosítására célszerű bútorokra van szükségünk. Ez ma közhelynek látszik ugyan, pedig kétszáz éve sincs, hogy ezt az igazságot felfedezték. A nagyszerű paloták, a pompás termek és bútorok teljesen megfeleltek még a tizenhétedik és a korábbi századok életelveinek. Gondoljunk a versaillesi és egyéb palotákra, melyek tükrös, aranyozott termeinek gazdagsága csodálatot kelt a barokk nagy stílusa iránt, de közülünk senki sem tudna benne ma már örömteli életet élni.

A kényelmes bútor szülőföldje régebben is Anglia volt ugyan, de tulajdonképpen csak a tizenhétedik század második felében, amikor a vértelen forradalom után a polgári elem életelvei kezdenek érvényesülni, valósítják meg az angol berendező művészek az újkori lakás otthonos, meleg, kényelmes mivoltát. Sheraton és Heppelwhite érdeme, hogy az akkor uralkodó francia XVI. Lajos-stílust átgyúrták a kényelem, célszerűség jegyében és valami addig ismeretlen lakályosságot, meleget adtak a szobáknak. A pazarfényű, de hideg termekből — ahol a háló csak abban különbözött a társalgótól, hogy ágy is volt benne — lakást, otthonot teremtettek. Az ő koruk ismerte fel először, hogy a bútor

nemesak kerete, hanem szolgálja is az embernek és minden bútor megépítésénél az emberből kell kiindulnia, aki azt használni fogja.

Gyors és biztos volt az útja az angol befolyásnak mindenhová. Maguk a francia paloták is kénytelenek voltak meghódolni az új elveknek. Így létesül a ragyogó Nagy-Trianon mellett a kisebb, otthonias Petit-Trianon, ahol termek helyett már lakályos, rendeltetésüknek megfelelőbb szobákat találunk.

Bizonyos azonban, hogy a nagy angol lakásművészek terveinek lényegét, minél jobban eltávolodtak a szigetországtól időben és térben, annál inkább félreértették, annál kevesebb maradt meg az ülőbútorok testhezállóságából, az asztalok könnyű mozgékonyaságából, mely bútoraikat jellemezte.

A XIX. század folyamán újabb áramlatok, újabb divatok keletkeznek, melyek a kényelmet ugyan már nem negligálják teljesen, az ősi erények azonban feledésbe mennek, annyira, hogy a XIX. század vége felé a divatos romantika teljesen megfelelkezik még Angliában is a lakásberendezés egészséges elveiről. De ismét az angolok azok, akik a nagyipari produkció szurogátumainak légköréből igyekeznek átvezetni a lakásformákat a kézművészség szolidabb bázisára a régebbi korok becsületes műhelyszellemének értelmében. Ebből keletkezik az angol „new art” mozgalom, Morris és társainak szereplése. Sajnos azonban, amikor átment a csatornán és az „art nouveau”, a nálunk később

szeecesszió néven ismert mozgalom alakult ki belőle, torzképe lett az angol elindulásnak. A brüsszeli, párizsi és egyéb lakásokban, amelyekre oly büszkék voltak Van de Velde és társai, csupa szeszélyes vonal és kicsavarodott szerkezet ijesztgette a kényelem barátait. Egy jó kényelmes angol fotójobban biztosította a pihennivágyó ember kényelmét bármely forradalmasított bútornál.

Az ilyen elgaloppozások után azonban valahányszor szükségét érezték a lakások fejlődésében a felfrissülésnek, a tiszta levegőnek, szerenesére mindig a józan, egyszerű és kényelmes angol bútorok szolgáltatták a példát. A németeknél, ahol az úgynevezett szeecessziós divatot talán a legmesszebbmenő konzekvenciáig fejlesztették, Muthesius, Troost és társaik voltak azok, akik visszatértek az angol „home“ egészségesebb taja-lára. Sajnos, ezek az egyszerű elvek minduntalan elsorvadnak a kontinens jelszavakkal telített légkörében, a folyton felújuló formalizmusban. A mester-ségbeli tudás, az anyag és technikájának pontos ismerete bizony legtöbbször az iparművészeti virtuó-zságnak áldozatai. A szeecessziós idők túlzott, de legjellemzőbb kritikája a „Simplicissimus“, című lapban hangzott el, mikor egynéhány széket ábrá-zolt és alája írja: egy szék, melyet X nevű művész „megálmodott“, egy szék, melyet Y nevű művész „átélt“ és végül egy szék, melyet egy Lemke nevű asztalos készített, amelyen ülni is lehet.

Sohasem szabad (még az angol hagyományok tiszteletéből sem) merev dogmát kifejleszteni. Mindig a lényegét, az okos és praktikus szerkezet törvényeit, a használhatóság, a célszerűség gyakorlati elveit kell a lakásban, a bútorban alkalmazni.

Minden mozgalomban van valami szuggesztív hatás, mely természetesen a fiatal nemzedékre

gyakorol ellenállhatatlan erőt. Nem lehet azonban a természetesen és okszerűen fejlődött, nem holmi ötletből származott régi bútorformákat a „minden-áron újat“ elvéért a fejük tetejére állítani. Viszont nem szabad sohasem elsiklani egy mozgalom hullámverése felett egyszerű kézlegyintéssel. Minden mozgalom hoz valamit, ami érték marad. A szeecessziós mozgalom a modern lakásban realizálta azt, hogy az egyes művészeti ágak a régebbi korok mintájára ismét összedolgoztak. Nálunk a „KÉVE“ művészegyesület igyekezett annakidején az inter-iőrös kiállításain a „Gesamtkunst“-nak ezt a szép palántáját fejleszteni, amikor képző- és iparművészetet együttesen állított ki.

Az előbb ismertetett angol bútor kényelemelve, azt hiszem, dacosan állja az idők próbáját. Az új tárgyilagosság, mely csak a címében domborítja ki jobban a célszerűség gondolatát és sajnos, kevésbé az alkotásaiban, nagyon sok esetben ugyancsak formalizmusba fulladt. Itt is úgy tetszik, hogy az egyes jelszavak és azok hű követése fontosabb, mint maga a kiindulópont, a tárgyilagosság. A ma divatos kizárólagos vízszintes tagozás szintén ilyen merevítő dogma, melyre az elfogult építész, bútortervező egyaránt esküszik s közben megesik, hogy megfélekedzik a tényleges célszerűségi követelményekről, a ma emberének szükségleteiről. A mai korszellemnek egy érdekes kilengése az is, hogy oly művészi álmokképek jelennek meg a rajz-asztalon, a terveken, amelyek egy jövő nemzedék életének szükségleteihez akarnak már igazodni, csak éppen a jelen polgári élet valóságai hiá-nyoznak a zseniális elgondolásokból.

Ezért tartjuk mi a józan fejlődést a haladás-ban zsinórmértéknek. Az ember helyesen értelme-zett kényelme, a derűs, szép és meleg otthon: ez az igazi cél, a népjólét igazi álma.

A MAGYAROS IRÁNY ÚTJAI

Írta: SZABLYA JÁNOS, az O. M. Iparművészeti Társulat ügyvezető alelnöke

Ha a huszadik század első harmadának nagy katasztrófáját meg akarjuk érteni, akkor alapjában véve az 1790-es esztendőben kitört francia forradalomig kell visszamennünk.

Ennek a forradalomnak egyik legsajátosabb és legsajnálatosabb kísérőjelensége az volt, hogy mindent pusztítani igyekezett, ami az előző év-századokban, évezredekben hagyomány és ennek keretében értékes kincs volt az európai kontinensen lakó emberek szemében.

Valóban érdekes, ha az ember 145 esztendő távlatából figyeli az eseményeket, hogy a forradalmi eszmék — amelyekben természetesen volt jó elem és sok-sok idealizmus is — a közel másfélévszázados „fejlődés“ után, korlátlan terjedésük követ-keztében, milyen nagy torzulást idéztek elő az állami, társadalmi, gazdasági és kulturális életben.

A XIX. század telítve van a folytonos forradal-makra való törekvéssel és a kontinens történetében kevés időszakot ismerünk, amely a szétesésnek, az

élet diszharmonijának olyan megdöbbentő képét tudná adni, mint a XX. század első harmada.

Ebben a feneketlen politikai és társadalmi zűr-zavarban azonban mindinkább közóhajtá válik a rendezettebb, nyugodtabb idők eljövetele, amely az évezredek által szentesített szigorú kritikai biztosítékok kifogástalan működését tartja az igazi fejlődés legfőbb zálogának.

A kozmopolitikus irány nálunk Magyarországon sem várthat sokáig magára. Amidőn 1790-ben Budán az országgyűlés összeül, a királyi hatalmat a francia forradalom mintájára igyekeznek szűkebb határok közé szorítani. A mozgalom — mondja Szekfű Gyula — „a nemzeti fellángolásnak tüzeiben ment végbe, mely utólag görögtűznek bizo-nyult“.

„Görögtűz!“ Mennyi bajt, mennyi szenvedést jelentett már ez a szó a magyarságnak. Milyen nagy szerepet játszik ez a fogalom az 1848-as és az

1849-es esztendő eseményeiben és hányszor ismétlődött meg napjainkig.

Mintha ebben a mi országunkban örökké csak két szélsőséges tábor küzdene egymással. Azok, akik semmiféle fejlődésről nem akarnak tudomást venni és olyanok, akik a nyugat hozzánk áramló új gondolatait kritika nélkül veszik át és ezeknek azonnali megvalósítását lázas türelmetlenséggel követelik.

E két szélsőség között vergődünk természetesen kulturális téren is. Nagy művészeink nagy egyéni sikereket aratnak kiváló tehetségükkel, de munkásságuk nyomán nem tudott még kialakulni olyan átfogó, egyetemes magyar szellemű irányzat, amely minden viszonylatban meggyőzné a hozzánk jövő idegent arról, hogy a mi életünk külső megjelenési formái építészetben, festőművészetben, szobrászatban és iparművészetben nem külső elemekre támaszkodnak, hanem azok alapja és formaképzése magyar talajból fakad.

Hogy ez eddig nem alakulhatott ki megfelelő formában, az természetesen nemcsak a magyar kulturális élet tényezőinek a hibája. Hogy valamely nemzet kulturális élete miként alakul, abba döntően szólnak bele egyrészt a politikai, másrészt a gazdasági viszonyok.

De a politikai és gazdasági viszonyok váltakozó alakulásának ellenére is meg kell találnunk az állandó és fokozatos fejlődés vonalát: a tiszta, a magyaros szellemiség erejének érvényesülését.

E tekintetben hatalmas és szép feladat vár művészeti irodalmunkra és különösen a magyar kritikára. Ne féljünk attól a vádtól, hogy nem

vagyunk modernek, hanem igyekezzünk megtalálni annak a sajátos magyar kifejezőmódnak a titkát, amellyel az idegenek szemében örökké érdekesek, mindig modernek tudunk maradni.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat ötvenesztendő jubileuma jó alkalom arra, hogy a fennvázolt elvek szükségességét hangoztassam. E téren hazánkban ez a társulat rendelkezik a legszebb hagyományokkal. A Magyar Iparművészet jubileumi száma meggyőző bizonyosságot szolgáltat ennek az állításnak a helyességéről.

Ez az érdekes szám két irányban nyújthat okulást. Először is, hogy ezen a téren a legjobb szándékok mellett is a megoldások nem mindig szerencsések, ha a művész munkásságában a spekulatív törekvések elnyomják az őszinte megértésnek és az őszinte kifejezésnek a lehetőségét. Másrészt megmutatkozik, hogy a magyar iparművészek munkásságuk jövő kereteit a legbiztosabban úgy tudják megállapítani, ha pontosan ismerik a magyar multat, abból csak a jót tartják meg és gondosan olvasztják össze a magyar multat a jelen legszebb, legjobb külföldi eredményeivel. Műveik szerkezete legyen mindig egészséges, arányaikban maradjanak szépek és azok alapjában véve mindig a legsajátosabb magyar szellem bélyegét hordozzák.

A feladat nem könnyű. De az a magyar nemzeték, amely ezt a feladatot végleg megoldja, biztos lehet benne, hogy jutalmul az idegen nemzetek tiszteletét és a magyar nemzet háláját fogja a maga számára biztosítani.

EGYHÁZMŰVÉSZETI MOZGALMAK

Írta: DR. SZÖNYI OTTÓ

Az egyházművészetnek, vagyis elsősorban a templom építését és felszerelését gondozó művészetnek gyakorlata megszakítatlan vonalban, szerves fejlődési menetben, különféle történeti stílusok változatai között, az egyetemes egyházban az üldözések alól való felszabadulás kora, tehát a IV. század óta és a magyarországi egyházban Szent István kora óta a XIX. század elejéig tartott. Ebben a hosszú útban, melynek két oldala ragyogó alkotásokkal van kirakva, hol a világi művészet volt a kölesönadó fél, hol az egyház szabott a maga művészetével irányt a profán művészetnek. Ez utóbbi időszak tovább tartott, mint az előbbi. Oka, hogy amint az egyházi művészet létfeltételeinek teljes tudatára emelkedett, szorosan ragaszkodott a saját eszmei forrásaihoz s ezek között a legfontosabbhoz: a liturgiához. Csak így lehetett egyszerű, erős művészetté, amely különlegességükben határozott formákat termelt. A vallás szeretete és a liturgia ismerete kapcsolta a művészt gyengéd, egyéniségét nem korlátozó, hanem egy hatalmas gondolatvilág minden szépségét képzelete köré fonó kötelékekkel az egyházhoz. Amíg ezek megvoltak,

az egyház sorsdöntő viszontagságai sem gátolhatták meg a viszonyokhoz ugyan alkalmazkodó, de a lényegét híven megőrző egyházművészet további fejlődését. Gondoljunk a tridenti zsinat után bekövetkezett bámulatos fejleményekre, a barokknak a megváltozott liturgiai előírásokkal gyorsan számoló, a misztikus egyéni, vallási elmélyedéseknek művészi formákban való érzékeltetése mellett valószínű missziós, propagandás tevékenységére. Pedig egyelőre heves képrombolás pusztította el a középkori vallásosság művészi megnyilvánulásait, a gótika szárnyasoltárait és annyi más csodáját.

A XIX. század első felében megváltozott a művészetnek az egyházhoz való viszonya. A francia forradalom hatása, a XVIII. század laicizáló irányai természetesen erős tényezői voltak az elhidegülésnek. A világi feladatok megszaporodása és jelentőségben való emelkedése ugyancsak elvonták a figyelmet a korábban legmonumentálisabbnak tartott földadattól, a templom építésétől és felszerelésétől. Az egyházi munkaadónak, nevezetesen a szerzetesrendeknek és a főpapi mecénásoknak megfoghatkozása pótolhatatlan hézagot okozott az

egyházművészeti gyakorlatban. Nálunk Magyarországon a XVIII. században minden püspöknek az volt a törekvése, hogy székesegyházát minél fényesebben megépítse, vagy legalább is a török hódoltság alatt bekövetkezett züllöttségéből kiemelje és egyházmegyéjét templomokkal lássa el. Az Esterházyaknak, Patachichoknak, Klimóknak buzgólkodó korszaka volt ez, mely jó eredményeket mutathat fel. A XIX. században sem változott meg a buzgóság, de a jó eredmények már gyérebben mutatkoztak. Még a klasszicista irány adott néhány nagyszabású művet, mint az esztergomi és egeri székesegyházakat, de ezek nem csináltak iskolát, inkább néhány nagy mester sporadikus alkotásainak mondhatók. A színvonal zuhanásszerűen alábbszáll, főleg a falusi egyházaké, sem a középkor bájos román és csúcsíves templomcskáival, sem a barokk templomtípusával nem állják a versenyt. Ugyanez áll a városi egyházakra is. Hol vannak ezek a polgári öntudat szülte középkori emlékektől? Pedig valamiféle stílusra való törekvés rajtuk is megnyilvánul. De éppen itt van a baj. Ez a stílustörekvés nem a vallásos melegségből, még kevésbé a liturgia törvényeiből fakad, hiszen egyik sincs meg a tervezőben, hanem a hátrafelé tekintésből, a történeti stílusformák tanulmányozásából és utánzásából. Más szavakkal: nem az egyház rendelkezéseinek megfigyeléséből, a vallási életnek a templomban; lejátszódo részéből, tehát a rendelkezésből keletkezik és alakul a forma, hanem egy már meglévő, de más viszonyokból eredő formából vezetődik le. Ez az üres formakultusz volt a megromtója az egyházművészetnek. A művészettörténeti jártasság, a kitanultság csak úgy kiabál ezekről a templomokról, le lehet mérni a tervezőnek a történeti anyaghalmazból és készletből való válogatásának és kompilálásának ügyességi fokát, de ünnepi hangulatú, elfogódott, megihletett lélek nem tüzesíti át a falakat és nem hullámoz a térben. Ebben a retrospektív irányban valami elfogadhatót csak az alapos tanultságú építők és díszítők hozhattak létre, de nem a hiányos készülségű kismesterek, akik csak technikai erőszakoskodások révén tudták kiizzadni a stílszerű formát vagy pedig, ha a technika kérlelhetetlen bilincsei megkötötték kezeiket, a történelmi formakészletből olyan részlethalmozást vittek végbe, amelynek még józan értelme sem volt. A helyzet visszasságát még fokozta a romantikának előszeretete a középkor iránt, minek következménye bizonyos stílusoknak kizárólagossá tétele volt. A gótika lett az „egyházi“ stílus. A román még szintén elismerték, de a renaissance szerintük már az elvilágiasodás kezdete volt az egyházművészetben, a barokk pedig betetőzője. Elfelejtették már, hogy mit köszönhetett a vallási megújulás a barokknak és hogy az egyház valamikor még a pogány kultusz művészeti formáit is befogadta, ha nem volt más kéznél.

Ezt az egyházművészeti örökséget kapta korunk a XIX. századból. De ez legalább még mímelte a művészetet és sok kiváló tehetség nem is tehetett róla, hogy ilyen elméletekkel telített korban kellett erejét meddő kísérletekre elpazarolnia. Sőt a vallásos — ha nem is egyházi — festészetben és szobrászatban néhány üstökös is felvonult a komor égre,

hisz a vallási tárgykör valamiképpen minden kort megihletett. Mutatkozott azonban a XIX. században olyan jelenség is az egyházművészetrel kapcsolatban, amit a régiek nem ismertek. A gyáripari tömegtermelés és a termelés eredményének kereskedelmi közvetítése. Régente minden egyházművészeti munka egyedi jellegű volt és a művésztől szerezték be, most a kereskedő raktárába mentek vásárolni. Az olesóság lett a jelszó. Nem törődtek többé azzal, hogy például a szent szobrok ország-szerte veszedelmesen kezdtek hasonlítani egymáshoz és már nem is érezték meg, hogy a tucatszobor nem illik minden környezetbe.

Ne gondoljuk, hogy ezeket a bajokat a XIX. század nem vette észre. A reform-mozgalmak nem újkeletűek. Akadtak akkor is, főleg egyháziak, akik a visszás állapotokat meg akarták szüntetni és erőteljes propagandába kezdtek. Az egyházi zenében akkor fedezték fel ismét a rég mellőzött gregoriánt és Palestrinát, Orlando Lassót, a vokális elfelejtett nagy mestereit. De ez a mozgalom alapjában a barokk muzsika ellen irányult, mégpedig válogatás nélkül, elvi alapon, sok értéket eldobva, tehát purista módon. Ugyanez történt az egyházi képzőművészet terén. Nemlétező rémek ellen kezdtek harcolni, hogy az egyháznak igazi művészetét ismét jogaiba helyezték vissza. Ők sem voltak mások, mint egyoldalú puristák, akik nem azt nézték, hogy az illető irány vagy stílus megfelel-e a liturgiának, alkalmas-e vallásos érzések ébresztésére és mint alkalmazott művészet az egyház szándékaival egyezik-e, annak az egyháznak szándékaival, mely minden korszerű művészetet keblére ölelt, ha az nem ellenkezett az elveivel, hanem azt hitték, hogy az egyháznak vannak favorizált művészeti irányai és ezek az őskeresztény és a középkori irányok. Még mindig a barokkban látták az ellenséget. Nálunk Czobor Béla volt e meddő reform-törekvéseknek szószólója a múlt század nyolcvanas éveiben. Egyházművészeti lapjának „A lelkeskedő papság köréből“ című rovata hű tükre e mentalitásának. Gyakorlati eredménye mindössze a figyelemnek az egyházművészet parlagon heverő ügyére való terelése volt, magát a művészetet nem mozdította elő.

A kilenevenes években a beuroni bencések felépése rázta fel rövid időre az alvó lelkiismereteket. Ők nem hangoztattak purista elveket, nem privilégizáltak egyes történeti stílusokat, hanem sajátos stílus kialakítására törekedtek, mely mentesülni igyekszik minden zsánerszerűségtől és az egyéniség féktelen megnyilvánulásaitól, amellet bizonyos törvényszerűséget keres a formákban és arányokban, sőt a méretek misztikájától sem riad vissza, hogy egyetlen célját, az Isten dicsőítését minél szellemben módon elérhesse. A beuroni iránynak nem lehetett nagyobb visszhangja, mert a legféktelenebb szeccszóó korában lépett porondra és nem tipizált stílizálásával a fejlődés útját elzárta.

Nálunk a háború előtt hatalmas harsonása támadt az egyházművészeti megújulás szükségességének Fieber Henrik személyében. Írásművészettel alakított gyönyörű dolgozataiban mindig a gyakorlati oldalukról fogta meg az egyházművészeti

problémákat. Nem mellőzte ugyan a történelmi áttekintéseket sem, de a hangsúly rendezes az anyagból és technikából folyó eljárások taglalásán volt. Hangja éles és szarkasztikus, ha a propaganda érdekében úgy látja célszerűnek. Gyakorlati eredménye működésének a zebegényi falusi templom volt. Itt nem bocsátkozhatunk ennek az eredménynek mérlegelésébe, de annyit meg kell jegyeznünk, hogy a népieskedés erőltetése sokszor elhomályosítja a liturgiai helyességre és a gyakorlati szükséglet kielégítésére való törekvéseket. Magyar népies templomépítési hagyományokról pedig szó sincs. E hiányok azonban annak a kornak irányából folynak és így menthetők.

Az egyházművészet a háború után újult meg igazán és pedig azoknál a nemzeteknél, amelyek a háború elvesztése folytán fokozottabb mértékben érezték a spirituális értékek fontosságát a népek életében. A németeké a kezdeményezés dicsősége, a franciáknál a Perret-testvérek kísérletei csak az anyagnak, a betonnak és vasnak újszerű alkalmazásában nyilvánultak meg, a templomok alapformái azonban még a gótikában gyökereznek. A németeknél is volt kezdetben ilyen természetű megoldás, például a gót csillagboltozatnak a beton nyelvére való fordítása, de csakhamar radikálisan elvetik a régi formákkal való kacérkodást és megszületnek a parabolikus ívek sorozatai folytán barlangszerűen ható templombelső, amelyek a liturgia törvényeit szigorúan respektálják, az oltárra és szószékre való akadálytalan rálátást biztosítják és számtalan olyan gyakorlati részletet valósítanak meg, amelyet csak az egyház templomi életét tökéletesen ismerő művész valósíthat meg. A felszerelésnél kerülnek

minden rárakott dísz, hanem a szépséget a felhasználni anyag természetéből igyekeznek kifejleszteni. Újabban két irány kezd állandósulni. Az egyik a modern anyagok és szerkezetek diktumait könyörtelen következetességgel figyelni és alkalmazza a templomokra. Ezek a modern profán művészetből indultak ki és léptek a szakrális területre s azért ridegebbek és nem tudták még feltétlenül megnyerni a hívő közönség tetszését. A másik a hagyományokat tiszteli és az egyházművészet multjának eredményeihez szervesen hozzá akar kapcsolódni s a helyi körülményekhez alkalmazkodni, de egyébként teljesen modern gondolkodású. Ezek a melegebbek és intimebbek. Övék a jövő. Clemens Holzmeister, Albert Bosslet, Martin Weber és a protestánsoknál Bartning, csak néhány jelentősebb név a sok közül.

A modern egyházművészeti irányok hozzánk is eljutottak és a fiatal művésznemzedék részéről tehetséggel párosult lelkes felkarolásban részesültek. A templomépítő dilettantizmus és esőkönyös maradiság világában nehéz a sorsa az újítóknak. Ez a cikk nem akar polémiát provokálni, tehát neveket nem említ és összehasonlításokat nem tesz. Azt azonban biztosra veszi, hogyha a tehetséges modernnek el fognak merülni a liturgia tanulmányozásában és komoly tapasztalatokra tesznek szert a valódi egyházművészeti szükségletek körében, akkor hamar le fogják győzni azt az idegenkedést, mely alkotásaikat most még fogadja és a közönség is észre fogja venni, hogy a megszokásnak rabja volt, mikor az állítólagos „egyházias“ formákkal takargatott liturgiai és művészeti törvénytelenéseket pártolta velük szemben.

IPARMŰVÉSZET ÉS ISKOLA

Írta: Ifj. báró WLAŚICS GYULA DR. h. államtitkár

Nemrégiben kimutatást kértem az Orsz. M. Kir. Iparművészeti Iskola érdemes igazgatójától az iskola végzett növendékeinek az életben való elhelyezkedéséről. A bemutatott nagyon érdekes statisztika eredménye örvendetes módon igazolta az iskola létjogosultságát; kitetszett, hogy fényesen betölti a hivatását: a magyar iparművészet őrhelyeit mindenütt megfelelő felkészültségű erővel látja el és ezek a megnyilvánuló igényeket tökéletesen kielégítik.

Abban nincs hiba, hogy gazdagon fel vagyunk szerelve termékeny, kiművelt tehetségekkel. Baj csak a külföldi piac, másrészt a belföldi közönség meghódításának tervszerű előkészítése körül jelentkezik. Az Orsz. M. Iparművészeti Társulat mindkét irányban jelentékeny erőfeszítéseket tesz. A nemzet háláját érdemli meg ezekért. Kivált a külföldi piac megteremtésén fárado sokat hatalmas pártfogója, a kereskedelmi miniszter segítségével. Ami azonban a magyar piac iparművészeti igényeit illeti, e tekintetben az igazi segítséget csak az adhatja meg, ha a magyar közönség otthonkultúrája a kívánatos mértékben kifejlődik. Ez pedig az iskolai

tömegnevelésben csak a művészi nevelésnek az eddiginél erőteljesebb kihangsúlyozása által valósítható meg.

Az iskolán kívüli népművelés szerveinek is fontos szerepük jut, hiszen arra kell vállalkozniok, hogy betöltsék a hézagokat, melyek e téren jelentkeznek. De az otthonkultúrára való nevelés feladata elsősorban az iskolára hárul. Ezért olyan fontos már a tanítóképzőkben gondot fordítani arra, hogy akikre a magyar jövő előkészítését bízunk, e tekintetben is megfelelő vertezettséget kapjanak. És hogy minden mód megadassék az iskola számára, a szépérvék fejlesztésére.

Szegénységünkben, sajnos, nem szolgál nagy megnyugtatásunkra az a megállapítás, hogy a gyermek szépérvékének fejlesztésénél elsőrendű fontossága van az iskolaépület és az iskolaterem izléses kiállításának.

Amit az ifjúsági irodalomra szoktak mondani, hogy a gyermeknek a legjobb is csak elég jó, — nem régóta érvényesül ezen a téren. Nem régen még az iskolaépület volt a község legsivárabb épülete. Újabban az egész világon növekvő gondot

fordítanak arra, hogy azt számottevő költségemelés nélkül, hivatott művészi erők közreműködésével izlésessé, lakályossá, színössé tegyék.

A szépérzék fejlesztésénél, valamint a művészet iránt való érdeklődés felkeltésénél jelentékeny szerepük jut az iskolai faliképeknek is. A régi és új mesterek legjobb alkotásairól készült jó reprodukcióknak — s talán eredeti műtárgyaknak is, melyek többnyire magyarázat nélkül is hatnak — feltétlenül helyük van az iskola falán, ahonnan bizonyosan átvándorolnak a lakásokba is.

Egyéb pedagógiai célzata mellett — például a történelmi érzék fejlesztése mellett — az iskolai falikép legyen művészi is. De a szemléltető oktatás különböző eszközei mellett figyelemreméltó az iskolakönyv, a képeskönyv és a játék artisztikuma is.

Az iparművészeti nevelésben az iparművészetnek a népművészettel való kapcsolatára állandóan figyelemmel kell lenni. Ahol van népművészeti, háziipari hagyomány vagy nyomai fellelhetők, az elemi iskola kézimunka- és rajztanfolyámát ehhez kell alkalmazni, hogy megóvjuk a tradíciót és megtöltsük a gyermek lelkét szűkebb hazája művészetével, megismertessük az ottani technikákkal. Így a nemzeti formavilágba elmerülve, természetükké válik a nemzeti szépségért való rajongás. Nemesak szeretni, gyűjteni fogják tehát a nemzet lelkének, játékos kedvének remekait, hanem az ősi nyilatkozások organikus továbbfejlődését is biztosítják. Mindenesetre pedig olyan gazdag otthonkultúra kifejlődését mozdítják elő, mely legbiztosabb melegágya lesz a magyar iparművészet kivirágzásának.

ÉPÍTÉSZET ÉS IPARMŰVÉSZET

Írta: Dr. Lovag YBL ERVIN min. o. tanácsos

Az építészet csak a mostani stílusában vonta le teljesen a változott korszellemnek, a higiénikus és racionális követelményeknek, továbbá a változott építőanyagoknak összes követelményeit. Megváltozott a szellem és az anyag, kell, hogy a forma is tökéletesen átalakuljon. A század fordulója körül még nem érett meg ennyire a helyzet, a szecesszió modernjeinek építészeti újításai csak a felületen mozogtak, az arányokat, a vonalvezetést, az ornamentikát újították meg, de lényegében híven kitartottak a régi elveken nyugvó stílusok mellett. Akkor még nem voltak olyan égetően fontosak a racionális építés követelményei, mások voltak az építkezések pénzügyi feltételei és nem voltak olyan fejlettek az igények sem. Még szó lehetett arról is, hogy az építész nem föltétlenül szükséges díszeket alkalmazzon, csak egyesek voltak olyan bátrak, hogy már a világháború előtt leszámoljanak a modern korszellem követelményeivel. A mélyebben látók megérezték, hogy el kell következnie a gyökeres stílusmegújulásnak, mely nemesak az építészetet formálja át tökéletesen, hanem kihát a többi művészetre is. Nálunk Lajta Béla művészetében jutott kifejezésre ez a törekvés, egyes alkotásai már akkor olyan határozott mértani testekben épültek fel, mint a mostani építészeti művek. Architektúrája határozott előfutárja a mai stílusnak, az ornamentikája a tektonika kereteibe illeszkedik.

Az építőművészetnek ez az átalakulása — különösen kezdetben, a legradikálisabb megoldásokban — nem kedvezett az iparművészetnek. Mikor mindenütt a síma, egyszerű síkok, a praktikumból fejlesztett formák uralkodnak, mikor eltűnt az ornamentika, az iparművészet szerepe is kisebb lett, megjelenése leegyszerűsödött. Különösen kiélezte a helyzetet az építészet domináló elsőbbsége, amit majdnem egy százados ingadozás után visszahódított magának. Ismét az építészet az anyaművészet, neki van a festészet, szobrászat, iparművészet alárendelve, az építészet diktálja a mai stílus alap-

elemeit. Megszűnt a különálló élet, amelyet a materiális szellemet kifejező naturalista-impresszionista festészet és az eklektikus architektúra folytatott a múlt század második felében és amely magában a festészetben és szobrászatban is szakadást okozott a kor szellemét vagy az építészet eklektikus ízlését követő irányok között. Ameddig kizárólag a valószerű természet szemlélet, az optikai benyomás vezette az ábrázoló művészeket, nem lehetett ezeken segíteni, de azonnal megváltozott a helyzet, mihelyt a stíluskeresés vette át az uralmat. A mértani testek értelmében való stilizálás először a festészetben, mint a kor szelleme iránt legérzékenyebb művészetben jelentkezett, hogy később meghódítsa tulajdonképeni birodalmát, az építészetet. A kubizmus a festészetben csak stílusáramlat, átmeneti állapot lehetett, szükségképen visszahatás volt az impresszionizmus laza, szabados optikájára, az építészetet azonban teljesen átalakította. Az architektúra tette látszólag a legmerészebb ugrást, ő számolt le legkövetkezetesebben a bizonytalan stíluselözményekkel, de egyszersmind ő jutott leghamarabb a biztos révbe is. Olyan alapvető értékű megoldásokat hozott, hogy rövidlátás lenne mostani állapotát a szecesszió idejében való felületi tapogatózással összehasonlítani. Az új stílus megszabadította az építészetet a ráaggatott ornamentikától, visszavezette az alapvető térformákra. Az egyéniség érvényesülését a közösséggel szemben háttérbe szorította, típusokat teremtett, mert — a kor szelleme szerint — az építészet nem az individuum, hanem a kollektivitás művésze.

A művészetek közötti szoros stílus egység természetesen nem megy odáig, hogy megszüntetné a naturalisztikus szemléletű festmények, szobrok lehetőségét, de mindegyiket igyekszik a maga stílusában áthangolni. Még nagyobb a hatása az iparművészetre, mely nem dolgozik szükségképen valószerű elemekkel. A figurális és a természetet utánzó motívumokat az iparművészetben könnyen

alá lehet rendelni a tektonikának, sőt ki is lehet kapcsolni őket. Ezért uralkodnak olyan szembe-
tűnően a mai iparművészetben a mértani síkok,
vonalak és formák. Kétségtelen, hogy az új archi-
tektúra teljes meghódolást kíván az iparművészet-
től, de ebben csak a régi termékeny korok hagyomá-
nyait követi. Mindenütt a tektonikus formák
uralkodnak, síma, szabályos síkok határolják a
bútorokat. Oszlop, pillér, pilaszter, párkány kiment
a divatból, mint ahogyan a modern építészeti világá-
ból is száműzték őket. Mellőzték az ornamentu-
mot is, mert elhomályosítaná a síma bútorok tiszta
értékesülését. A formán kívül az anyag
szépsége, kifogástalan megmunkálása és színe a
fontos. Hajlott, ívelt, görbe vonalaknak csak ott
jut szerepük, ahol az anyag természetéből, a
gyakorlati szükségletekből következik, így a fém-
bútoroknál, melyekkel szemben az ellenszenv már
lecsillapodott. Fontos azonban, hogy csak ott
alkalmazzák őket, ahol a helyiség karaktere meg-
engedi. Semmi célszerűségi jelentősége nincs annak,
hogy a meghittséget kívánó szobáinkból szám-
űzzük a fabútort a csőből való székek és asztalok
kedvéért. Utóbbiaknak csak nyilvános helyiségek-
ben, verandákon van helye, mint ahogyan régebben
is használtuk a vashútorokat. Fémből való író-
asztalról, pohárszékről, könyvszekrényről nem lehet
szó, nemesak ízlésünk tiltakozik ellene, hanem
gyakorlati célok sem indokolják létüket.

Kétségtelen, hogy az egyenesek által határolt,
tektonikus jellegű interiőrök ridegek lennének,
ha a szövetek lágysága, az ülőbútoroknak, heverők-
nek, függönyöknek, szőnyegeknek puhasága, melege
nem ellensúlyozná a vonalak mértani egyszerűsége-
t. A bútorok fa- és textilalkatrészeinek sajátos
karaktere most jobban kidomborodik, a formák
nem áramlanak át egymásba, mint régebben.
A tisztán dekoratív műtárgyak szerepe is fontosabb,
mint azelőtt. Egy-egy üveg-, cserép- vagy porcellán-
váza, fémtárgy élete most hangsúlyozottabb, mint
a régebbi, kevésbé leszűrt, kevésbé áttekinthető,
formáktól zsúfolt szobákban. A kvalitások tisz-

tábban jelentkeznek, jobban tudunk örülni nekik,
mert világosabban érezzük, hogy létüket nem
valamely gyakorlati célnak, hanem tisztán a gyö-
nyörködtetés vágyának köszönhetik. Ők képviselik
a mosolyt, a lírát modern lakásunk aláhúzott
prózájában.

Az architektúra által diktált próza azonban föl-
lendül, puritánsága érzelmes lesz, ha magasabb
céloknak állítják szolgálatába. A modern építé-
szet a templomépítésben bizonyítja be kifejező-
képességét, itt láthatjuk, hogy sívárnak mondott
formáival milyen apostoli hangon tud beszélni.
Az utóbbi években az egész világon épült modern
templomok az ókeresztény egyházak bensőséges
hitét, elfogadott egyszerűségét árasztják síma falaik-
ból. És ebben az iparművészet áll híven szolgálá-
tára. Nem is lehet építészetnek és iparművészet-
nek szerepét a mai templomépítészetben egymástól
elválasztani. Mintha az architektúra csak az alap-
hangot intonálná nagyvonalúsággal, melyet az
iparművészet telít meg gazdag tartalommal. A szí-
nes ablak ismét elfoglalja középkori jelentőségét.
Ékkőszerű csillogásában extatikus tűzzel parázslan-
ak a figurális, szent látományok. Oltár, szószék,
padsor, orgonakarzat, gyóntatószék, kép és szobor
a tektonikus formákon belül mind a lélek foko-
zott érzelmi tartalmáról számol be, mely nem
nyilvánul külsőségekben, mint a barokkidőkben,
hanem a test fegyelmességére mögé rejtőzik.

Az a stílus, amely ilyen templomokat tud építeni,
nem nevezhető sívárnak, ridegnek. Gyakorlati ott,
ahol a mindennapi életet szolgálja racionálisan,
de ünnepi ott, ahol felül kell emelkednie az élet
prózáján. Hiszünk a jövőjében, a művészetekkel
való szent közösségében. Hiszünk abban, hogy
az emberiség kollektivitását kifejező általános egy-
formaságát át fogják járni a nemzeti sajátosságok,
amelyek ma még féltősen jelentkeznek, de amelyek
az emelkedettebb feladatok megoldásában már
határozottan kiérezhetők. A művészetek szoros
együttese a megváltozott világból született, ennek
arculatát kell kifejeznie maradéktalanul.

A MAGYAR TÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS AZ IPARMŰVÉSZET

Írta: gróf ZICHY ISTVÁN, a Magyar Történeti Múzeum főigazgatója

A Magyar Nemzeti Múzeum új szervezetéről szóló
törvény megszüntette az Iparművészeti Mú-
zeum önállóságát és azt a most létesített Magyar
Történeti Múzeum keretébe osztotta be. Ezt a ren-
delkezést az Iparművészeti Múzeum barátai közül
többen aggódva fogadták, mert úgy vélték, hogy
ezzel a gyűjtemény elvész a művészet számára.

A Magyar Történeti Múzeum egyelőre csak szer-
vezeti szempontból áll fenn. Amíg anyaga, legalább
is annak szorosabban vett magyar része, egy fedél

alá hozható nem lesz, addig vajmi keveset fogunk
azokból az irányelvekből megvalósíthatni, melyek-
nek majd az új felállításnál kellene érvényesülniök.
Mégis úgy hisszük, hogy addig is, amíg erre sor
kerül, célszerű lesz ezekről az irányelvekről a
múzeumbarát közönséget tájékoztatnunk. Remél-
jük, hogy ezzel talán sikerül a magyar iparművészet
barátait is megnyugtatnunk.

A szorosan vett Magyar Történeti Múzeum anya-
gának és gyűjtési terének Magyarország és a magyar-

ság anyagi műveltségének emlékeire kell szorítkoznia. Szellemi műveltségünk emlékeinek gyűjtésével a Nemzeti Múzeum keretébe tartozó más gyűjtemények: az Országos Levéltár, a Széchenyi Könyvtár és a Szépművészeti Múzeum foglalkoznak. Ezek az intézmények most mind egy szervezetet alkotnak és így közöttük semilyen versengésnek sem lehet helye. Ezért az új rendezésnek egyik első feladata az lesz, hogy minden tárgyat megillető helyére juttasson. Így például a Szépművészeti Múzeumba kell átmennie minden olyan kifejezetten képzőművészeti alkotásnak, amely eddig a régi Nemzeti Múzeum történeti gyűjteményeiben, vagy az Iparművészeti Múzeumban volt elhelyezve. Ezáltal jut majd a Szépművészeti Múzeum abba a helyzetbe, hogy egyik elsőrangú feladatának, a régi magyar művészet méltó bemutatásának eleget tehesen.

Az anyagi műveltség körét igen tágan vonhatjuk meg. Ebbe úgyszólván minden régiség belé tartoznék, amely nem okirat, nem könyv, sem pedig nem képzőművészeti alkotás. Idetartoznék, természetesen minden olyan használati tárgy is, amely művészi ízléssel és tudással készült, szóval mindaz, amit iparművészeti alkotásnak szoktak nevezni.

Nem kell elfelejtenünk, hogy a régi Nemzeti Múzeum történeti gyűjteményeiben is dominál az ú. n. iparművészeti anyag. Kétségtelen, hogy az őskor, például a réz- és a bronzkor, tárgyainak jellegzetes formái, egyúttal művészi stílusformák is. Későbbi, népvándorláskori, középkori, sőt újabb történeti időkben vajmi kevés olyan használati tárgy maradt fenn, melynek művészeti szempontból is ne lenne valamilyen érdekessége. Legtöbb esetben csak fokozati különbséget tehetnénk az ilyen tárgyak között, amely szerint az egyiket inkább a b történetinek, a másikat inkább a b iparművészetinek lehetne osztályoznunk.

Gyakran megesis az, hogy a művészi becsü régiséget nem választhatjuk el a csak történeti jelentőségű régiségektől. Így például a honfoglaló magyarság jellegzetes ötvösművészete, tudományos szempontból elválaszthatatlan attól a néhány vas- és csonttárgytól, mellyel együtt találjuk a honfoglalók sírjaiban. Ha ezeket az ötvösműveket kiszakítjuk környezetükből, úgy mind régészeti, mind történeti szempontból jelentéktelenné válnak. De vajjon árt-e az a néhány rozsdás vas- vagy töredezett csonttárgy az ötvösművek érvényesülésének? Úgy hisszük, hogy ez a környezet még egyetlen múzeumlátogatót sem zavart meg abban a tiszta műélvezetben, amit neki egy szép honfoglaláskori tarsolylemez vagy szíjveret látása nyújtott.

A kiállítandó anyag korszakok szerinti csoportosítását, egy még meghatározandó korhatárig, az új felállításkor is fenntartanók. Ez a határ talán a mohácsi vész, esetleg a renaissance fellépése lehetne. A magyar királyság első öt századának anyagi

műveltségéből, sajnos, vajmi kevés maradt korunkra. Ezt a gyér anyagot együtt kell tartanunk, mert csakis így tehetjük érzékelhetővé a múzeumlátogató számára a műveltségnek és az ízlés formáinak, ezeken a századokon át folyó alakulását.

A következő, XVI—XVIII-ik századból összehasonlíthatatlanul gazdagabb anyagot mutathatunk már be. A XVI. századtól kezdve vannak bútoraink, ettől a kortól fogva indul meg a magyar ötvösművészet gazdag virágzása, ettől fogva van már némi viselettörténeti anyagunk és ettől fogva maradtak fenn magyaros, egyéni jellegű fegyvereink. Itt más szempontoknak kell majd a rendezésnél érvényesülniök.

Olyan tárgyakból, melyekből gazdag és a magyar műveltség történetére fontos anyag áll rendelkezésünkre, mint pl. az ötvösség emlékeiből, sorozatokat fogunk kiállítani, melyekben egyes típusok fejlődését, alakulását mutatnók be. Ennél a rendezésnél az iparművészeti szempont csak nyerne, mert itt együtt kapná meg mindazt, ami eddig, önkényes vagy a véletlentől vezetett szempontok szerint, két múzeumba volt szétosztva.

A magyar bútor történetéről is teljesebb képet fogunk kapni, ha a két múzeum anyagát egyesítve állíthatjuk ki. Enteriőröket is fogunk kiállítani, de csakis eredeti egységükben fennmaradt berendezéseket, mint amilyen például a sümei püspöki kastély könyvtára az Iparművészeti Múzeumban. Ilyen esetben az egész berendezés egy kiállítási tárgyat és történeti emléket képez. Ellenben óvakodni fogunk minden önkényes rekonstrukciótól.

A Magyar Történeti Múzeumnak szerves kiegészítő része a magyar néprajzi gyűjtemény. Ez most a Népliget mellett, a központtól távol fekvő és nehezen megközelíthető vidéken van elhelyezve. Ez azt a benyomást keltheti, hogy a nép ősi műveltségének vajmi kevés köze van a magyarság „úri osztályainak” műveltségéhez. Az új rendezés egyik legszébb feladata az lesz, hogy a régi magyar műveltség közös vonásait, egységes jellegét kifejezésre juttassa. Mert ha bizonyos is, hogy a régi magyar társadalom erősen rétegzett volt és bizonyos, hogy a társadalmi rétegek műveltségében igen erős fokozati különbségeket találunk, de ezek mind csak ugyanannak a magyar műveltségnek más-más megnyilvánulásai voltak.

Talán nem is kell mondanunk, hogy a néprajzi gyűjteménynek a történetiekkel együtt való felállításával mit nyernének az iparművészet barátai. Ebben a múzeumban egy eddig elképzelhetetlenül gazdag összehasonlító gyűjtemény állna rendelkezésükre, amelyben, egyebek közt, közvetlen összehasonlítás alapján tanulmányozhatnák az úri rétegek művészi formáinak továbbfejlődését a nép művészetében.

IPARMŰVÉSZETÜNK KÜZDELMES ÉVEIBŐL

A félszázados jubileum alkalmából felkérésünkre egész sereg jeles tervező művésznk, iparosunk és műbarátunk szólt meg az alábbi emléksorokban. Egy-egy kedves emléküket, megmaradt régi élményüket vetették papírosra, hogy a küzdelmes évtizedek háttére újra megvilágosodjon.

A Magyar Iparművészeti Társulat alapítása körülbelül összeesik azzal az idővel, mikor a modern iparművészet angol és amerikai megmozdulásai érezhetőek voltak egész Európában és így nálunk Magyarországon is. Egyes iparművészeink már terveztek az újabb irányban, de mindig magyar érzéssel. A párizsi 1900-as világiállításon megjelent munkáink már ilyenek voltak. A modern iparművészeti irányért nem kellett erősen harcolni, küzdeni, csak meg kellett téríteni az embereket. Ez érthető is. Minden kultúremberben van valami, ami a hagyományhoz, a klasszikushoz köti, de azért nem zárkózik el az újtól és könnyen megérti a vonal, a forma és a szín szerepét.

Az iparművészeti oktatásunkra nagy hatással volt Walter Crane-nak és az angol „National Competition“-nek 1900-ban Budapesten rendezett kiállítása. Ez utóbbi „Nemzeti Verseny“ minden évben az angol iparművészeti iskolák tanításainak legjobb eredményét mutatja be Londonban. E kiállítás hatása alatt, már 1901 augusztusában indult meg a fővárosi iparrajziskolában a műhelyoktatás, melynek eredményeit a külföldön nemzetközi kiállítások is elismerték.

A modern iparművészeti oktatás bevezetése feltételezte a modern rajzoktatás bevezetését is. Ez irányban már 1902-ben nagy mozgalmat indított meg az Iparrajziskola. Külföldi tanulmányútra küldte tanárait, tanfolyamokat rendezett, felolvasásokat és bemutatókat tartott. Hatása messze körökben volt érezhető. **ÁGOTAI LAJOS**

A félszázados jubileum alkalmából szívesen emlékezem vissza életem két epizódjára. Az egyik: amikor a Berliner grosse Kunstausstellung katalógusának bekötését rám bízta, jelentős nemzetközi rajzosok vettek részt a tervpályázaton. **M a g y a r o s m o t í v u m ú t e r v e k k e l** győztem, mert akkor bizony még exportáltunk terveket!

A másik emlékem arra az időre vonatkozik, amikor Bánffy Miklós gróf és Tóry, későbbi igazságügy-miniszter személyes felügyelete alatt éjjel-nappal dolgoztam a koronázási esküiraton. Vidáman, szinte füttyűrészve mentem bele az archaikus, magyaros motívumok rajzolásába. Amikor elkészült, átadtam a nagy komiténak, Tóry miniszter, Tisza István, Lukács László voltak jelen. A legvégén, kis ornamentumok között, aláírtam. Lukács László emlékeztető reszkető fejét felém fordította, azután a kezében tartott munkától elfordulva, így szólt: „Maga már aláírta. A király, meg Csernoch majd utána.“ Nevetett. És Tisza felé fordulva, még hozzá tette: „Elbizakodott művészek!“

FALUS ELEK

Közel 40 éve annak, hogy az Országos Magyar Iparművészeti Társulattal közelebbi kapcsolatba jutottam. Kicsinyes és küzdelmes viszonyok között készült a társulat az 1896-i millenáris kiállításra; ennek kapcsán a külföldön működő tervezőket hívta fel pályázatra és tervek beküldésére. Akkor külföldön éltem s így ismerkedtem meg Ráth György elnökkel, kinek tanácsára mint önálló iparművészeti tervező Budapesten telepedtem meg.

Bizony, jó hosszú ideig tartott nálunk, míg nagyobb és kisebb iparosainkat meg tudtuk győzni arról, hogy kiállításokon, berendezéseknél jó tervekre szükség van és a tervezőt meg kell fizetni. Kezdetben az Iparművészeti Társulat díjmentesen bocsátotta a terveket műiparosaink rendelkezésére. A magán megrendelő mindaddig alig fordult tervezőhöz, ha iparművészeti vagy lakásberendezési tervekre volt szüksége. Nem is tudta megérteni hogy a tervező igénybevételével minden tekintetben jobban jár, mintha csak úgy egyszerűen rábizza magát laikus tudására.

Ráth Györgynek, az Iparművészeti Társulat ötletekben gazdag elnökének és a **k o t ó m u n k a t á r s a i n a k** csak szívós munkával sikerült megérteni és elérni azt, hogy úgy a publikum, mint a kissé kényelmes, de mindig jóakarátú hivatalos tényezők, meleg érdeklődéssel és megértéssel lettek hívei az Iparművészeti Társulat kiállításainak.

Később azután gyönyörű népművészetünkből merített magyar formakincsünk felhasználása és fejlesztése adta meg kiállításaink jellegzetes értékét, külföldi megbecsülését és gazdag elismerését.

A m a g y a r o s i r á n y n o m á n j á r ó s z é p és hálás eredményt tartom a legbiztosabb talapzatnak. Iparművészetünk egész jövődjét bátran lehet erre építeni. **FARAGÓ ÖDÖN**

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat vezetőségébe a legszomorúbb időben, 1919-ben kerültem be, néhai Thék Endre elhalálása után, annak helyére. Néhai elnökünk, Alpár Ignác, és az azóta szintén elhalálozott igazgatónk, Györgyi Kálmán megható szeretettel ragaszkodtak a társulat fennmaradásához és ebben támogatta őket az egész vezetőség is. Néha bizony a tisztviselők fizetését is ők adták össze.

Ami a speciális lakásművészeti kiállítást illeti, a gyengébben sikerült 1922. évi után, amikor tervpályázat nélkül, csupán a meglévő készletből állították össze az anyagot az egyes kiállítók, sokat várnak a már folyamatban lévő jubiláris kiállítás megszervezésétől, mert társulatunk most olyan kezekben van, hogy a művészi és gazdasági szempontok egyaránt érvényre jutnak.

HOSSZÚ ISTVÁN

A magyar építőművészet nagy harcát a korszerűség és a nemzeti jelleg érdekében kétségtelenül az iparművészet harca előzte meg ugyanezekért a célokért. Azokban az időkben, a századfordulón, amikor a szecesszió már agonizálni kezdett, elsősorban a magyar iparművészetnek lelkes munkásai voltak azok, akik utat mutattak az építésznek is, milyen módon válhat igazán magyar jellegűvé építészetiünk is Lechner Ödön igéinek igaz megértése és nem pusztán formaművészetének utánzása nyomán. Érdekes véletlen, hogy a népies művészetből kiinduló magyar iparművészetnek szerény személyemmel együtt számos fiatal építész vált igaz apostolává, olyan időkben, amikor mint építészek, nem igen juthattak szóhoz. Ha ninesen Györgyi Kálmán, még nehezebben bontakozhatott volna ki ez a konstruktív népies irány építészetiünkben. Ennek a szerkezetileg is magyar iránynak első dokumentumai nem épületeken, nem marandó alkotásokon hirdették ennek az iránynak jogosságát és szépségét, hanem kiállítási installációkon és pavillonokon. A legragyogóbb szépségű alkotásokat is lebontották néhány hónap múlva. Csak — illusztrációk, fényképek maradtak róluk. Sokszor fáj a szívünk, amikor látnunk kellett ilyen alkotások romjait, törmelékeit. Éreztük, hogy ezek az alkotások magyarabbak, nagyobbszerűek, mint amelyeket ezek után kőből felépíthetünk. De már akkor boldogan tapasztaltuk azt is, hogy milyen termékenyítő hatásuk volt ezeknek az alkotásoknak az egész magyar építészetre. A század elején, a háború előtt elért nagy sikerek, bámulatos felbuzdulásunk évtizede, egyik legszebb fejezete az egész magyar kultúra történetének is. JÁNSZKY BÉLA

Ezerkilencszáztizenháromban kezdődött személyes kapcsolatom az Iparművészeti Társulattal. Akkor nyertem meg még mint képzőművészeti főiskolai hallgató a központi járásbíróóság belső berendezésére a társulat útján hirdetett bútorpályázat díját. Ez időtől kezdve úgy a társulat, mint lapja, a Magyar Iparművészet minden küzdelmének szemtanúja voltam és abban személyesen is résztvettem. 1914. év nyarán, az utolsó békebeli kiállításon még sikerült résztvennem. Ekkor rendezte a társulat az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum helyiségeiben „A gyermek“ kiállítását. E kiállítás keretén belül először rendeztem az üvegesarnokban a tehetséges gyermekek rajzai-ból és munkáiból az anyagot. Ettől kezdve jöttek a küzdelmes évek. Nemcsak tanuja, de aktív részese voltam annak a sok küzdelemnek, amit a háború alatt és után folytatni kellett a pénztelenség, széthúzás és meg nem értés miatt, hogy a társulatot és lapját, a Magyar Iparművészetet fenntarthassuk és a jövő számára átmenthessük. A pénz, érdeklődés és támogatás hiánya és egyéb nehézségek mind rendkívüli erőfeszítéseket kívántak. És alig hogy kezdünk a társulat ügyeivel valamennyire rendbejönni és megerősödni, bekövetkezett a társulat életének legválságosabb fordulata Györgyi Kálmán igazgatójának halálában. Életem legnehezebb időszakát én is akkor éltem át. Mikor egyedül maradván a társulat ügyeinek intézésével hivatalból is megbízva még nagyobb erőfeszítéssel

kellett küzdenem az átvett szellemi és anyagi értékek átmentéséért addig, míg akadt utód, aki ezt a súlyos örökséget eredményesen elgondozhassa.

F. KOVÁCS ERZSÉBET

Tizenöt sort a magyar iparművészet küzdelmeiről? Sok is — kevés is. Birkózás az anyaggal az első küzdelem: kihozni az anyag igazi képét. Küzdelem a szerkezettel, az egyszerűség nevében. Pár-baj a célért, hogy a kényelem hamisítatlanul és maradék nélkül érvényesüljön. Harc a formáért, a tiszta, nemes, a tárgy igazi lényegét adó formáért. Ezek a háborúsidik, erőpróbák a mindennapi életemhez hozzátartoznak. Az érvényesülésért nem verekedtem soha. Jöttek jó emberek és rendeltek nálam könyvet, bútort, lakást, házat, ahogy szomszédomban a nemes eszmadiánál papucsot, cipőt, eszmat. Igyekeztem derekasan megfelelni a feladatnak — mert mindig feladatnak éreztem és gyönyörű erőpróbának ezt a tusát —, a vízió és az anyag, a régi megkötöttség és az új lehetőség, a szokás és felszabadulás küzdelmét. Nem is ocsudtam föl idáig, hogy munkásságom huszonöt éve alatt nem igen csináltam mást, mint a szabad polgár házát, lakását és üzletét. Most utólag konstatalem, hogy munkáim között alig akad valami, ami a közösségért van: fürdő, iskola, középület. Elmerültem néha napokig egy szép szék vonalaiba, ahogy egy kis ház alaprajza álmaimat ma is nyugtalanítja: hogyan formáljam meg azt, amit logikusnak, világosnak, tisztának érzek képzeletemben. Ebben a harcban folyt el életem huszonöt esztendeje, ezt tudom csak ebben a pár sorban röviden elmondani, akár a korai éveim díszesen kialakított bútoraira, akár az utolsó évek egyszerűen elgondolt házaira, lakásaira és üzletkiképzéseire gondolok. KOZMA LAJOS

A külföld új művészeti meglátásai csak e század első éveiben jutottak a közönség szélesebb rétegei elé, mint már elismert, új művészeti irányok. A képzőművészeti fejlődést követte az alkalmazott művészet. A közönség közönye akkor is olyan volt, mint most.

Emlékszem, hogy mikor 1905-ben, ősszel elindultam Elzászba és Párizsba, Goldberger Leó dr. így búcsúzott: „Szép, szép, kedves barátom, ha művészi eredmény reményében kimégy oda, de ne feledd el, itthon mi nem használhatunk koncert-hegedűst, amikor csak a nagydobot tudjuk játszani. Mert a mi vevőközönségünk a kommerszizlést keresi, legtöbbet kispolgároknak, munkásoknak és parasztoknak adunk el, nem az úri közönségből élünk. Kívánom, hogy sikered legyen, de nem igen hiszek benne.“

Akkor, a jó békeidőkben, a nagy osztrák-magyar monarchia összes ipari vidékei, Németország és Franciaország hozták be a finomabb művészi mintákkal bíró ruhaszöveteket, a gyáraknak pedig a rajzokat a külföldi rajzműtermek utazói mutatták be. A mai időknek kellett jönni, hogy budai Goldberger Leó dr. pályázatát tűzzön ki a társulatnál szövetmintákra és azóta is több volt tanítványomat alkalmazta, mint rajzolókat. Ebben, társulatunkkal karöltve, úttörő munkával előljárt és kívánatos

volna, hogy a gyáripár többi exponense példáját kövesse.

A magyar textiltervezésért vívott harcunkban nemesak ezeken a területeken maradtunk. Az 1910-es évek körül megalakítottuk a budapesti textilműhelyt. Kozma Lajos, Menyhért Miklós, Románé Goldzieher Klára és én voltunk a tagjai. Brokátjainkat a kispesti Hungária Jaquard-gyár szötte, nyomtatott szöveteinket pedig magyar és osztrák gyáraknál nyomtattuk. De kiűtött a háború, Románé pedig, aki kiváló iparművész volt, pályát változtatott. A háború után, természetesen, az összeomlás végetvetett a textilműhelynek is.

Ebben a harcban az Iparművészeti Társulat a kezdettől fogva a mai napig mindig támogatott. Remélhető, hogy ami nekünk nem sikerült, az idegen és másolt mintáknak teljes kiküszöbölése, a jövő generációnak már sikerülni fog.

LAKATOS ARTHUR

Emlékképek rajzanak lelki szemeim előtt... A kezdet. A volt Sugár út (mai Andrassy út 24) alatt lévő magyar iparművészeti bolt. A régi Zeneakadémia épületének harmadik emeletén lévő új Iparművészeti Társulat kis titkári szobája. Mily hosszú út — a mai állapotig!

Elképzelhetetlen erőfeszítéssel és kitartó, lelkes munkássággal. Sok kiváló iparművész, sok új erővel párosulva, — sokszor gyönyörű sikerek, de rengeteg sok csalódás is!

Mindig új eszmékkel, új erővel előre, nekilendülve új küzdelmeknek! Sok-sok szép álom és örökös reménykedés.

Ez az Országos Magyar Iparművészeti Társulat ötven éve!

Ez a mi jubileumunk! LIGETI MIKLÓS

Ezen a szép ünnepen, íme néhány gondolat, mely annyira féltett közös eszményünk, az iparművészet érdekében kívánczik a nyilvánosság elé.

Végigtekintünk a ma keletkező épületeken. Tárnyilagosan meg kell állapítani, hogy ezek megalkotásánál eddig soha nem tapasztalt gyakorlatias észszerűség és takarékoság jut érvényre. Ez az egyszerűsége való törekvés ma már a ridegségbe esap át és teljesen nemzetközi jellegénél fogva meglehetősen hidegen hagy bennünket. Ez az oka, nagyrészt, hogy iparművészeink helyzete olyan szomorú, talán legszomorúbb az összes szellemi foglalkozásúak között. Pedig az egész világon bárhol is derekasan megállnak a helyüket. Ez a tehetséges nemzedék feltétlenül megérdemelné a támogatást. De miképpen? Főleg munkaalkalmakról kell gondoskodni. Nem ingyenebédet és egyéb demoralizáló könyöradományokat nyújtani. Intézményesen kellene arról gondoskodni, hogy bármily szerény munkalehetőségek keretében, főképp városi és állami építkezéseknél, átalakítási és berendezési munkáknál foglalkozást nyerjenek. E művészeti feladatok fedezésére az építési összköltségek bizonyos meghatározott százaléka használtassék fel, amire egyébként már több ízben intézőköröktől ígéretet kaptunk.

De arról is helyes volna intézkedni, hogy az építési engedélyek iránti kérelmek egy művészi,

pártokon felül álló teljhatalmú bizottság bírálata alá kerüljenek, a műszaki elbíráláson kívül. Ezzel kettős célt érhetnénk el. Jó hatással volna ez a mai modern és időszerű építészeti felfogás korszakában egy nagyvonalú, egyben megnyerő magyaros építkezés kifejlődésére. Másrészt pedig ez a magyaros felfogás jóval több munkalehetőséget is biztosítana iparművészeinknek.

MÁTRAI LAJOS

Harmincéves munkásságom legnagyobb részét a magyar egyházművészetet szolgálta. Vállaltam az akkor kopár tarlón e nehéz szerepet, mert nehéz, küzdelmes munka volt és tart ma is. Sok-sok meg nem értéssel és elrontott ízléssel kellett megküzdeni. Volt sok bosszúság, de volt sok, kis és nagy öröm is, látni a mások igaz örömét, mert van még ma is művészetet szerető és megértő mecénás, de ritka, mint a fehér holló.

A legemlékezetesebb esemény ezen a pályán mégis egy esekély javítási munka volt. 1917 január 3-án, a koronázás utáni napokban, a Mátyás-templom sekrestyéjében, mikor a koronázási jelvényeket közszemlére tették. A koronaórség jelenlétében, az akkori udvari ékszerész két ötvössegédével a Szent Koronán javításokat eszközöltünk. A sors különös kegyének tartom, hogy a Szent Korona a kezemben lehetett. Nekem, magyar művésznek, nagy, felejthetetlen élmény volt ez.

MEGYER MEYER ANTAL

Ezerkilencszáztizennégy június havában volt. A Magyar Iparművészek Testületének egyik ülésén egyhangúlag elhatároztuk, hogy művésztelepet létesítsünk, mely mindenféle szakmájú művészeink színejavát az egész ország művészi kultúrájának irányítására közös munkában fogja egyeíteni.

Tervünket már másnap úgy a székesfőváros, mint az állam a legmelegebben fogadta és kivételhez az anyagi és erkölcsi támogatást megígérte.

Néhány nap után már az építési telek keresésével foglalkozhattunk. Néhányan pedig megbízást kaptunk a kultuszminisztériumtól, hogy külföldön is végezzünk e kérdésbe vágó tanulmányokat.

Augusztus 4-én lett volna Menyhért Miklós építészbáráttal találkám Nürnbergben. Nagyon szép és tanulságos körútra készültünk... Augusztus 4-én jött az általános mozgósítás és ezzel kezdetét vette a világháború.

Országunk művészi kultúrájának tervszerű központi irányítása felelős művészeink által a háború óta sem vált feleslegessé és bizony a művészi kultúra sem mellékes dolog. A mechanikus lelket és szellemet öllő élet ezt ma jobban megkívná, mint valaha. Hiszen igaz kultúrát létrehozni és fenntartani csak a művészet tud, mivel ez van elsősorban hivatva a vallás és erkölcsi igazságait érzékeltetően, elevenen megéltetni.

Így volt ez minden nagy kultúra idején. MOIRET ÖDÖN

A magyar iparművészetnek soha sem volt párszittal kirakott rózsás útja. Nem volt meg iránta fentről sem az a kellő pártfogás, szeretet és megértés, amelyet jogosan megérdemelt volna.

A magyar iparművészetnek mindenkor csaknem teljesen saját erejéből kellett minden irányban az úttörő munkát végeznie. A háború előtti időkben mindennek ellenére gyönyörű lendülettel tört elő iparművészetünk a fejlődés útján. Kiállításai sok iparművészt és műiparost emeltek a hírnév szárnyaira.

A háborús évek, sajnos, a társulat anyagi erejét nagyon megtörték. Az évek óta tartó gazdasági válság szintén igen kedvezőtlen hatással van az iparművészetre. De a válság ellenére a társulat ismét erőgyarapodást mutat. Az ötvenéves évfordulón előreláthatóan ismét nagyobb arányban és megfelelő köntösben mutathatja be iparművészetünk mai színvonalát.

NAGY ANTAL

Remélem, nem sértek meg senkit és nem is leszek egyedül azon véleményemmel, hogy az Iparművészeti Társulat átment már egy epokára az ő aranykorán. Hogy mikor kezdődik ismét egy új korszak, amelyik fel tudja hajtani az aranykorszakig? Nem sejthetjük, de remélni kell, hogy ismét elkövetkezik. Egy bizonyos, hogy nem kellemes a szegénységből visszaemlékezni a virágzó korszakra, arra, amikor Ráth György idejében minden nehézségre volt ír, nyitva állt egy varázsos erszény, egy drága biztató szó, szívből jött lendületadás, amely egy öreg úr szájából oly atyailag hangzott. Az Iparművészeti Társulat irodája mint egy felvert hangyaboly úgy nyüzsgött, hemzsegett a ki-bejáró kiváló iparosoktól és művészekről, akiket Ráth György úgy tudott összekapacitálni, hogy örömmel dolgoztak együtt. A művész meglepetésesen örömmel látta rajzát megvalósulni, az iparos lelkével rajta volt, hogy a művész intencióit eltalálja. Ez az egymás területében való tapogatózás nagyot lendített mind a kettőn, hogy nyomán kifejlődhetett ez a fogalom: iparművészet. Az az ipari alkotás, amelyet egy fejlett ízlésű művész irányító rajza fémjelzett, igenis, joggal viselhette — nem egy esetben — a műalkotás elnevezést. Készült is akkoron nem egy ilyen darab. Ám az idők változtak, az ízlésről nem disputálhatunk, új utakról is beszélnek, a régi nyomokat is tiporják, mindegy, nem baj, csak meg ne álljon, mert az a halál.

NAGY SÁNDOR

Negyvenöt éve vagyok tagja társulatunk választmányának. Mint olyan, az Iparművészeti Társulat munkájában, különösen mint a kiállítási bizottság és számtalan pályázati bírálóbizottság sok éven át volt elnöke, élénken résztvettem.

A társulat lapja: „A művészi ipar“, Pasteiner Gyula egyetemi tanár szerkesztésében csak kis terjedelemben és nagyon szabálytalan időközökben jelent meg mindaddig, míg Ráth György elnök, javaslatomra, Györgyi Kálmánt bízta meg ennek szerkesztésével. Györgyi, mint szerkesztő és titkár, később mint igazgató, felbecsülhetetlen munkát végzett a magyar iparművészet fejlesztésén és annak népszerűsítésén.

Negyvenöt évvel ezelőtt az építészet éppúgy,

mint az iparművészet, teljesen a régi stílusokban élte ki magát, míg az azoktól való függetlenítesés és új stíluskeresését célzó törekvések a szecesszióhoz vezettek.

E külföldi befolyásokkal szemben Ráth György nyomtatékosan buzdította a tervező művészeket a magyar jellegű munkára, mely az 1900. évi párizsi világkiállításon általános sikert aratott. Azóta mélyült ki a magyar népművészet, a kalotaszegi, székely, matyó, sárközi, drávamenti stb. vidékek tanulmányozása, ami tagadhatatlan hatással volt az egész magyar iparművészetre és teljesen reformálta a magyar kézimunkaoktatást.

Így az elmúlt korszakok stílusainak utánzásából az önálló, új stílus keresése felé haladtunk, amikor a hagyomány hívei harcba kerültek a haladókkal. Ezután harcoltak a nemzetközi szecesszionisták a nemzeti stílus barátaival és a háború után harcban állnak a díszítőművészek a minden ékítményt kiküszöbölő német „Sachlichkeit“ törekvéseivel. Így kell ennek lenni, mert a művészetnek élnie, azaz alakulnia kell. Kell, hogy harcossai legyenek, mert ezek a fejlődésnek előmozdítói. NÁDLER ROBERT

Mély benyomásokkal emlékezem vissza azokra a felejthetetlen napokra, amelyeket 1911-ben Turinban a világkiállítással kapcsolatban eltöltöttem. Csodálatosan szép volt az az éjjel-nappal munkában eltöltött esztendő Olaszországban, mely idő alatt öntöttük formába néhai társammal, Tóry Emillel azokat a gondolatokat, amelyeket itthon megálmodtunk. Attila vezéri sátorának konstrukcióját tükrözte vissza a magyar pavillon hármas kupolája, mint a magyar címer hármas halmának testbe formált mása. Akkori munkatársaim: szobrászok, festők, iparművészek, élükön a nagyszerű Zsolnay Miklóssal, nagy alkotásaikkal hirdették az akkori nagy időket. Az egész világ osztatlan elismerése volt osztályrészünk, éreztük, hogy Európa megint egyszer tudomást vett rólunk.

POGÁNY MÓRIC

Az 1885-i Országos Kiállítás esztendejében tartotta az Országos Magyar Iparművészeti Társulat alakuló ülését, az Andrássy úti régi Zeneakadémia üléstermében. Egyike vagyok azoknak a még élőknek, aki ezen az emlékezetes ülésen, mint 20 éves fiatalember, résztvettem és a társulat megszületésénél ott voltam. Azóta ötven év perdült le és e hosszú idő alatt iparművészetünk sok-sok eseményében tevékeny részt vettem. Fejlődésének minden fázisát átéltem.

Ha most egy félszázad távlatából visszatekintek a szerény kezdetre, akkor emlékezetemben meg elevenedik Ráth György nemes alakja, aki izzó lelkesedéssel, a célok helyes felismerésével, fáradságot nem ismerő, páratlan kitartással vetette meg alapját iparművészetünk nemzeti irányban való kialakulásának. Ma nyugodtan állapíthatjuk meg: a vetés jól volt elvetve.

RÓTH MIKSA

Az iparművészetet az ősi kínai kultúra termelte ki. Talán nem véletlen, hogy a magyar iparművészet népművészeti alapon fejlődött ki és talán nem messze jár az igazságtól, aki ebben turáni hatások jeleit látja.

Ha kultúránknak valamelyik ága nemzeti és magyar, akkor iparművészetünk kétségtelenül az. Ezt elégtétellel állapíthatjuk meg az Országos Magyar Iparművészeti Társulat 50 éves jubileumán.

Reméljük, hogy a következő félszázad a további fejlődés korszaka lesz, amely iparművészetünk máris nagy külföldi hírnevét világhírré fogja növelni. Ennek csak az lehet a biztosítéka, hogy a fejlődés iránya megmaradjon különlegesen magyar-nak és nemzetinek. Ezt várja tőle a külföld is, amely benne éppen a máshol nem található magyaros formanyelv kifejezéseit várja. Így nemcsak kultúrteljesítmény lesz iparművészetünk, hanem egyszersmind igen jelentékeny nemzetgazdasági tényező is.

És ami a fő: csináljunk az iparból művészetet és ne pedig a művészetből ipart!

SEENGER BÉLA

A kilencszázas évek első felében nagy volt a forrongás a fiatal iparművészet berkeiben. Az elégedetlenkedő fiatalság körülbelül ugyanazon sérelmeket hangoztatta, vetette az Iparművészeti Társulat vezetőségének, választmányának szemére, mint amit az azután következő forrongók.

Alulírott nagyon bátor legény hírében állhattam, mert az elégedetlenek engem választottak be a társulat választmányába, hogy az iparművészifjúság érdekeit képviseljem az ott helyetfoglaló öregurakkal, közömbösökkel, meg nem értőkkel szemben.

Beállítottam az ülésekre és árgusszemekkel kerestem az „ellenséget“.

Az öreg urak kedvesen fogadtak, bekapcsoltak a munkába és minden józan prozopiciómat örömmel vállalták. Egy szóval azt tapasztaltam, hogy itt tart karokkal várják a lelkes fiatalokat.

Ez a szellem tradicionális az Iparművészeti Társulatnál, mely a magyar kultúra egyik erős pillére.

Én pedig, az egykori heves ifjú, kalaplevéve gondolok vissza a kidőlt régiekre, kiket megostromolni jöttem...
TELCS EDE.

Nem szokásom a múltba tekinteni, sőt a Ma is kevésbé érdekel. Mintha a lelkemből írta volna a költő: „Útálom a Mát, ezt a holtat“ s minden gondolatom csak a „szent, titkos Holnap“.

Ezért nincsenek emlékeim. Csak, ha fölpiszkálnak, akkor emlékezem.

Emlékezem egy nemes arcélú s még nemesebb lelkű ifjú öregúrra. Hőfehér szakállá szelíden kuszorúzta gyermekdeden mosolygó arcát. Drága jóbarátom, felejthetetlen mesterem, szellemi apám ott ült minden áldott nap, ugyanazon kávéházi széken s a nagy tüköruvegen át kibámult az előtte nyüzsgő utcai életre.

Közismert alakja hozzátartozott az Andrássy út képéhez, tradíciójához.

Egész művészcsoport sereglett mindig körülötte s áhitattal hallgatta szavát. Pedig inkább szófukar volt s legkevésbé szónok. De prófétai ihlet sugárzott minden szavából s ragyogó apró szeméből, mikor a kialakuló nemzeti művészetről beszélt, melynek ő rakta le „félénk“ alapkövét. (Milyen merészek voltak e „félénk“ alapkövek!) Sok híve, követője,

utánzója akadt. Követték meggyőződésből, egyéni varázsának szuggesztív hatása alatt.

Én mindezek fölött, még azon tudományos, filozófiai elgondolás alapján is, melyet ma is fenntartás nélkül vallok, hogy az országonként el-különböző nemzeti művészet kialakulván, még a mai internacionális levegőben is, kikerülhetetlen történelmi szükségesség.

*

Az egykori lelkesedést felváltotta egy mindennel megalkuvó opportunitás. Nines művészi meggyőződés, csak pár tucat snob személyes divatú változásához való alkalmazkodás. Akik hajdan még cipőtalpukat is tele tulipánozták, éveken át rossz, barokknak nevezett imitációkkal árasztották el az országot, most pedig a nyugat túlzó „racionalistáit“ majmolják — kritika nélkül. Imitáció, imitáció!

Semmi eredeti, egyénien nemzeti vonás. Ezen a zürzavarosan kozmopolita, karakter nélküli Budapesten alig látni egy-két szemernyit az országnak, népnek lelkéből, melyből minden igaz művészetnek sarjadni kellene. Azért végül mégis csak Lechnernek lesz igaza.

*

A „Magyar Iparművészet“ egyedül tartja még a zászlót. Tartja, folyton gyengülő kézzel. Mert lehetetlen a kis, alkalmazott művészeti ágakkal irányítani a monumentális művészetek fejlődési útját.

Ellenkezőleg, mindig az építészet volt a korszak-és stílusalkotó.

A „Magyar Iparművészet“-nek, ha igazán akarja célját szolgálni, nem szabad a betűhöz ragaszkodva, csak „ipar“-művészettel foglalkoznia. Bele kell kapcsolódnia az életbe, többet törődni az építészettel (mint ahogy építészeti folyóiratok közölnek berendezéseket, sőt egyes ipartárgyakat is). Ezután ismét azzá lehet, ami egykor volt: izzó, lelkes művészcsoportok központja, zászlóvivője.

Emlékezem.

VÁGÓ JÓZSEF

Kegyelettel ápolom az emléket annak az időnek, amidőn abban a ritka szerencsében részesültem, hogy Ráth György szűkebb gárdájának tagja voltam és egész valómmal büvkörében éltem. Magam előtt látom, amint az ezredéves kiállítás után, az akkor már erős lendületnek indult iparművészeti mozgalmak élén fáradhatatlanul buzgókodik, hogy az iparművészet kitűnőségeit és a gyakorlat embereit összehozza, s híveket toborozzon a magyar iparművészeti törekvések számára. Korának egyik hatalmas, eredeti egyénisége volt. Küldetése volt, hogy a magyar iparművészet nagy munkájában hathatósan közreműködjön. Ő nemcsak életében kívánt alkotni, hatni és gyarapítani, hanem a maga eszméinek és törekvéseinek a jövőben fokozódó érvényre juttatása révén is akart szolgálatot tenni a magyarságnak, amelyen odaadó, de egyúttal előrelátó, bölcs szeretettel csüggött. Szerette az ifjúságot; munkatársaiért mindent tenni kész. A tehetséget, az iparkodást minden tőle telhető módon támogatta; az iparművészeti irodalmi munkásságot, amely téren maga is maradandó beesű műveket alkotott, megkönnyítette és elő-

segítette. Amint egész élete szakadatlan munka volt a jóért, szépért, igazságért és a haza üdvéért, úgy halálában is arra törekedett, hogy belőle haszon háramoljék a szegény magyar hazára.

VIG ALBERT

• K R Ó N I K A •

PETROVICS ELEK KITÜNTETÉSE. Szépművészeti múzeumunk kiváló főigazgatóját újabb kitüntetés érte a napokban. A francia köztársaság elnöke a becsületrend lovagjává nevezte ki. Ezzel a figyelmességgel nyilvánvalóan azokat az érdemeket kívánták honorálni, melyeket az ő vezetése alatt álló nagyszerű intézmény a francia festészet és grafika köréből vett kiállításaiival a klasszikus francia kultúra elmélyítése érdekében cselekszik. A hosszú betegségéből lábadozó Petrovicsnak barátai és tisztelői meleg szerencsekívánatokban fejezik ki a kitüntetés alkalmából az ő személyéhez való ragaszkodásukat és szeretetüket.

SZEMÉLYI HÍREK. Berán Lajos az ő nemes és finom plakettművészetével már sok tisztelőt szerzett magának. Nemesak itthon, de külföldön is nagyraértékelik az ő lapidáris, egyéni éremstílusát. Most újabb kitüntetésben részesült. A Képzőművészek Egyesülete nemrég rendezett jubileumi kiállításán a szobrászművészeti nagy aranyérmét neki ítelték oda. Berán működése szorosan összefügg az iparművészettel s lapunk örömmel ragadja meg az alkalmat, hogy a kitűnő kispasztikusnak ezt a kitüntetését a művészet barátai tudassa.

Pogány Móríc építész az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat építészeti díját nyerte el. Méltó és igen tevékeny építész ért ezúttal az elismerés, akinek nemesak az iparművészetünk multja, de Budapest és a vidék középítkezése körül is el nem évülő érdemei vannak. A Nemzeti Színház monumentális tervével, valamint sok és érdekes családi ház építésével egyképen rászolgált a kitüntetésre.

Hajós Alfréd ugyanezen alkalommal a Képzőművészeti Társulat részéről dícsérő elismerésben részesült. Hajós érdemeit a fedett uszoda révén és egy sereg kiváló sportépület terve nyomán itthon és külföldön a legkiválóbb szaktekintélyek is többször elismerték.

ÜNNEPI KIÁLLÍTÁS. Negyvenéves fennállását ünnepelte a most mult esztendőben a Magyar Képzőművészek Egyesülete. Ezt a jelentős dátumot előkelően nagyvonalú kiállítás tette emlékezetessé. A társulat nagy alapítóinak s elhalt, valamint ma is tevékeny tagjainak legjáva munkáit megfelelő csoportokba foglalták össze s ahhoz stílusos keretet is teremtettek. A Műcsarnok termeit Györgyi Dénes tanár tervei szerint ennek a kiállításnak tartamára átépítették s valósággal újjászületett kiállítócsarnok fogadta már az első nagyteremben a látogatókat. A megoldást, mely az oszlopsoros folyosó képzésével kitűnő tagolást és remek perspektívát adott a belépőknek, általános tetszéssel fogadta

a közönség. Az idén kiosztásra került két építészeti aranyérem közül az egyik Györgyi Dénesnek ezt az alkotását, valamint számos jeles tervét s gazdag művészi multját jutalmazta meg. Ugyanekkor a másik aranyérmét dr. Hüttl Dezső műgyetemi tanárnak ítelték oda. Az egyhangú határozattal odaítélt két fényes kitüntetés művészi körökben is nagy helyesléssel találkozott.

ZSOLNAY. Az Iparművészeti Társulat történetének legszebb ünnepnapjai szorosan egybefonódnak a nagy pécsi keramikusnak, Zsolnay Vilmosnak emlékével. Hatvanöt évvel ezelőtt vette át az apja által alapított kőedénygyárat, amelyben csakhamar a díszedények gyártására tért át. A perzsa, kínai s egyéb orientális díszű keramiai munkák először az 1873. évi bécsi kiállításon keltek nagy feltűnést. Öt évvel később már újabb s újabb technikai eljárásokkal és népies fajanszainkra emlékeztető motívumokkal vonta magára a párizsi kiállítás közönségének figyelmét. Később a Wartha Vincével együtt tökéletesített eoizin-edények csodás lüsztere előtt álltak elragadtatással a kül- és belföldi kiállításlátogatók. Negyven év óta ezek a fémfényű edények a világpiac minden táján dícsőséget szereznek a magyar névnek. Oltárokat, kutakat, épületdíszeket készítettek Zsolnay keramiai díszanyagából s a Lechner-féle magyaros építészet virágzása idején nevét az úttörő nagy építész munkásságával együtt emlegették. A Pécsen lévő Zsolnay-múzeum a gyár egész munkásságát tanulságos módon szemlélteti és bemutatja a nagy mester két leányának, Sikorszky Zsolt és Mattyasovszky Zsolt Teréznek díszes munkáit is, amelyeket apjuk segítőtársaiként hoztak létre a nagyhírű üzemben. N. P.

VIDÉKI MOZGALMAK. Miskolc városa igen érdekes újítást kezdeményezett. Időnként művészeti kiállítást rendez antik iparművészeti emlékekből. Most volt az első ilyenmű kiállítás, melyen a régi miskolci családok antikvitásait mutatták be, túlnyomórészt bútorkat és porcellánokat.

Sopron idei nyara kétségkívül a legelőkelőbb színvonalú szórakozást fogja nyújtani az Ausztria felől jövő idegeneknek. Május 26-án nyílik meg a művészeti és történelmi kiállítás, melynek anyagát immár évek óta gyűjtik és készítik elő a kiállítás rendezői.

A különböző vidékek gyöngyösbokrétái igen jó vonzóerőnek bizonyulhattak az utóbbi években. Ahány filléres vonat lesz az idei nyáron, mindegyikhez fog csatlakozni egy helyi gyöngyösbokréta. Eddig a következőket sikerült feljegyezni: Mohácson sokácbokréta, Gödöllőn egyszerű gödöllői, Baján bácskai, Szombathelyen vasi, Pécsen baranyai, Kalocsán kalocsavidéki, Kecskeméten híros, Zalaegerszegen zalaegerszegi gyöngyfűzér, Balassagyarmaton pedig palócbokréta. És természetesen Gyöngyösön gyöngyösbokréta.

A somogy megyei Karádon népies és magyaros motívumú háziipari termékek készítésére indított Igmándy-Hegyessy Lászlóné mozgalmat s máris mintegy 2—300 asszonyt foglalkoztatnak az ottani műhelyben, akiknek munkáit a környék városai is szívesen vásárolják.

• PÁLYÁZATOK

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEK 1935. ÉVI CÍMLAPPÁLYÁZATÁNAK EREDMÉNYE. 1934. évi december 19-én tartotta meg a bírálóbizottság a Magyar Iparművészet címlappályázatának zsűrijét s bizvást elmondhatjuk, hogy az eredmény igen kiváló volt. Hatvankilenc pályázó összesen 101 pályatervet küldött be, s ezek legnagyobb része igen jól oldotta meg a feladatot, úgyhogy a bírálóbizottság munkája nem volt könnyű. A társulat bírálóbizottsága azonban a leglelküsemrebben látta el feladatát s döntését alábbiakban közöljük.

A három, egyenkint 100 pengős díjat Antal Tibor „Dunagyöngye“, Tancsik Mihály „Tamás J.“ és Véghe Gusztáv „Péterke“ jellegű tervei nyerték el. Kivitelre Tancsik Mihály „Tamás J.“ jellegű terve került s folyóiratunk mostani számát már az ő művészi címlapja díszíti.

A magyar grafika színvonalának emelkedéséről, grafikusaink kitűnő, artisztikus megérzéseiktől áthatott munkájáról tesz tanuságot ez a pályázat, amelynek eredménye a Magyar Iparművészetnek egy művészi kvalitású címlapot juttatott.

A MAGYAROS BLÜZHÍMZÉSMINTA-PÁLYÁZAT EREDMÉNYE. Január hó 31-én ült össze a társulat bírálóbizottsága — mely ez alkalommal szakemberekkel egészítette ki magát — Helbing Ferenc m. kir. kormányfőtanácsos, az Orsz. Magy. Kir. Iparművészeti Iskola igazgatójának elnökletével, hogy a Fonal és Hímzőipar Rt. felkérésére kiírt magyaros blüzhízmintaminta pályázatára beérkezett műveket elbírálja.

Örömmel állapította meg a bírálóbizottság, hogy 89 pályázótól összesen 248 pályamunka érkezett be s ezek nivója már eleve is biztosítja a pályázat jó eredményét.

A bírálóbizottság a 150 pengős I. díjat Erchegyi Irén „Kati“ jellegű terve, a két, egyenként 100 pengős II. díjat ifj. Richter Aladárné „Írásos“, Fries Erzsébet „Réka“ jellegű tervei, a három, egyenként 50 pengős III. díjat pedig Karácsonyi Irén „Holnap“, Grósz Imre „Tulipán“ és ifj. Richter Aladárné „Hímzés“ jellegű pályatervének ítélte oda. Dícséretben részesítette ezenkívül a bírálóbizottság a „Lobogós“, „Kati II.“, „Virágos tavasz“, „Kököresin“ és „Réka II.“ jellegű pályatervet. A Fonal és Hímzőipar Rt. igazgatósága ezenkívül több tervet meg is vásárolt.

A beküldött pályamunkákat öt napra az Iparművészeti Múzeum 50. sz. termében állította ki a társulat a nagyközönség számára.

PÁLYÁZAT EXLIBRISRE. A nemzetközi exlibrisegyesület ez év május havában kiállítást rendez, amelyre a magyar exlibris-művészeket is meghívta. A legjobb réz-, vagy acélmetszet, a legjobb karc, fametszet és a legjobb könyvnyomat 15—15 dollárral lesz jutalmazva. Azonkívül számos elismerő oklevelet is osztanak ki.

Egy művész legfeljebb 25 lappal szerepelhet. Beküldhető bármikor készült könyvjegye, de a díjazásban csak az 1934—35. évben készültek vehetnek részt. A kiállított exlibrisek a Nemzetközi Egyesület gyűjteményébe kerülnek. A Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete felkéri mindazon művészeket, akik ezen a kiállításon részt óhajtanak venni, hogy könyvjegyeiket 2 példányban legkésőbb ez év március hó 15-i g, felragasztás nélkül, elől a művész aláírásával, dr. Arady Kálmán ü. v. alelnök címére (Budapest, IX. Kinizsi u. 10.) beküldeni szíveskedjenek. Külön lapon megadandó a művész neve, az egyes lapok előállítási módja és esztendeje.

A NEMZETKÖZI VÁSÁR ÚJÁÉPÍTÉSE. A Nemzetközi Vásárok számára, amint az ismeretes, a félszázéves Ipaesarnok mögött már épült egy kisebb modern kiállítócsarnok. De a két épület már felét sem tudja befogadni a kiállítóknak. Évről-évre pótpavilonokat és szabad standokat kell tehát állítani, melyeknek stílusbeli zavarossága ellen sok kifogás hangzott el. Ezen a bajon akar segíteni a kamara, mikor alapos előkészítés után oly egységes tervek benyújtására szólította fel építészeinket, melyek a kis kiállító városnak bizonyos harmóniát, nyugodt áttekinthetést és könnyű közlekedést biztosítanak. Legjobb építészeink nagy számmal vettek részt a tervpályázaton, mely nemrég dőlt el. A dr. Kotsis Iván műegyetemi tanár elnöke alatt álló zsűri a beérkezett 47 pályamű közül különösen 15 pályaműről állapította meg, hogy magas nívón mozognak. Az első 2000 pengős díjat azonban négy darab, egyenként 500 pengős pályamű közt osztotta meg, mivel az évről-évre változó helyzetkép és egyes kiállítók különleges érdekei amúgy sem tennék lehetővé egy végleges vásárváros megvalósítását. E négy első díjas kategóriában a bírálóbizottság a következő sorrendben adta ki a díjakat: 1. Györgyi Dénes, 2. Molnár Farkas, Fischer József és Breuer Marcell közös terve, 3. Preisich Gábor, Vadász Mihály és Medgyes László közös terve, 4. Várallyai Sándor és ifj. Lechner Jenő közös terve. Ezenkívül még egész sereg építész kapott díjakat és részesült elismerésben.

• SZAKIRODALOM •

NORVÉG KÖNYV A MAGYAR FAMETSZETRŐL. Karl Rosner. Ungarske Kunstnertresnitt. Kirste. Oslo. Csendes műhelyének magányában ül a művész a fadúc fölé hajolva. Éles vésőjével formát ad elképzelésének és álmainak. Szűkös eszközökre van kényszerítve, mert csak a fekete és fehér kölcsönös ellenhatásaival kell kifejeznie mindazt, amit mondani akar. Ha megformálta a kemény fadúcot, egy levonatot készít finom rostú, nemes, puha papirosra, hogy megláthassa és mérlegelhesse munkájának hatását.

A hajlékony, könnyű és vékony papírlap, amelyre a művész ráörögzítette tovatűnő álmait, — könnyen

elszáll távoli országokba, mint a szelek szárnyán a virágnak egy szirma.

Így került könnyen és aránylag gyorsan a németországi és németalföldi „Einblattdruck“, a „Neujahrswunsch“ távoleső országok földjére. Így jutott el a német fametszet a régi kocsiposta idejében külföldre. Az első japán fametszetek, — mint mondják, — iparcikkek csomagolópapirosaként jutottak el Európába. A kép, a szobor nehezen volt szállítható, sok gondos óvatosságot és anyagi áldozatot kívánt, — de a grafika, a könnyű finom papír olyan, mint a lepke szárnya és ha eleresztjük, maga száll oda, ahol megértőre és a formanyelvét kedvelő műbarátra talál.

Így jutott el a magyar grafikai művészet sok fiatal hajtsa a hideg északi földrészre. Oslóban, egy több mint 300 lapot felölelő kiállítás keretében a magyar grafikusok bemutatták műveiknek legjavát.

A külföldi műbarát és kiadó főleg a fametszet iránt mutat sok érdeklődést és örömmel látjuk ennek a műfajnak friss újjászületését oly hosszú tetszhalál után. Mint mindenütt, úgy hazánkban is a művészet legjobbjai nyúltak a vésőhöz és a régi nyomokat elhagyva, — új, friss erőt, új formákat hoztak ki a fa anyagából.

Rosner Károly, a jeles és finom érzésű műbíráló érdeme, hogy a magyar képzőművészeti munkák részére mindig meg tudja találni a külföldi barátokat. Rosner nagy buzgalommal, dícséretreméltó kitartással és igaz rajongással dolgozik azon, hogy a külföldön ismertesse a magyar képzőművészetet. Finom érzéssel és sok tudással válogatja össze a képanyagot és amit a maga tollából ad hozzá kísérő sorokként, az mindig találó ítélet. Mindig inkább azt az elvet vallja, hogy a mű beszéljen önmagáért, amit még hozzáfűz, az a néhány szó, az nemes és tartózkodó. Rosnernek köszönhetjük, hogy több neves, művészi folyóirat Németországban, Svédországban és Angliában több figyelmet fordít a magyar képzőművészetre és egy-egy külön számot juttatott ennek ismertetésére.

Most előttünk fekszik Rosner műve, a Kirste könyvkiadónál Oslóban megjelent nagy folió-kötet: „A magyar fametszet a huszadik században.“ A mű papirosa, typografiája és a dűcök nyomása oly tökéletes, hogy mindegyik a kiadó, aki egyszerűsmind nyomtató is, méltán büszke lehet. A 168 fametszetet kivétel nélkül az eredeti dűcokről nyomták és — ami az ilyen terjedelmes műnél ritkaság — minden egyes dűc nyomata kifogástalan. Kirste, úgy látszik, oly szakavatottsággal és oly odaadással dolgozik, mint hazánkban Kner Imre Gyomán. A metszetek elhelyezésére, a csoportosításra és rendezésre Rosner fordított sok gondot és ezt a feladatát finom ízléssel és helyes mérlegeléssel oldotta meg.

Nem dicsérhető eléggé a norvég kiadó áldozatkészsége, aki felismerően a magyar művészek alkotásainak eredetiségét és értékét, szívesen vállalta a mű kiadását, noha nem tudta, mily anyagi eredményt fog hozni ez részére. Aki jót és érdekeset nyújt, az mindig megtalálja munkájának gyümölcsét is.

Most ott fekszik Rosner műve az oslói könyvkiakatokban, az oslói múzeum könyvtárában és sok norvég műbarátnál. Ez a terjedelmes szép mű Rosner önzetlen munkássága és az ügy iránt való nagy rajongása nélkül nem született volna meg.

A magyar művészek művei így eljutottak a távoli északi országokba és így új megértő barátokat tudtak szerezni hazánknak.

Érdemes volna Rosner művét a teljes forma megtartásával, angol szöveggel itt nálunk megjelentetni, mert ez jobb szószólója lenne a magyar kultúrának, mint sok egyéb.

CONRAD GYULA

HEKLER ANTAL: A MAGYAR MŰVÉSZET TÖRTÉNETE. („Magyar Könyvbarátok“) Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. Budapest, 1934, 150 kép, 238 oldal, ára 10 P.

Hekler Antal egyetemi professzornak a közelmúltban megjelent művészettörténeti művei már ismert értékűek a magyar közönség előtt. „Az antik művészet“, „A középkor s a renaissance művészet“, „Az újkor művészet“ című kötetek az egyetemes művészettörténetben nyújtanak összefoglaló tájékoztatást. Ennek a sorozatnak záróköve a most megjelent **M a g y a r M ű v é s z e t T ö r t é n e t e** című kötet, mely a honfoglalástól kezdve napjainkig, a legújabb kutatások eredményeit is figyelembe véve, tárgyalja a magyar földben gyökerező alkotó erők nagyszerű megnyilatkozását; hazai művészetünk történetét. Mint az előző köteteket, a Magyar Művészettörténetet is egyedülálló jellegűvé teszi az ismertetés szempontjainak újszerűsége.

Nem könnyű dolog letérni a már kitaposott, kényelmesen járható ösvényekről, mégis elengedhetetlen — mint Hekler új könyvének tanúsága bizonyítja —, mert a magyar művészettörténet modern feldolgozása megkívánja a merőben újszerű szempontok figyelembevételét.

Ez az úttörő feldolgozás óriási munkát igényelt, ami megmutatkozik a könyv pompás illusztrációk anyagában is.

Az újszerű szempontok jogosultságát bizonyító, eddig ismeretlen emléanyag gazdag sorozata már a középkor és a renaissance tárgyalásánál is meglepő. A kassai kálvária Mária-szobra és a zala-szentgróti Madonna-szobor s az architektonikus emlékek kiemelkedő példái e sornak, de igazi káprázatos gazdagságát a külső és belső kvalitásokkal ékes, eddig ismeretlen emlékeknek, a barokk művészetet tárgyaló fejezetben találja meg az olvasó. E fejezet az újabb összefüggések megvilágításával és sejtetésével, eddigelé homályban rejtőző mesterek és műveik biztos levéltári adatok alapján való megállapításaival az érdeklődést a legmagasabbra fokozza. A magyar barokk megértéséhez, méltatásához és kutatásához az eddigi irodalom összesen nem tett annyit, mint ez a szintézis, amely az anyaggyűjtés munkájának jelentékeny részét is kénytelen volt vállalni. Mindehhez járul Heklernek színes, fordulatos témákhoz, tárgyakhoz simuló s a felkeltett érdeklődést teljes mértékben kielégítő szuggesztív stílusa is, melyet már előző kötetében is megismert az olvasó. A „Magyar

Könyvbarátok“ nagy szolgálatot tettek a magyar kultúrának e könyv kiadásával s a szép nyomdai kiállítás méltán dícséri a Királyi Magyar Egyetemi Nyomdát.

GÁBORJÁNI SZABÓ KÁLMÁN KÖNYVJEGYEI. A Magyar Exlibrisgyűjtők és Grafikabarátok Egyesülete adta ki ezt a finom hatású, szép tipografiájú, művészi tartalmú könyvet.

Gáborjáni Szabó fametszetű könyvjegyeit találjuk itt összegyűjtve e könyvben, amely kitűnő áttekintést nyújt az ő modern meglátású, értékes grafikai képességeinek.

Gáborjáni Szabó fametszettechnikájú könyvjegyei erőteljes, fekete-fehér folthatásúak. Rajzuk kevés eszközzel s biztos vonalvezetésével világít ki a fekete alaphól és érvényre juttatja a fametszet sajátos karaktereit és stílusát. Témái változatosak, bár fantáziája erősebb is lehetne. Figurális rajzai pedig sok tekintetben a szokott formalizmust mutatják.

A könyv szép kiállítása Nagy Károly és Társai Grafikai Műintézetének (Debrecen) elsőrendű munkáját dícséri. **H.**

AZ ORSZ. MAGY. KIR. KÉPZŐMŰVÉSZETI ISKOLA ÉVKÖNYVE, 1933—34. Szerkesztette dr. Ferenczy József főtitkár. Érdekes tájékoztatást ad ez az évkönyv a Képzőművészeti Főiskola utolsó tanítási évről, a tanárok és növendékek működéséről, a tanárok és növendékek névsoráról stb., stb. Az iskola által elért eredményeket, sajnos, nem közli illusztrációkban is, pedig ez méltán érdekelné a művészeti oktatókat.

A szép kivitelű évkönyv az Attila Nyomdában készült.

MOLNÁR C. PÁL 30 EREDETI FAMETSZETE CYRANO DE BERGERACHÓZ. ROSNER KÁROLY TANULMÁNYÁVAL. (Officina könyv. Löbl Dávid és Fia nyomása.) Molnár C. Pált, a fametszőt nem kell felfedezni. Számptalan kitűnő munkával vívta ki magának a pozíciót a képzőművészet és a grafika terén. Cyrano illusztrációi csak újabb bizonyítékai művészi kvalitásainak, amelyeket az „Angyali üdvözet“, a „Magyar Legendárium“ klasszikus hatású metszetei és még sok-sok más művészi teljesítménye bizonyít.

Kitűnő művésze ő a fametsző vésőnek. A korhú hangulatok, artisztikus formák nagymestere. A fametszet karakterét elsőrendű technikai készséggel juttatja érvényre.

E pompás kiállítású könyv, melynek szövegrészében Rosner Károly, a kitűnő grafikai szakíró nagy szakértelemmel megírt tanulmánya méltó kíséretet ad e fekete-fehér szinfóniának. Nagy örömet fog szerezni ez a könyv a magyar képzőművészet barátainak. **H. L.**

SZEGEDI KIS KALENDÁRIUM 1935. Kiadja a Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma, Szeged. Hatodízben jelenik meg ez a kedves kis könyvecske. Az eddigi megjeleneteket is örömmel lapozgattuk s szeretettel fogadjuk ezt is. A szegedi fiatal művészek és írók szeretetteljes és lelkes munkájának eredménye ez az artisztikus megjelenésű kis naptár,

amelyben Balla Péter gyűjtötte össze a bukovinai csángó népdalok legszebbjeinek szövegét és kótáját s Buday György, a kitűnő grafikus illusztrálta őket.

Kedvesek és meghatóak ezek a dalok s Buday György nagy szeretettel, ízléssel és művészi kézzel illusztrálta azokat. Buday művészi képességeit régebbi munkáiból jól ismerjük s úgy hisszük, mindenki, aki kezébe veszi ezt a szép kiállítású naptárt, örömet fogja lelmi benne. **H.**

ARÖGZÍTETT ADÓ FELMONDÁSÁRÓL és az új adóbevallásról szól dr. Vargha László jog- és államtudor, hites könyvszakértő, az Adó és Könyvvitel főszerkesztőjének „Hogyan kell az adóbevallást elkészíteni“ című könyve. Ára 1.50 pengő. Megrendelhető: Budapest, IX. Ferenc körút 37., az Adó és Könyvvitel kiadóhivatalában.

• KIÁLLÍTÁSOK •

TÁRSULATUNK IPARMŰVÉSZETI ÉS HÁZI-IPARI KARÁCSONYI VÁSÁRA, mely 1934 december 4-én nyílt meg és 1935 január 6-án zárult, kitűnő erkölcsi és — a mai nehéz időket, súlyos viszonyokat tekintve — igen szép és kielégítő anyagi eredménnyel is zárult. A tavalyihoz képest a forgalom mintegy 40 százalékkal emelkedett, társulatunk nagyszabású propagatív működése és a kiállított anyag elsőrendű volta következtében. A beküldött kiállítási anyagot háromszor kellett utána pótolni, oly nagy keletnek örvendett.

1934 december 4-én délután 6 órakor nyitotta meg ünnepélyes keretek között a kiállítást a M. Kir. Technológiai és Anyagvizsgáló Intézet kiállítási termeiben dr. Fabinyi Tihamér kereskedelemügyi miniszter képviselőjében dr. báró Kruchina Károly miniszteri tanácsos, akit a társulat választmányja élén az elnökség fogadott. Ligeti Miklós szobrászművész, társulatunk alelnöke üdvözölte a miniszter képviselőjét s üdvözlő szavaival a magyar munka, a magyar feltámadás és élni akarás nagy gondolatát hirdette. Dr. báró Kruchina Károly válaszában nagy örömeinek adott kifejezést a magyar iparművészek és háziiparosok kiváló teljesítményeinek eme pompás bemutatója felett s elismerő szavakkal méltatta a társulatnak a magyar iparművészet és háziipar érdekében kifejtett nagy és önzetlen munkásságát, majd nagy élvezettel szemlélte meg a vásárt. A megjelent előkelőségek között ifj. dr. báró Wlassics Gyula kultuszminiszteri államtitkárt említjük meg, aki szintén a legnagyobb elragadtatással nyilatkozott a társulat karácsonyi vásáráról.

A művészi s egyszerűségében mégis kitűnően ható installációt Csavlek András iparművész tervezte, aki a kiállítás rendezőivel, Lakatos Arthúr kiállítási bizottsági elnökkel s a bizottság előadójával, Urbányi Vilmossal együtt szeretettel végezte a rendezés nehéz munkáját.

Igen érdekes és kedves részei voltak az installációnak azok a dekoratív festmények, amelyeket Basilides Barna és Fáy Aladár festő-

művészek művészi elgondolásainak artisztikus eredményei. A lépcsőházban Ohmann Béla modernségre mellett meghatározó és szép Madonna-szobrában gyönyörködhetek a látogatók.

A vásár látogatottsága rendkívül nagy volt. A magyar középosztály legnagyobb része ott szerezte be karácsonyi ajándékait. Augusztó királyi hercegasszony és társulatunk elnöke, dr. Vitéz József Ferenc királyi herceg szintén megtisztelték magas látogatásukkal a vásárt és örömmel szemléltek a kiállított tárgyakat, sőt igen sokat vásároltak is.

A mai rendkívüli, súlyos idők dacára, a társulat igen nagy súlyt fektetett arra, hogy a vásáron az iparművészek és háziiparosok minél jobban értékesíthessék műveiket. S az a nagy munka, amelyet a társulat végzett, az a körülmény, hogy a tavalyinál jóval nagyobb volt a forgalom, valamint az elért eredmény bizonyítja, hogy a belső minőség mindig meghozza a maga gyümölcsét s a vásárló közönség is mindinkább felkarolja a magyar iparművészek és háziiparosok elsőrendű termékeit.

OSZTRÁK ÉREMMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS. A Magyar Éremkedvelők Egyesületének eredményes bécsi bemutatkozását és látogatását viszonozza az Osztrák Éremművészek Szövetsége az Országos Magyar Iparművészeti Múzeumban rendezett reprezentatív kiállításukkal. A most élő mesterek művein kívül a múlt század három negyedikének válogatott remekeit is bemutatják, úgy hogy a modern érem- és plakettművészet fejlődése töretlenül vonalban bontakozik ki szemünk előtt. A 25 művésztől bemutatott mintegy 350 alkotás számos magyar vonatkozása miatt is a legnagyobb érdeklődést kelti. Boldogan szemléljük közöttük Stefan Schwartz és Anton Rudolf Weinberger műveit, a magyar földről származó két mester remekét, kik Ausztriába telepedve, az osztrák művészet legmagasabb régióiban szárnyaltak. A többi mester művei sorában is lépten-nyomon találunk magyar vonatkozású, többnyire magyar kiválóságokról készített darabokat.

Az osztrák érmek hűséggel tükröztetik nemzeti művészetük saját hagyományainak szorgos ápolását. Minuciózus portrék tanuskodnak a bécsi iskola hatásáról és kisugárzásáról. A letűnt generáció legnagyobb mestere Anton Scharff. Rudolf Marschall művészete egyenes eredője a bécsi iskolának. Negyedszázaddal ezelőtt ragyogott legnagyobb fényében. Nevesebb hadvezérek portréit ábrázoló és híresebb ütközeteket örökítő plakettjeit a világháború alatt katonasapkáinkon hordtuk. Arnold Hartig művei is a bécsi iskolába sorozhatók. Az osztrák éremművészet ebben a részében kapcsolódik a francia plakettművészetéhez. Míg nálunk a francia művészet döntően hat akkori fiatal mesterreinkre s Beck Ö. Fülöp művészetén keresztül termékenyen formálja át s magasbalendíti a magyar éremművészetet, addig a francia hatás az osztrák éremművészetben csak sporadikus jelenség.

Az osztrák éremművészet mai szakaszában — kevés kivételtől eltekintve — száraz, manirista, konzervatív. Reprezentatív kiállításuk ennek elle-

nére sem veszt jelentőségéből. Szép és tanulságos eseménye művészeti életünknek. Létrehozásán főleg dr. Farkas Zoltán, az Éremkedvelők agilis főtitkára fáradozott.

A megnyitáson megjelent előkelőségek előtt Procopius Béla éremkedvelőegyesületi alelnök nagyhatalmú beszédben mutatott rá az osztrák és magyar éremművészet bensőséges kapcsolataira. A kiállítás sikerének előmozdításában August Loehr egyetemi tanár s múzeumigazgató és Arnold Hartig is nagy érdemeket szerzett.

M. S.

RAHMER MÁRIA KIÁLLÍTÁSA. Műhelykiállításoknak mindig megvan a sajátos bájuk. A kemence közelsége, az anyagot formáló kezek serény munkája fokozta annak az atmoszférának érdekességét, melyben Rahmer Mária mostani kerámiai kiállítását rendezte. Az ő figurái barokkos mozdulatművészetükkel amúgy is különleges levegőben élnek. Ebben a légkörben különös áhítat és különös vidámság úszkál. Egyik fülkében csupa népies szent figura, melyekből primitív pásztorok éneke zeng felénk. Másutt polcok tele a vidám jazz-énekesek furesa grimaszaival. Egy darabka világáros és egy darab gyermeki álomvilág — ez valósul itt meg az iparművésznő formáló kezei alatt. Helyenként talán kicsit a túlzásig elnyújtott mozdulatok és feleslegesen hangsúlyozott díszek. Az egyszerűség, az elhagyások művészete még ezután következik. Rahmer Mária kerámiájában. De bizonyos, hogy máris van stílusa, mely megragad az emlékezetben és amely erős visszhangot kelt a közönségben.

A kiállítás anyagából legközelebbi számunkban közlünk illusztrációkat.

N.

• T Á R S U L A T I • • K Ö Z L E M É N Y E K •

A TÁRSULATUNK KEBELÉBEN FOLYTATOTT MUNKÁ fontosabb eseményeiről az alábbiakban számolunk be.

1934 november 8-án a társulat választmány a tartott ülést, amelyen résztvettek Bodon Károly, Grabowiczky Leon, Helbing Ferenc, Hosszú István, M. Kiss Erzsébet, Lakatos Arthur, Ligeti Miklós, Major István, Mátrai Lajos, Megyer Meyer Antal, Nádler Róbert, Ohmann Béla, dr. Pacher Béla, ifj. Richter Aladár, Seenger Béla, Szabó Rezső, Szablya Fischauf Ferenc, Szablya János, dr. báró Szalay Gábor, dr. Szalay Emil, Szukováthy István, Teles Ede, dr. Ugron Gábor, Urbányi Vilmos, Zrinszky József, Helbing László titkár és Deák István mérnök.

Seenger Béla elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Napirenden kívül, bejelentette hogy Végh Gyula választmányi és igazgatósági tagságáról lemondott. Javaslatára a választmány e lemondást őszinte sajnálattal vette tudomásul, s neki a társulat iránt mindig tanúsított értékes támogatásáért jegyzőkönyv-

ben mondott köszönetet. Helbing László titkár a folyó ügyeket ismertette. Bejelentette, hogy a kereskedelemügyi minisztérium két ízben rendelt 2—2 oklevelet fiatal iparművészeknél, majd jelentést tett a társulat taglétszámáról és felolvasta az új tagnak jelentkezők neveit. Jelentését a választmány egyhangúlag elfogadta és a felolvasottakat a társulat tagjai sorába felvette. Deák István mérnök a háziipari ügyekről tett jelentést. Jelentette, hogy a társulat a háziiparosok nagyrészenek kívánságára engedélyt kért és kapott kismennyiségű japán selyem behozatalára, aminek következményeképpen a magyar selyem beszerzése olcsóbbá vált. Szukováthy István kérte, hogy csak magyar árut dolgozzanak fel a háziiparosok, hogy állandóan egyforma minőségű árut szállíthassanak. Szablya János ügyvezető alelnök bejelentette, hogy a tárgyalásoknál a társulat a százszázalékos magyar anyag mellett foglalt állást, de a japán anyagbehozatalt, mint kényszermegoldást, el kellett fogadni. De az árakat is kedvezően befolyásolta ez a behozatali engedély. Dr. Ugron Gábor szintén a magyar anyag felhasználása mellett szólalt fel, megjegyezve, hogy kismennyiségű külföldi anyag nem fogja a magyar termelést különösebben érinteni. Deák István mérnök jelentette, hogy a társulat kérésére a pénzügyminisztérium egységes leszámolási kulcsot állapított meg a háziipari hímzések vámelőjegyzésben kikészített áru elszámolásánál, ami a vámkezelést erősen megkönnyítette. Szukováthy István kérte a társulatot, hogy a vámkezelési eljárás megkönnyítése érdekében tegyen lépéseket. Az, hogy a társulat megbízottja intézi el a háziiparosok vámügyeit, költséges eljárás kisembereknek. Ügyvezető alelnök bejelentette, hogy személyesen fog eljárni és megvizsgálni a vámkezelési eljárást. Deák István mérnök jelentette, hogy újabb keretet kértünk a Magyar Nemzeti Banktól a zárolt pengő értékesítésére, ez ügyben a tárgyalások még folynak s felhatalmazást kért az elnökség részére végleges megállapodás létesítésére, melyet a választmány megadott. Jelentette, hogy a Rio de Janeiro-i kiállításról küldött jelentés szerint a kiállítás magyar része megnyílt és igen nagy érdeklődésnek örvend. Tudomásul szolgált. Jelentette, hogy a kereskedelemügyi minisztérium hathónapi időtartamra 3 gépészmérnököt — akik idővel háziipari felügyelők lesznek — osztott be a társulathoz gyakorlatra. Ifj. Richter Aladár kérte, hogy a társulat hasson oda, hogy a jövőben a háziipari felügyelők lehetőleg iparművészek közül kerüljenek ki, mint-hogy ezek erre az állásra megfelelő képességgel bírnak. Elnök, többek hozzászólása után, határozatilag mondotta ki, hogy ezt a javaslatot feliratban fogja közölni a társulat a kereskedelemügyi minisztériummal. A választmány a háziipari ügyek jelentését elfogadta. Ezek után titkár felolvasta Szablya Frischauf Ferenc tiszteletbeli alelnök javaslatát, amelyben az Iparművészeti Iskolát végzett legjobb növendékek — minden szakból egy — 3 évig ösztöndíjként élvezhessék a társulat tagságát. Többek hozzászólása után az elnök bejelentette, hogy a választ-

mány a javaslatot át fogja dolgozni s azt a legközelebbi ülésen ismerteti. Helbing Ferenc, az Iparművészeti Iskola igazgatója, előre is köszönetét fejezte ki a választmánynak ezen ösztöndíj felajánlásáért. Urbányi Vilmos a karácsonyi vásár előkészületeiről tett jelentést. Az installációt Csavlek András fogja tervezni s a vásár a Technológián fog megrendeztetni. A megnyitás előreláthatólag december 4-én lesz. Az anyaggyűjtési felhívások kimentek. Tudomásul szolgált. Ügyvezető alelnök ismertette a nyíregyházi kiállítás ügyét. A kiállítás rendezési munkáit Lakatos Arthur, a kiállítási bizottság elnöke, Urbányi Vilmos, a bizottság előadója és Payer József építő iparművész, az installáció tervezője, végezték. Az installációt Kállay István iparművész végezte. A Szabolcsvármegyei Bessenyei Kör — amelynek meghívására a társulat a kiállítást megrendezte — igen nagy megértéssel támogatta a kiállítás ügyét. A kiállítás a nyíregyházi Koronaszálló termeiben volt s a megnyitásra sokan utaztak el a filléres gyorsal. A megnyitás előtti napon dr. Nádai Pál tartott előadást a magyar iparművészetről. A kiállítást elnök urunk, Öfensége dr. vitéz József Ferenc királyi herceg nyitotta meg. A látogatók száma mintegy 6000 volt. Javasolta, hogy a választmány mondjon mindazoknak köszönetet, akik a kiállítás létrejöttének segítségére voltak. Elnök határozatilag mondotta ki, hogy a kiállítási ügyekről szóló jelentéseket a választmány egyhangúlag elfogadta és jegyzőkönyvben mondott köszönetet dr. Spányi Géznak, a Bessenyei Kör főtitkáranak, Lakatos Arthurnak, Urbányi Vilmosnak, dr. Mikecz Ödön főispánnak, dr. Virányi Sándor alispánnak és dr. Benes Kálmán polgármesternek, valamint Payer Józsefnek, Belányi Rudolfnak és Kállay Istvánnak, hogy oly nagy szeretettel és eredménnyel dolgoztak a kiállítás érdekében. Lakatos Arthur társai nevében is meleg szavakkal köszönte meg a meg-tiszteltetést, majd elnök, több tárgy nem lévén, az ülést bezárta.

1934 december 3-án a társulat bíráló-bizottsága tartott ülést, amelyen jelen voltak Helbing Ferenc, Lakatos Arthur, ifj. Richter Aladár, Szablya János, Urbányi Vilmos és Helbing László titkár.

Helbing Ferenc elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a mai üléstárgy a karácsonyi vásárra beküldött anyag felülbírálása. Felkérésére a bizottság gondos és lelkiismeretes munkával átvizsgálta a beküldött anyagot s a meg nem felelő tárgyakat kiselejtezte. Ezek után, több tárgy nem lévén, az ülést bezárta.

1934 december 11-én a társulat kiállítási bizottsága tartott ülést, amelyen megjelentek Houba Károly, Kórody György, Lakatos Arthur, Ligeti Miklós, M. Kiss Erzsébet, Mátrai Lajos, dr. Procopius Béla, Szablya János, Ohmann Béla, Urbányi Vilmos, Vágó Dezső, Vass Béla, Zrinszky József és Helbing László titkár.

Lakatos Arthur elnök üdvözölte a

megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a társulat karácsonyi vásárát december 4-én nyitotta meg a kereskedelemügyi miniszter nevében dr. báró Kruchina Károly miniszteri tanácsos és a vallás- és közoktatásügyi miniszter nevében dr. báró ifj. Wlassics Gyula államtitkár. A kiállítás igen szépnek indult s azt Augustza királyi hercegasszony is megtekintette. Szablya János ügyvezető alelnök javasolta, hogy a kiállítási bizottság mondjon köszönetet Lakatos Arthurnak, Urbányi Vilmosnak, Ohmann Bélának, Fáy Aladárnak, valamint Csavlek Andrásnak, aki az installációt tervezte, az általuk végzett szép munkáért. Elnök társai nevében is megköszönte a megtisztelő javaslatot. Ügyvezető alelnök bejelentette, hogy a vallás- és közoktatásügyi minisztérium Bécsben népművészeti és iparművészeti kiállítást szándékozik rendezni az osztrák kormány segítségével s a rendezésben a társulatot az Österreichischer Kulturbund fogja támogatni. A néprajzi anyagot a Néprajzi Múzeum fogja összegyűjteni. A feladat a társulat erejét nem haladja meg s az anyagiak is biztosítva vannak. Ezek után részletesen ismertette a kiállítás elgondolását. Urbányi Vilmos azt javasolta, hogy az installáció terveit pályázat útján szerezzék be a társulat. Többek hozzászólása után elnök titkos szavazást rendelt el az installáció tervezőjének személyét illetőleg, melynek eredményeképpen a kiállítási bizottság elhatározta, hogy a választmány elé terjeszti, mint az installáció tervezőjét, javaslatképpen Györgyi Dénes, Urbányi Vilmos és Kórody György személyét. Ligeti Miklós javaslatára az anyagösszegyűjtő bizottságba Lakatos Arthurt, Ligeti Miklóst, Kórody Györgyöt, Ohmann Bélát, Urbányi Vilmost s a kiállítás leendő rendezőjét választotta be, majd ezek után, több tárgy nem lévén, az elnök az ülést berekesztette.

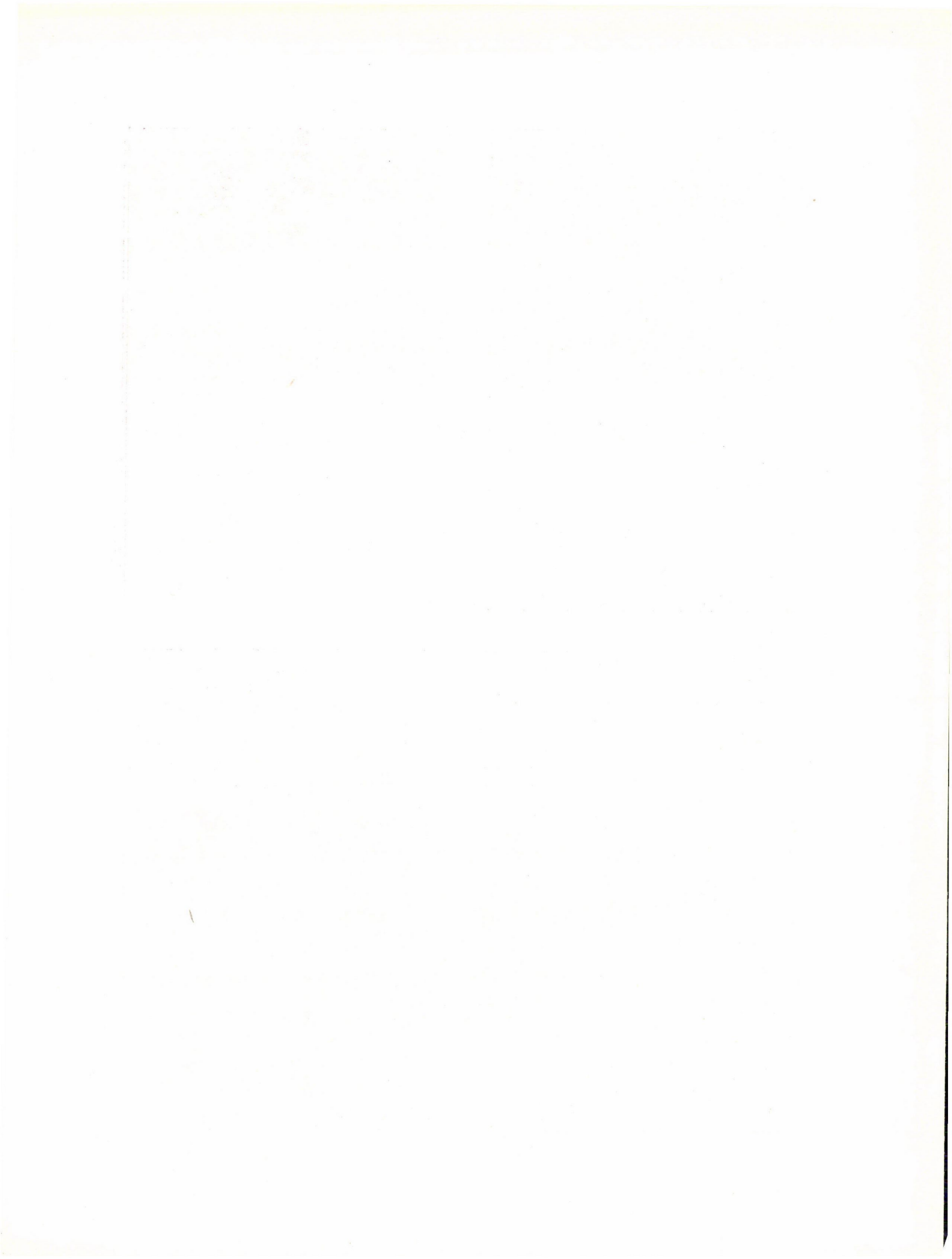
1934 december 13-án az igazgatóság és a gazdasági bizottság tartott ülést, amelyen jelen voltak Bodon Károly, Ligeti Miklós, Lakatos Arthur, Seenger Béla, Szablya János, Deák István mérnök és Helbing László titkár.

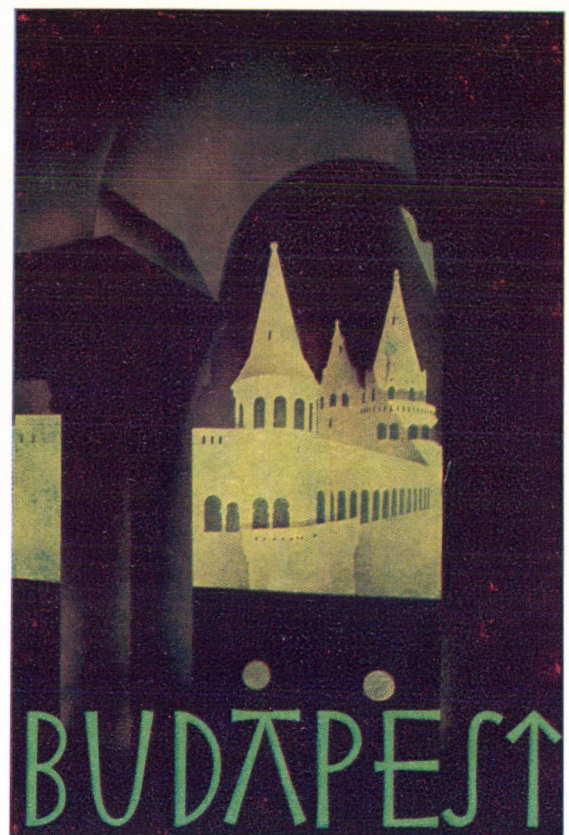
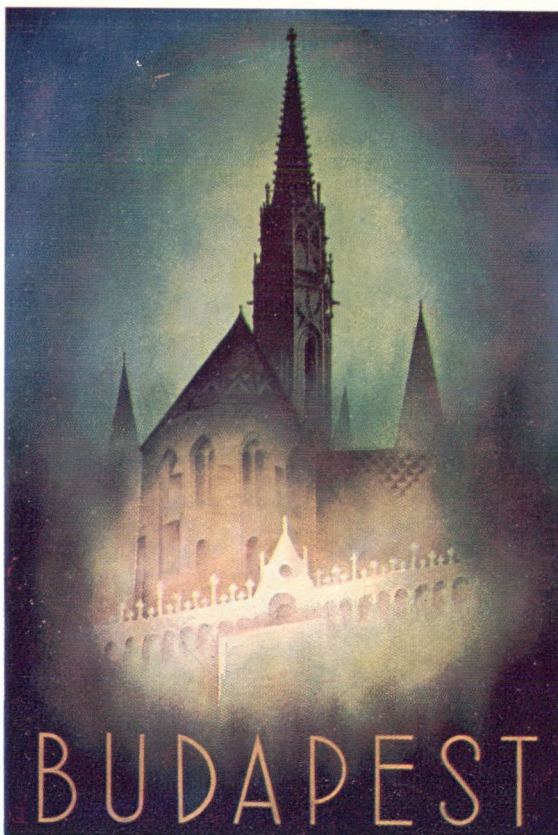
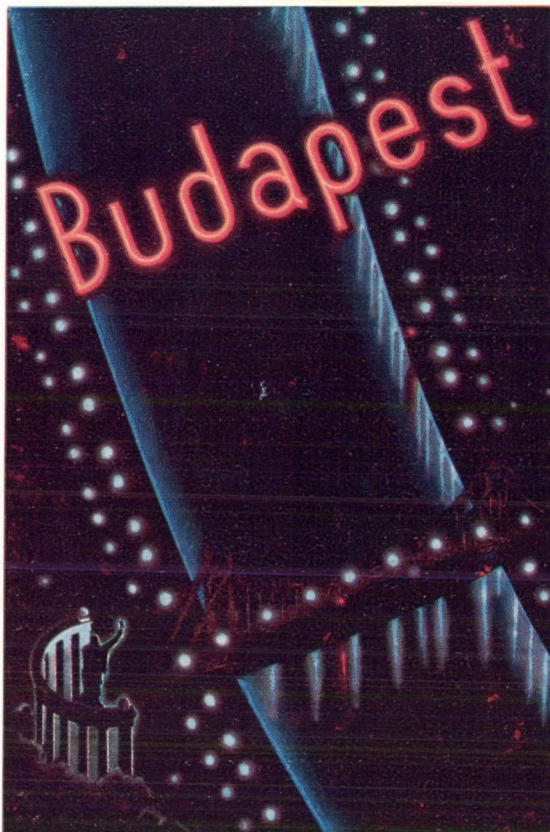
Ligeti Miklós elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Szablya János ügyvezető alelnök jelentést tett a magyar és osztrák kormányok által együttesen Bécsben, a Hagenbund helyiségeiben rendezendő népművészeti és iparművészeti kiállítás ügyéről, amelynek rendezését a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a társulatra bízta s amelyet Bécsben az Österreichischer Kulturbund fogja támogatni. A kiállítás 1935 március 3-án fog megnyílni és egy hónapig tart. Tekintettel az installáció csekély voltára, a kiállítási bizottság elejtette annak pályázat útján való beszerzését és úgy határozott, hogy annak megbízás útján való beszerzésére fog a választmánynak javaslatot tenni. A népművészeti részt a Néprajzi Múzeum fogja összegyűjteni. Az együttes ülés

a jelentést tudomásul vette. Lakatos Arthur jelentést tett a karácsonyi vásár ügyéről, amely igen jó forgalmat bonyolított. Tudomásul szolgált. Helbing László titkár a folyó ügyekről tett jelentésében megemlítette, hogy a Magyar Iparművészet címlappályázatára 101 pályaterv érkezett be s a bíráló 19-én lesz. Építésztagjainkkal közöltük a Budapesti Nemzetközi Vásár igazgatóságának felkérésére a Vásár építészeti megoldására kiírt pályázatot. A Fonal és Hímzőipari Rt. a társulat útján 500 P összértékben pályázatot írt ki magyaros blúzmintatervekre, e pályázat 1935 jan. 21-én fog lejárni. Bejelentette, hogy a társulat 500 darab sorsjegyet vett át terjesztésre a Magyar Művészeti Sorsjáték rendezőségétől. Felolvasta azok neveit, akik a társulat üdvözléseit és részvétnyilvánításait megköszönték, majd a taglétszámot ismertette. Elnök határozatilag mondotta ki, hogy a titkári jelentést a választmány egyhangúlag tudomásul vette. Deák István mérnök a háziipari ügyekről tett jelentést. Bejelentette, hogy a Magyar Nemzeti Bank a zárolt pengőre újabb keretengedélyt adott s hogy a múlt választmányi ülés felhatalmazása alapján újabb megállapodásokat kötött a társulat zárolt pengő-ügyben. Elnök határozatilag mondotta ki, hogy az együttes ülés a jelentést egyhangúlag elfogadta és több tárgy nem lévén, az ülést berekesztette.

1934 december 19-én a bíráló bizottság tartott ülést, amelyen résztvettek Csányi Károly, Helbing Ferenc, ifj. Richter Aladár, Szablya Frischauf Ferenc, Szablya János, dr. Szónyi Ottó és Helbing László titkár.

Helbing Ferenc elnök üdvözölte a megjelenteket és az ülést megnyitotta. Bejelentette, hogy a mai ülés tárgya a Magyar Iparművészet 1935. évi címlapjára kiírt pályázatra beküldött munkák elbírálása. Helbing László titkár felolvasta a pályázati kiírást és bejelentette, hogy 89 pályázótól 101 pályamű érkezett be, ifj. Richter Aladár bizottsági előadó javaslatában a három 100 pengős díjat a „Tamás”, „Dunagyöngye” és „Péterke” jeligéjű pályaterveknek javasolta kiadni. A bizottság gondos és lelkiismeretes munkával átvizsgálta a pályamunkákat és előadójavaslathoz egyhangúlag hozzájárult. Elnök a jeligés borítékok felbontása után megállapította, hogy a „Tamás” Tancsik Mihály, a „Dunagyöngye” Antal Tibor és a „Péterke” Vég Gusztáv terve. Szablya Frischauf Ferenc, mint a Magyar Iparművészet főszerkesztője, fenntartotta magának azt a jogot, hogy a kivitellel kerülő tervet kiválaszthassa s választása Tancsik Mihály „Tamás” jeligéjű tervére esett. Elnök határozatilag mondotta ki, hogy kivitellel ezúttal Tancsik Mihály terve kerül s ezért a pályázati feltételeknek megfelelően 100 pengő kivitelezési díjat kap, majd több tárgy nem lévén, az ülést bezárta. H. L.

Budapest Székesfőváros idegenforgalmi plakátpályázatáról. Fent balra: Kner Albert terve. (I. díj.) Fent jobbra: Farnadi Feigl Frigyes terve. (III. díj.) Lent balra: Fassel Ferenc, jobbra: Kiss Irisz megvásárolt tervei. — Vom Preisausschreiben der Hauptstadt Budapest für Fremdenverkehrsplakate. Oben links: Entwurf von A. Kner. (I. Preis.) Oben rechts: Entwurf von F. Farnadi Feigl. (III. Preis.) Unten links: F. Fassel's, rechts I. Kiss's angekaufter Entwurf. — From the Residence Budapest's prize-competition for posters, to propagate foreign-traffic. Above to the left: Sketch of A. Kner. (I. prize.) Above to the right: Sketch of F. Farnadi-Feigl. (III. prize.) Below to the left: Bought sketch of F. Fassel, to the right: of I. Kiss.